OBLICI

HRVATSKOGA ILI SRPSKOGA

JEZIKA.

NAPISAO

GJ. ĐANIČIĆ.

OSMO IZDANJE.

1892.

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE LAV. HARTMANA (KUGLI i DEUTSCH)

ZAGREB.

PREDGOVOR.

Ova Daničićeva knjiga nije još izgubila velike svoje vrijednosti, premda ima već preko 40 godina, kako je prvi put štampana; a jamačno će ona i od sada biti pouzdana vodilja svakomu, tko hoće da nauči, kako treba, oblike književnoga nam jezika. Budući da se pošljednje izdanje (iz god. 1874.) rasprodalo, za to je knjinjižara-nakladnica odlučila izdati ovo djelo u novom (osmom) izdanju, i to latinskijem slovima, kojima je štampao i sam Daničić četvrto izdanje god. 1864. Knjižara je mene zamolila, da priredim djelo za štampu i sámo štampanje da nadzirem.

Ja sam se prihvatio toga posla s uvjerenjem, da se Daničićevi „Oblici“ ne mogu danas izdati bez ikakve promjene, jer se gdjekoja Daničićeva misao i tvrdnja ne slaže s današnjim napretkom u nauci. Osim toga sam mislio, da mi treba ukloniti gdjekoju tvrdinu u Daničićevu tumačenju, da bi ovu knjigu mogli lako i oni čitati, koji se nijesu navikli Daničićevu stilu. Ovdje nije mjesto, da opravdavam promjene, dodatke, izostavke, kojima se ovo izdanje razikuje od pregjašnjih. Ako mi tko razboritom kritikom dâ povod, da se oglasim, ja ću rado dati račun za sve promjene, koje se nalaze u ovom izdanju. Moglo bi se još i više koješta promijeniti, ali ja sam se stegnuo samo na najnužnije, jer sam se bojao, ako budem previše mijenjao, da se onda ova knjiga ne bi više mogla zvati Daničićeva.

Koje su bilješke štampane pod znakom * ili **, one potječu od mene, a gdje mi je trebalo kojoj Daničićevoj bilješci što dodati ili je ispraviti, učinio sam to megju znakovima ( ).

Velika mi je briga bila, da djelo bude što ispravnije štampano, ali pored sve pažnje potkralo se njekoliko pogrješaka, koje su na sreću gotovo sve vrlo neznatne. Evo ove su najznatnije: na str. 2. u 3. retku ozdo mjesto [illegible] treba da stoji [illegible]; — na str. 7. u retku 7. i 11. mjesto dobivaju ima biti dobijaju; — na str. 15. u pošljednjem retku šišmirova ima se promijeniti u šimširova; — na str. 18. u 4. retku ozdo mjesto kako treba da stoji kaka; — na str. 19. u 14. retku ozgo nògamâ ima se promijeniti u nògama; — na str. 28. u 6. retku ozdo zamjenio ima biti zamijenio; — na str. 31. u 3. retku ozdo mjesto o od treba da stoji a od; — na str. 93. u 1. retku megju bilješkama nedajući promijeni u dajući. — U prvom tabaku na tri je mjesta štampano dj mjesto gj (= ђ).

U Zagrebu, mjeseca Svibnja 1892.

Dr. T. MARETIĆ.

PREGLED.

Strana

DANIČIĆ.

OBLICI.

PRISTUP.

Oblik se u riječi zove stanje, u koje ona dolazi, da bi se pokazala sveza izmegju nje i drugoga čega u misli.

Oblici postaju od osnova nastavcima. Taki su **n a s t a v c i** glasovi, koji se nastavljaju na ostalo u riječi, da bi riječ dobila oblik; a ono u riječi, na što se nastavljaju ti nastavci, zove se **o s n o v a**. Tako je n. p. *žena* oblik, a tom je obliku osnova *žen,* a nastavak *a;* oblik *zelje* ima osnovu *zelj,* a nastavak *e;* obliku *imenu* osnova je *imen,* a nastavak *u;* obliku *gosti* nastavak je *i,* a osnova *gost.** — I same osnove mnoge postaju nastavcima, n. p. oblik *jelo* ima nastavak *o,* kojim je postao, ali i u osnovi njegovoj *jel* glas je *l* nastavak, kojim je ona postala; tako u obliku *bjelina* osnova je *bjelin* postala nastavkom *in.*

Osim priloga (adveraba), prijedloga, saveza (veznika) i usklika (uzvika) sve druge riječi mijenjaju oblike.**

U svijeh riječi osim glagola oblici se zovu **p a d e ž i**; a u glagola se jedni oblici zovu **v r e m e n a**, u kojima su opet oblici **l i c a**, drugi se zovu **n a č i n i**; a oblici su u glagola i **p r i d j e v i g l a g o l s k i** (participi) i **p r i l o z i g l a g o l s k i** (gerundiji).

Oblika ima za **j e d n i n u** i za **m n o ž i n u**; taki su oblici padeži i lica. Izmegju glagolskih oblika pridjevi glagolski imaju i padeže, a po tom i jedninu i množinu. Bilo je oblika i za **d v o j i n u**, ali sada imamo od njih samo neke padeže.

Oblici su različni i prema **t r i r o d a**: muškom, ženskom i srednjem. Koja riječ može biti u sva tri roda, ona i prema rodovima mijenja oblik.

---

* Poregjenje sa srodnijem jezicima dokazuje, da nijesu osnove, kako veli Daničić, žen, zelj, gost, već žena, zelje, gosti. To je i Daničić dobro znao, ali je valjada s praktičnijeh razloga volio u ovoj knjizi onako reći.

** Ne mijenjaju ni brojevi, koji su veći od 4, a manji od 100.

Padeža ima sedam u jednini i toliko u množini.

Lica imaju tri u jednini i toliko u množini.

Vremena imaju tri kao osobita oblika: sadašnje (present), pregjašnje (aorist) i drugo pregjašnje (imperfekat); a vremena složenih od drugih glagolskih oblika ima više: buduće (futur), složeno pregjašnje prvo (složeni perfekat), složeno pregjašnje drugo (složeni pluskvamperfekat) i pogodbeno (kondicional).

Načina imaju dva kao osobita oblika: neodregjeni (infinitiv) i zapovjedni (imperativ); način odregjeni zovu se sva vremena ujedno.

IMENICE (SUPSTANTIVI) MUŠKOGA RODA.

Ima ih:

1. koje sada za prvi padež (nominativ) jednine (singulara) nemaju nastavka, n. pr. grad, prah,

2. koje i sada imaju za taj padež nastavak, i to:

a) jedne *o*, n. p. Mirko, gatalo.

b) druge *e*, n. p. Miloje, Dositije, tale, Jole.

I.

Bez nastavka u prvom padežu jednine.

Ove riječi imaju u jednini nastavak za drugi padež (genitiv) *a*, za treći (dativ) *u*, za četvrti (akusativ) jedne nemaju nikakoga nastavka, nego im je taj padež kao prvi, a druge se mjesto toga padeža služe drugim, za peti (vokativ) imaju jedne nastavak *e*, a druge *u*. za šesti (instrumental) jedne *om*, a druge *em*, a za sedmi (lokal ili lokativ) sada imaju nastavak trećega; — u množini (pluralu) imaju za prvi padež nastavak *i*, za drugi sada nemaju nastavka, nego im je na kraju prionuo glas *a*[1], za treći padež

[1] Onako kao što je i u prvom pad. jed. prionuo u riječima t-a-j, ov-a-j, on-a-j, gdje je iza a jošte prionulo i j, i kao što je prionulo u trećem pad. mn. i u drugim prilikama. (O glasovima a i j u navedenijem riječima treba drugo misliti nego što veli Daničić: taj je = тъ + й, t. j. zamjenici тъ dodana je zamjenica и pojačenja radi; isto tako treba tumačiti i oblike ovaj, onaj. Iz nominativa je j prodrlo i u druge padeže, n. pr. togaj, tomuj itd., kako se u starije doba govorilo i pisalo).

imaju sada nastavak *ima*;[1] za četvrti *e*, za peti *i*, za šesti i za sedmi imaju sada kao i za treći. N. pr.

J.	1. jèlen	òrâč	Mn.	1. jèlen-i	oráč-i
	2. jèlen-a	oráč-a		2. jȇlên-â	oráč-â
	3. jèlen-u	oráč-u		3. jèlen-ima	oráč-ima
	4. jèlen-a	oráč-a		4. jèlen-e	oráč-e
	5. jèlen-e	ȍrâč-u		5. jèlen-i	ȍrâč-i
	6. jèlen-om	oráč-em		6. jèleni-ma	oráč-ima
	7. jèlen-u	oráč-u		7. jèleni-ma	oráč-ima

1. Kojima se riječima osnova svršuje na dva suglasna druga osim *žd*, *št*, *zd*, *st*, (n. p. dažd, prišt, grozd, list), u njih u prvom pad. jed. dolaze na kraju dva suglasna, koja ne mogu zajedno stajati na kraju, nego se medju njih umeće *a*; za to riječ, koja n. p. u drugom pad. glasi *vepra*, u trećem *vepru*, kojoj je dakle osnova *vepr*, ima u prvom pad. jed. *vepar*. Tako je n. p. Bȉrač, vȍsak, járam, jèčam, kȁšalj, kònac, lȃkat, nȃkȏvanj, násap, nȍkat, òvan, òvas, òganj, pápak, pàpar, pȁrožak, pijèsak, rážanj, ȕgalj, čvórak, pȁs, sȁn, šȁv itd.[2]

Po ovom je zakonu i u riječi, koja u prvom pad. jed. glasi *hrbat*, umetnuto *a*; za to u ostalijem padežima nema toga *a*, nego (po što se još i *b* došavši pred *t* pretvori u *p*) glase *hrpta*, *hrptu* itd.; ali ono *a* u prvom pad. po zakonu umetnuto prodire i u ostale, pa glase i *hrbata*, *hrbatu* itd. — Isto tako i riječ, koja u prvom

[1] U staro je vrijeme mjesto ima bilo om i em; ali se ovaj padež pomiješa s istijem padežem zamjenica (im) i odregjenijeh pridjeva (dobrim), te mu njihovo zakonito i istiŝte njegovo o i e, kao što ga istište u neodregjenijeh pridjeva; a na kraju iza m prionu mu a, kao što prionu i samijem zamjenicama (njima, nama) i pridjevima (dobrima) i kao što prionu u drugom pad. mn. i u drugim prilikama. (Ovo je a za cijelo prevalilo iz staroga dativa i instrumentala duala, koji su se svagda svršivali na ma).

[2] Tako: Gjuragj, Marat (vidi u mojem rječniku), Marač (Kad Veljača ne daždi, Marač dobra ne misli. Nar. poslov.), raporat (P. Petrović Njeguš, šćep. mal. II), testamenat (vidi u mojem rječniku), dokumenat (P. Petrović Njeguš, šćep. mal. I), talenat (A. Kačić, korab. 199), giganat (A. Kačić, korab. 161), porat (P. Posilović, nasl. 67, 76), veraš (P. Posilović, nasl. 144. Dobretić, bogosl. 407), punat (italijanski punto, latinski punctum, M. Dobretić, bogosl. 148), kontrobanat itd. (Ovo se jezično pravilo dosta često u tugjim riječima ukida; tako je Vuk pisao korespondent, recenzent, agent Mil. Obr. 127, akt Mil. Obr. 168 itd., a u njegovu rječniku nalazimo rebelijant).

pad. jed. s ovako umetnutim *a* glasi *dan*, ima i u ostalim padežima ovo *a*: *dana*, *danu*, *dani*, *danima* itd.; ali u množini jošte joj se sačuvala osnova i bez *a*, te ima i *dni*, *dnima*. (Kako ova riječ ima još drukčije oblike, vidi malo dalje). A ima riječi, u kojih je ovako i u prvom pad. jed. umetnuto *a* sa svijem uzelo mah i u ostalijem padežima te se bez njega ne govori ni jedan, i po tom im se osnova sad već ne svršuje na dva suglasna; take su riječi n. p. lav, lan, mač.[1]

2. Kojima se osnova svršuje na *l*, u njih u prvom pad. jed. dolazi *l* na kraju, a *l* se na kraju riječi ili sloga pretvara u *o*; za to n. p. od riječi, koja u drugom pad. jed. glasi *pepela*, kojoj je dakle osnova *pepel*, ima u prvom pad. jed. *pepeo*.[2]

Kad pred ovakim *l* bude u osnovi *o*, pa se u prvom pad. jed. *l* na kraju pretvori u *o*, onda dodju dva *o* jedno do drugoga, te se oba sliju u jedno dugo; za to riječ, koja u drugom pad. jed. glasi *sokola*, kojoj je dakle osnova *sokol*, glasi u prvom pad. jed. *soko*. Tako: vo, do, raso itd.

3. Kad je *l* jedno od dva suglasna, na koja se svršuje osnova, i to krajnje, onda u prvom pad. jed. dolaze dva suglasna na kraju, za to se megju njih umeće *a*, ali onda opet ono *l* bude na kraju,

[1] Može se osnova svršivati i na tri suglasna; ako su od njih prva dva taka, da ne bi mogla stajati sama ni na kraju, onda se umeće a ili megju prvo i drugo i megju drugo i treće u prvom pad. jed., a u ostalima, koji imaju nastavke, samo megju prva dva, a tada se osnova izjednačuje s onijema, koje imaju na kraju samo dva suglasna, n. p. **blizànak**: blizànka, **blizànac**: blizànca, **svetàčac**: svetàčca, **staràčac**: staràčca; tako je **mudàrac** (I. Gjorgjić, uzdasi Mand. 1851. VII): mudàrca (Dositije Obradović, bas. 145. J. Rajić, pouč. II. 30. III. 48.), mudarci (J. Rajić. pouč. III. 28. M. Divković 154.), mudarcem (J. Rajić, pouč. I. 8. M. Divković 158.), tako **kozàlac, kotàlac, posàlak, posàlac**; — ili može u prvom pad. jed. uzeti a samo megju dva pošljednja, a u ostalim padežima, koji imaju nastavke. ostati onako, kako je spomenuto; tako ima izmegju spomenutih riječi: **kozlac, kotlac** i **mudrac** (J. Rajić, pouč. III. 28.); — ili može uzevši tako u prv. pad. jed. a samo medju dva pošljednja zadržati ga i u ostalima padežima, koji imaju nastavke, a tada se izjednačuje s osnovama, koje imaju na kraju samo jedno suglasno, tako je: **vedrac, loznac, ljupčac, mrtvac, prijesnac, svjetlac, tjesnac**, tako i izmedju gornjijeh riječi ima: **kozlac, kotlac**, tako i **mudraci** (A. Kačić, korab 58. 61. 280).

[2] Tako **konsuo** (P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 40). — Vrlo rijetko može l ostali nepromijenjeno, pa i kad može ostati, opet se svagda može i promijeniti, n. p. govori se po južnom govoru **dijel**, ali se mjesto toga govori i **dio**.

za to se još i ono pretvara u *o;* za to riječ, koja u drugom pad. jed. glasi *kotla*, kojoj je dakle osnova *kotl*, glasi u prvom pad. jed. *kotao*. Tako vitao, posao, svrdao, ugao, Pavao itd.

Kad je *l* prvo od dva suglasna, na koja se svršuje osnova, ono u kojim god padežima dolazi na kraju sloga, u njima se pretvara u *o*, a u kojima ne dolazi na kraju sloga, u njima se ne može ni pretvoriti u *o*, nego se izmegju njega i drugoga suglasnoga umeće *a;* za to n. p. riječ, kojoj je osnova *žetelc*, glasi u drugom pad. jed. *žeteoca*, u trećem *žeteocu*, u prvom pad. mn. *žeteoci*, u četvrtom *žeteoce* itd.; u prvom pad. jed., gdje dva suglasna ostaju na kraju, glasi *žetelac*. Tako kòmilac, màstilac, nòsilac, pràtilac, pròsilac, tàlac, ùstalac, pòčelak, zàselak itd.

Kad se ovako *l* pred drugim suglasnim pretvori u *o*, a pred njim ima u osnovi još jedno *o*, onda se oba *o* sliju u jedno dugo; za to je od osnove *kolc* prvi padež jednine *kolac*, a drugi *koca*. Tako tòbolac, vòlak itd.

U nekoliko samo riječi, koje se regje govore u oblicima, u kojima bi se ovako pretvorilo *l* u *o* pred suglasnim, ostaje *l* nepretvoreno, n. p. dȕlac: dȗlca; tako ubȋlac, krvopȋlac, žȃlac, zálac, pȃlac; ali i izmegju tijeh riječi nije neobično n. p. krvopioci [1], a *palac* u množini, kad se misle oni u točka, i ne glasi drukčije nego *paoci*.

4. Ako je osnova taka, da joj se krajnja suglasna stojeći jedno do drugoga mijenjaju ili otpadaju jedno drugoga radi, onda u prvom pad. jed., gdje taki glasovi ne dolaze jedan do drugoga, nego ih rastavlja *a*, koje se umeće megju suglasna, taki se glasovi ne mogu ni mijenjati ni otpadati; za to n. p. riječ, kojoj je osnova *držk*, glasi u drugom pad. jed. *drška*, u trećem *dršku*, a u prvom *držak*; tako riječi, koje u drugom pad. jed. glase *golupka, napretka*, a kojima su osnove *golubk*, *napredk*, u prvom pad. jed. glase *golubak, napredak*; tako riječ, kojoj prvi pad. jed. glasi *proštac*, a kojoj je osnova *proštc*, glasi u drugom pad. *prošca*; tako riječ, koja n. pr. u trećem pad jed. glasi *ocu*, a kojoj je osnova *otc*, glasi u prvom pad. jed. *otac*.

Riječ, koja u prvom pad. jed. glasi *mozak*, gdje je *a* umetnuto,

[1] Zlikovci su i krvopioci. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 163.

da ne bi bila na kraju dva suglasna, u padežima, u kojima se nema za što umetati to *a*, ima *g* mjesto *k*: *mozga.*[1]

5. Koje se riječi govore za čovjeka ili za kaku životinju, one u jednini uzimaju drugi padež i za četvrti, a ostalima je četvrti jednak s prvijem.

6. Kojima se osnova svršuje na *j, lj, nj, gj, ć, ž, č, š,* one u petom pad. jed. imaju nastavak *u*, a ostale imaju *e*, n. p. zmaju, prijatelju, kralju, konju, smugju, Kraljeviću, nožu, mužu, kovaču, maču, Milošu itd. Negda je u nastavku *ar*, kojim postaju riječi, bilo *j* uz *r*, za to je i sada u takih riječi, ako već i nema u njih *j* uz *r*, opet u ovom pad. *u*: gospodaru, pisaru; negda je tako *r* bilo i u riječi *car*, ali je sada u nje *e* u ovom padežu: care; tako i *pisar* ako i ima *pisaru*, opet se govori i *pisare.*[2]

Pred nastavkom *e* u tom padežu pretvara se u osnovi krajnje *k* i *c* u *č*, a *g* u *ž*, a *h* u *š*, n. p. junak: junače, stric: striče, bog: bože, grijeh: griješe, siromah: siromaše; ovako se i *z* u riječima *knez* i *vitez* pretvara u *ž*: kneže, viteže. Riječ *konjic* ima nastavak *u* mjesto *e*, pa se onda ni *c* ne pretvara u *č*: konjicu.

S nastavkom *u* mjesto *e* govori se strana riječ *Francuz*: Francuzu; a po pravilu *ugursuz* ima: ugursuze.*

7. Kojima se osnova svršuje na *j, lj, nj, gj, ć, ž, č, š, c,* u njih u šestom pad. jed. do tijeh glasova dolazi u nastavku *e* mjesto *o*: krajem, kraljem, konjem, smugjem, broćem, nožem, oračem, Milošem, stricem, ocem itd. Kako je negda u nastavku *ar* bilo *j* uz *r*, za to i sada take riječi, ako je i nestalo onoga *j* uz *r*, opet imaju u ovom pad. *e* u nastavku: gospodarem, pisarem, tako i carem; ali prve dvije imaju već i *om*: gospodarom, pisarom. Tako i mjesec ima i mjesecem i mjesecom, a zec i jež: zecom, ježom.

8. Sedmi pad. jed. ako je i uzeo nastavak trećega (a pregje

---

[1] U staro je vrijeme u prvom pad. bilo dvojako **мозгъ и мозъкъ.**

[2] U pjesmama ima i **zmaje** i **kralje.**

* Tako i **mraz, obraz** imaju u istom pad. **mraze, obraze.** — Vrijedno je zapamtiti, što Vuk piše u riječn. 1818. str. XXXVIII: Imena, koja se svršuju na **dak, tak** i **čak** i gube **a**, a rijetko se govore u zvateljnom jed., kod onih bi se prije **kazalo ku**, nego bi se promijenilo **k** na **č**, n. pr. **pátak** — **pȃtku** (mjesto **pȃče**) **máčak** — **mȃčku** (mjesto **mȃče**) itd. Ali koja se često govore, ona imaju kao što treba, n. pr. **tétak** — **tȇče.**

je imao *i*), opet se sačuvao toliko, što često ima akcenat drukčiji nego što je u trećem padežu. *

9. U množini se pred nastavcima, koji se počinju glasom *i*, mijenja u osnovi krajnje *g*, *k* i *h* u *z*, *c* i *s*, n. p. rog: rozi, rozima; junak: junaci, junacima; orah: orasi, orasima itd.

10. Mnoge riječi, osobito od jednoga sloga, u množini u svijem padežima do osnove dobivaju *ov* ili *ev*, i to:

a) *ov* dobijaju, kojima je osnova taka, da im u šestom pad. jed. ostaje nastavak *om*, n. p. gradovi, kotlovi, sokolovi, golubovi, gavranovi, jastrebovi;

b) *ev* dobivaju, kojima je je osnova taka, da u šestom pad. jed. mjesto nastavka *om* imaju *em*: krajevi, kraljevi, noževi, mačevi, carevi, ocevi itd.

Ali se sve ovake riječi govore i bez *ov* ili *ev*, n. p. noži i noževi, gavrani i gavranovi, gromi i gromovi, sni i snovi, miši i miševi. — Riječ pȁs nikako ne uzima ovoga umetka, nego se govori samo psi, psima itd. — Riječ *stric* uzevši *ev* mijenja pred njim u osnovi krajnje *c* u *č*: stričevi; — riječ *zec* uzima i *ov* i *ev*, pred *ev* mu se mijenja *c* u *č*: zecovi i zečevi; tako i *knez* uzima oboje, pa mu se pred *ev* mijenja *z* u *ž*: knezovi i kneževi.

11. Riječi, koje postaju od drugih riječi nastavkom *in* ili *janin* i znače, kojega je tko naroda ili odakle je ili megju kake ljude pripada, izbacuju u množini krajnje svoje *in*. Tako Srbin: Srbi, Srbima; gragjanin: gragjani; seljanin: seljani; dvoranin: dvorani; čobanin (mjesto kojega ima i čoban): čobani. Tako *Turčin*, gdje je pred ovijem *in* pretvoreno *k* u *č*, kad odbaci *in*, onda mu se i *k* povraća mjesto *č*, pa se onda to *k* kao i drugih riječi pretvara u množini pred *i* u *c*: Turci, Turcima; i za to u ostalim padežima, kojima se nastavak ne počinje glasom *i*, ne pretvara se ni to *k* u *c*: Turke.

12. Kako se u prvom pad. jed. umeće *a* megju krajnje glasove u osnovi, onako se umeće isto *a* i u drugom pad. mn.: taj je padež kao i prvi pad. jed. izgubio svoj nastavak, pa mu dolaze dva suglasna na kraju kao i prvom, i toga se radi umetnulo *a*, a to se umetnuto *a* utvrdilo tako, da ga ne može istisnuti ono

* Tako je n. pr. treći padež: grâdu, bȑku, kljûnu, gȍvoru, kȁmenu, mjȅsêcu, pȍrogjâju, a sedmi im padež glasi: grádu, bŕku, kljúnu, govòru, kamènu, mjesécu, porogjáju itd.

krajnje *a*, koje je tom padežu na kraju prionulo, po što je sam padež na rečeni način već bio gotov. Po tom taj padež glasi n. p. konaca, lakata, papaka, čvoraka, dana, pasa, posala, žetelaca, prosilaca, kolaca, otaca, proštaca itd.

Kad ovakim osnovama s dva suglasna na kraju dogje u množini *ov* ili *ev*, onda se u ovom pad. ne nagju na kraju dva suglasna, za to se onda i ne umeće megju njih *a*, n. p. veprova, poslova itd.

Riječ, koja sada u prvom pad. jed. glasi *mrav*, u staro je vrijeme glasila *mravij*, pa joj je taki bio i drugi pad. mn.; za to ona i sada u drugom pad. mn. glasi mrávî.

13. Treći je pad. mn. u staro vrijeme imao nastavak *om* i *em*; za to se gdjegdje i sada gdjekoja riječ govori u tom padežu s tijem nastavkom, n. p. prijateljem, volovom, Turkom.[1] Ali se i onuda, gdje se još tako govori, iste riječi govore i s nastavkom *ima* mjesto *om* ili *em*.

U ovom padežu i u oba, koja su sada s njim jednaka, nema u nastavku glasa *i* u riječi *konj*, nego glasi *konjma;* a *ljudi* i *zub* ima *ljudma* i *ljudima*, *zubma* i *zubima*.

14. Šesti je pad. mn. u staro vrijeme imao nastavak ы (i и); za to se i sada gdjegdje govori gdjekoja riječ u tom padežu sa *i* mjesto *ima* (premda se i onuda iste riječi govore i sa sadašnjim nastavkom *ima*), n. p. *pred volovi*, *s prijatelji*; pred tim *i* u tom padežu pretvaraju se glasovi kao u prvom pad. mn. pred njegovijem *i*, n. p. s Turci, s Vlasi.*

15. Sedmi je padež mn. u staro vrijeme imao nastavak ѣхъ (i ихъ); za to se i sada gdjegdje s tijem nastavkom govore gdjekoje riječi (premda se i onuda govore i sa sadašnjim *ima*), samo što ѣ sada po južnom govoru glasi *ije*, a po zapadnom *i* i što se *h* gdjegdje ne govori, n. p. po gradovijeh, na volovijeh, po hajduci.[2]

16. U staro je vrijeme bila osobita vrsta imenica muškoga roda, koja je imala osobite nastavke za svoje oblike. Od toga sad

---

[1] Teško Turkom trgujući s Markom. Nar. Pjes. II. 348.

* Inače se grleni glasovi ne mijenjaju pred onijem i, koje je postalo od starijega ы; n. pr. kititi, hitar, ginuti.

[2] Kaka tebe oćera nevolja
Vrat lomiti, po gori hoditi
Po hajduci po lošu zanatu. Nar. pjes. III. 1.

ima samo gdjekoji oblik u gdjekoje riječi, a u ostalom su se take riječi izjednačile s drugima. Taka je riječ bila *put* (поутъ) i glasila je u šestom pad. jed. *putem* (поутемь), pa tako glasi i sada u tom padežu, ali izjednačivši se i u tom padežu s drugim riječima glasi i *putom*. Take su riječi imale u drugom pad. mn. nastavak *ij* (ьй), za to i sada ista riječ (kad se njom broji) ima u tom pad. i pútî, ali i pútâ prema drugim riječima, s kojima se pomiješala u ostalijem padežima. Take su riječi bile *ljudi*, *gost*, *nokat*, *crv*; za to te riječi i sada imaju u drugom pad. mn. ljúdî, gòstî, nòktî, cȓvî; od ove četiri riječi druga i treća uzima u tom padežu i nastavak, kojim je u njih postajao drugi padež dvojine, a to je *iju*, pa glase i gostiju, noktiju; ova pošljednja jošte se i izmiješala u tom padežu s drugim imenicama muškoga roda, kao što se izmiješala u ostalijem padežima, pa glasi u tom padežu i nokátâ. Take su riječi u četvrtom pad. mn. imale nastavak *i*; za to sada *gost* glasi u tom pad. i *gosti*,[1] a govori se i *goste*. — Kao što su se ove riječi izmiješale s drugima pa uzele njihove nastavke, tako opet druge uzimaju njihove nastavke; po tom *mjesec*, *prst*, *sahat*, *hvat* ima u drugom pad. mn. ne samo mjesécâ, pȑstâ, sahátâ, hvátâ, nego i mjeséćî, pȑstî i pȑstiju, sahátî, hvátî; tako *dinar* ima dinárâ i dinárî.

I riječ je *dan* bila megju riječima osobite vrste; za to osim oblika jednakih s oblicima ostalih imenica muškoga roda ima jošte osobite, i to 2. pad.: dne i dnevi,[2] 3. i 7. isto tako,[3] 6. danju, ali samo kad je bez i kakve druge riječi i znači preko dan (interdiu), pa i tada može pred nastavak *ju* uzeti *ev*: dnevlju;[4] ostala mu je od starine i dvojina u prvom i četvrtom pad. *dni*, koja se sada govori uz brojeve do pet: dvá dnî, trí dnî, četiri dnî; ostao mu je i stari četvrti pad. mn. *dni*,[5] pa i tu ima umetnuto *ev*:

[1] Za opake gosti P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 32.

[2] Od Mitrova dne. Ovoga dne. M. Divković 397. Od dne do dne. Posilović, nasl. 85. 86. Do Gjurgjeva dnevi. Vladika crnogorski Danilo u S. Milutinovića istor. crn. gor. I do dnevi toga strašna. P. Petrović Njeguš, slobod. 212. Toga svega dnevi. S. Milutinović, ist. srb. 274. Bijeloga se dnevi nagledali. A. Marković u I. Gundul. osm. III. 85.

[3] Nadam se Gjurgjevu dne ili dnevi. V. S. Karadžić, riječn. kod riječi dan. O Gjurgjevu dne ili dnevi. V. S. Karadžić, riječn. kod riječi dan. Taj je oblik i u onomadne.

[4] Noću dnevlju neprestano. P. Petrović Njeguš, slobod. 68.

[5] Ove dni. Divković 100. Ostale dni. Isti, 362.

dnevi;[1] umetnuto mu je *ev* tako uzelo mah, da ga može imati i pred nastavcima, kakve imaju ostale imenice muškoga roda u svijem padežima i u jed. i u mn. (osim prvoga i četvrtoga jed.), tako u jed. 2. dneva, 6. dnevom, 7. dnevu, u mn. 1. dnevi, 2. dneva, 4. dneve.[2]

17. U množini nema sad oblika od riječi *čovjek*, nego se zamjenjuje riječju *ljudi*. Tako se i *gospodin* i *vlastelin* sada zamjenjuje u množini riječima *gospoda*, *vlastela*.[3] I *brat* se zamjenjuje u množini riječju *braća*, ali ima i u množini oblike.[4]

18. *Kami* samo je u prvom i četvrtom pad. jed., ostali su mu oblici jednaki s oblicima riječi *kamen*.

19. Riječ, koja sada glasi u prvom pad. jed. *veče*, oštetila se u tom padežu i u četvrtom izgubivši s kraja *r*; da ide ovamo, t. j. da je muškoga roda, svjedoči ne samo staro vrijeme, nego što se i sada govori: dobar veče;[5] u drugom pad. ima kao i ostale riječi ovoga reda: večera,[6] tako i u trećem: večeru,[7] i u šestom: večerom.[8] Onako je okrnjeno sada i srednjega roda, n. p. lijepo veče;

---

[1] Izgubio sam tolike **dnevi**. V. S. Karadžić. rječn. 100. Bez sumnje je taj padež i ovdje: pobrzi **dnevi** noći k svojemu Marašu. S. Milutinović, ist. srb. 318. Tu čamaju i **dnevi** i noći. P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 58.

[2] Drugi pad. jed.: za **dneva**. Divković 303. do **dneva**. Kačić, korab. 377. onoga istoga **dneva**. Dobretić, bogosl. 81. do spasova **dneva**. A. Miletić, naredb. 51. **dneva**. Zoričić, uprava 63. — šesti jed.: **dnevom**. Kačić, korab. 479. Dobretić, bogosl. 256. — sedmi jed.: u **dnevu**. Posilović, nasl. 84. Kačić, korab 166. 276. A. Miletić, naredbe 17. Ni po **dnevu** ni po noći. Divković 39. — prvi mn.: **dnevi**, Kačić, korab. 174. U nj ratuju **dnevi** sa noćima. P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 103. — drugi mn.: ne znam broja **dneva** mojih. P. Knežević 95. — četvrti mn. **dneve**. Kačić, korab. 407. J. Rajić, pouč. II. 5. III. 31. Reljković, sat. 23. u one **dneve**. J. Rajić, pouč, II. 73. u prošaste **dneve**. Dobretić, bogosl. 92. da dovršim **dneve** moje. P. Knežević 99.

[3] Od pošljednje riječi još se nalazi i množina i to onda, kad se mnogi misle pojedince (kao n. p. cvjetovi) a ne skupa (kao n. p. cvijeće), n. p. 12 **vlastela**, V. S. Karadžić, kovč. 37.

[4] Imam doma milih devet **brata**. Nar. pjes.
Ti imadeš devet milih **brata**. Nar. pjes.

[5] Pa u drusto dobar **veče** kaže. Nar. pjes. III. 191.

[6] Od **večera** do sveta. Nar. pjes. 1. 124. Starije je jutro od **večera**. N. posl.

[7] K **večeru**. Nar. pripov. 149. S. Milutinović, ist. srb. 361. D. Milaković, ist. crn. 262.

[8] Dosadi mi jutrom i **večerom**. Nar. pjes.

ali je sada i ženskoga roda, i u tom se nalazi cijela i u četvrtom pad.: jednu večer,[1] prvu večer;[2] za to u drugom pad. mn. ima večeri.[3]

II.

S nastavkom u prvom padežu jednine.

Razlikuju se od onijeh riječi naprijed samo tijem, što imaju nastavak u prvom padežu jednine, i to jedne *o*, a druge *e*, i što im je peti padež jednak s prvim n. p.

Jed. 1.	Mírk-o	Mȉloj-e
2.	Mírk-a	Mȉloj-a
3.	Mírk-u	Mȉloj-u
4.	Mírk-a	Mȉloj-a
5.	Mȉrk-o	Mȉloj-e
6.	Mírk-om	Mȉloj-em
7.	Mírk-u	Mȉloj-u

Take su riječi najviše imena ljudska ili se pridijevaju poznatu čovjeku ili živinčetu kao imena, za to teško može doći prilika, da se govore u množini, ali opet n. p. riječ, koja je u prvom pad. jed. *zelenko,* u množini se može čuti *zelenci*, po tom su u množini ove riječi jednake s onijem naprijed.

Nastavak *e* u prvom pad. imaju one, u kojih je osnova onaka, kakva je u onijeh naprijed bez nastavka u prvom pad., koje u šestom imaju u nastavku *e* mjesto *o*, n. p. Blagoje, Bogoje, Miloje, Vasilije, Gjorgje itd. a ostale imaju *o*, n. p. Boško, Živko, Ljubinko, babajko, sinko, plačko, starojko, ljeljenko, Marko, Gavrilo, Manojlo, Mihailo, gatalo, jabučilo, davalo, pamtilo, priklapalo, zadirkivalo itd. — Ali bila osnova kaka mu drago, imaju *o* jošte riječi od dva sloga, koje se govore od mila skraćene od drugih tako, da imaju prvi slog dug s akcentom′, ili koje su prema takima na isti način načinjene, ako i ne bi bilo riječi, od kojih su skraćene, n. p. babo, pobro, Vujo, Grujo, Gajo, ujo, žujo, goljo, zeljo, kušljo, Bošnjo, krnjo, manjo, crnjo, vogjo, rigjo, rogjo, Mićo, zloćo, Božo, Kočo, Mišo, mršo, Joco itd.[4] Takoga značenja riječi ima i s nastavkom *e*,

---

[1] P. Petrović, Njeguš, gor. vijen. 50.
[2] Dalm. Magazin 1851. 85.
[3] Za sedam večeri. Nar. pripov. 105.
[4] Te su riječi po drugim krajevima ženskoga roda s nastavkom a.

ako je i taki glas u osnovi na kraju, da bi se s njim inače slagalo *o*, n. p. Vide, Jure, Tade, Pavle, pobre, brale, Vule, Ile, Jole, Krile itd.

Koje god imaju u prvom pad. *o*, one imaju i u šestom pad. *om*, n. p. s Vujom; tako i one najposlije spomenute s nastavkom *e* u prvom pad., n. p. s Vidom itd., ostale imaju *em*: Ljubojem.

IMENICE SREDNJEGA RODA.

Ima ih:

1. Koje imaju nastavak u prvom pad. jed., i to:

a) jedne *o*, n. p. selo,

b) druge *e*, n. p. polje;

2. koje nemaju u tom padežu nastavka, n. p. ime, tele, nebo.

I.

S nastavkom u prvom padežu jednine.

Osim što imaju u prvom pad. jed. nastavak jedne *o*, a druge *e*, razlikuju se u oblicima samo tijem od imenica muškoga roda, što u prvom pad. mn. imaju nastavak *a* i što im je u jednini i u množini četvrti i peti padež jednak s prvijem. N. p.

Jed.	1. sèl-o	pȍlj-e	Mn.	1. sȅl-a	pòlj-a
	2. sèl-a	pȍlj-a		2. sêl-â	pólj-â
	3. sèl-u	pȍlj-u		3. sèl-ima	pòlj-ima
	4. sèl-o	pȍlj-e		4. sȅl-a	pòlj-a
	5. sèl-o	pȍlj-e		5. sȅl-a	pòlj-a
	6. sèl-om	pȍlj-em		6. sȅl-ima	pòlj-ima
	7. sèl-u	pȍlj-u		7. sȅl-ima	pòlj-ima.

1. Nastavak *e* u prvom pad. jed. imaju, kojima je osnova onaka, kaka je u riječi muškoga roda bez nastavka u prvom pad., koje u šestom pad. jed. imaju nastavak *em* mjesto *om*, n. p. oje, oružje, inje, gvožgje, cvijeće, lišće, lice itd. i more, gdje je iza *r* bilo *j*, i koje ispred nastavka imaju glasove *išt* (gdje *št* stoji mjesto *šč*): godište, ognjište, i Goražde (gdje *žd* stoji mjesto *žgj*). Ostale imaju *o*.

2. U drugom pad. mn. što god biva u imenica muškoga roda, ono biva i u ovijeh, kad se osnova svršuje na dva suglasna i kad se koje od njih dolazeći jedno do drugoga mijenja ili otpada; po tom ima n. p. gnijèzdo: gnijèzdâ, mjèsto: mjêstâ, ògnjîšte: ògnjîštâ itd. tako i gvòžgja: gvóžgjâ; a vèslo: vesálâ, kòljênce: kòljenâcâ, kòplje: kopáljâ, pàsmo: pàsâmâ, rèbro: rèbârâ, sèdlo: sedála, stáblo: stabálâ itd. tako krìoce: krilácâ, gȑoce: gȑlâcâ; tako: klȕpko: klubákâ; tako pȕce: pȕtâcâ; po tom i sȑce: sȑdâcâ, ali se u toj riječi već zaboravlja, da je u osnovi pred *c* otpalo *d*, pa se uzima, da se osnova svršuje na jedno suglasno, na *c*, te se govori i sȓcâ.

Mnoge se radi značenja svojega slabo govore u množini, za to bi se n. p. *društvo* učinilo neobično u ovom pad. *društava*, ali kad bi često bilo prilike, da se govori, ne bi moglo biti drukčije nego tako.*

3. Treći, šesti i sedmi pad. mn. još se gdjegdje govore i onako, kako se gdjegdje govore u imenica muškoga roda (t. j. s nastavcima *om, i, ijeh*): selom, za vrati, po selijeh, po brdijeh, u ustijeh.[1]

4. Riječi *oko* i *uho* imaju u jednini oblike kao i druge riječi ovoga reda, a mjesto množine imaju staru dvojinu, i to pad. 1. oči, uši, 2. očiju, ušiju, 3. očima, ušima, 4. oči, uši, 5. oči, uši, 6. i 7. očima, ušima. Ali kad se ne misli pravo *oko,* nego se tom riječi zove drugo što (n. p. u jezeru, u žitnice, u mosta), onda je i u njega množina kao i u ostalijeh, n. p. ovakovijeh oka.[2]

II.

Bez nastavka u prvom padežu jednine.

Razlikuju se od ostalijeh imenica srednjega roda samo tijem, što u prvom pad. jed. i u padežima, koji su s njim jednaki, a to

---

* U svojem prijevodu staroga zavjeta (1. Sam. 10. 18.) ima Daničić drugi padež množ. carstava.

[1] I sa i po zapadnom govoru mjesto ije i bez h: ljubi cara po njedri svileni. Nar. pjes. II. 163.

[2] V. S. Karadžić, riječn. 454. — Trećem, šestom i sedmom pad. u ovakoj množini nema potvrde. — Kako se te dvije riječi govore, kad se uz njih osobitom riječju kaže da se misli dvoje, gledaj dalje kod brojeva.

je četvrti i peti, nemaju nastavka, nego im se još i sama osnova krnji ne imajući uza se nastavaka.

Izmegju ovijeh riječi jednima se osnova svršuje na *en*, drugima na *et*, trećima na *es*.

1. Osnova na *en*.

U oblicima, koji nemaju nastavka, krnji se osnova tako, da se krajnje *n* sa *e*, koje je pred njim, slijeva u jedan glas, koji je u staro vrijeme glasio ѧ, a danas je čisto *e*, po čemu se čini, da samo otpada krajnje *n* od osnove. N. p.

Jed.	1. plême		Mn.	1. plemèn-a
	2. plêmen-a			2. plemén-â
	3. plêmen-u			3. plemèn-ima
	4. plême			4. plemèn-a
	5. plême			5. plemèn a
	6. plêmen-om			6. plemèn-ima
	7. plêmen-u			7. plemèn-ima

Take su riječi n. p. brème, vìme, vrijème, ìme, râme, sjême, tjème, šljême itd. Megju njima nema nijedne, da znači čeljade ili kako živinče. — U riječi *rame*, kad je *e* na kraju, onda se mjesto njega govori i *o*: ramo.

2. Osnova na *et*.

Ova se osnova krnji u oblicima, koji nemaju nastavka tako, da samo otpada krajnje *t*. Najviše takih riječi znači mlado čeljade ili živinče i nema oblika za množinu; druge su ponajviše tugje, i znače kaku stvar, i rijetko se koja izmegju njih govori u množini. N. p.

Jed.	1. tèle	táne	Mn.	1. —	tanèt-a
	2. tèlet-a	tánet-a		2. —	tanét-â
	3. tèlet-u	tánet-u		3. —	tanèt-ima
	4. tèle	táne		4. —	tanèt-a
	5. tèle	táne		5. —	tanèt-a
	6. tèlet-om	tánet-om		6. —	tanèt-ima
	7. tèlet-u	tánet-u		7. —	tanèti-ma

Take su riječi n. p. 1) blîzne, dijète, ždrijebe, jägnje, järe, mläde, pìle, prâse, ùnuče, čeljáde itd. — 2. büre, gòndže, gr̂ne, dèbe, dùgme, íse, japùndže, klèmpe, klüpče, párče, polováče, silèmbe, tèkne, ćèbe, ćimáne, ćóše, šiše, škèmbe.

Riječ *uže* pripada i megju one riječi, koje nemaju u prvom pad. nastavka, i megju one, koje imaju nastavak u tom pad., pa ima dvojako: uža i užeta, užem i užetom itd.; [1] — tako i *jaje* ima dvojako, ali samo u jednini: jajeta i jaja, u jajetu i jaju, [2] a u množini ne ide ovamo, nego ima samo jaja, jajima itd.; *veslo* u množini osim redovnoga *vesla* ima i prema ovijem riječima, ali samo u pjesmama: vesleta. [3]

Ima jedna riječ, kojoj se drukčije krnji osnova, kad stoji bez nastavka: mjesto *e*, koje tada dobijaju druge riječi, ona ima *o*, tako je u drugom padežu *drveta*, u trećem *drvetu* itd. a u prvom *drvo;* ta riječ u množini kad znači posječeno drvo za vatru ili za gragju (lignum), onda ne ide megju ove riječi. nego megju druge srednjega roda, pa ima drva, dŕvâ itd., a kad ne znači to, onda i u množini ide megju ove riječi, pa ima: drvèta (arbores), drvétâ itd.

Jedna je riječ ovoga reda k svojoj osnovi uzela u prvi pad. jed. još i nastavak *o,* koji imaju druge riječi srednjega roda, pa se s njima izjednačila; taka je riječ, koja n. p. u drugom pad. jed. glasi *pseta*, u trećem *psetu*, pa joj je prvi pad. *pseto.* Ta riječ u svijem padežima osim prvoga i onijeh, koji su jednaki s prvijem, uzima i dva puta krajnje *et* u osnovi, kao da bi prešavši prvijem padežem megju druge riječi na novo pokazala, da pripada megju ove: po tome n. p. u drugom padežu glasi ne samo *pseta,* nego i *pseteta*.

Koje nemaju množine, one se u množini zamjenjuju drugim riječima, kao: teoci (telaca), jaganjci, jarići, guščići, telad, bliznad, čeljad, djeca itd.

3. Osnova na *es*.

Ova se osnova u oblicima, koji nemaju nastavaka, krnji tako, da krajnje *s* otpada, pa se onda za naknadu glas *e* ostavši na kraju pretvara u *o*. Tako je n. p. riječ, koja u prvom pad. mn. glasi *nebesa*, a u prvom pad. jed. *nebo*. Ali su te riječi samo u množini sačuvale taku osnovu, a u jednini dobivši na rečeni način u osnovi na kraju glas *o* pomiješaše se medju riječi srednjega roda, koje

---

[1] Da se uža jednoga držimo. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 13.

[2] Nijednoga jaja. Dobretić bogosl. 567.

[3] Daj ti meni orahovu ladju
I vesleta drva šimširova. Nar. pjes.

imaju za prvi pad. jed. nastavak *o*, kao da je i njihovo *o* taki nastavak, a osnova kao da im je samo ono, što pred *o* stoji. N. p.

Jed.	1. nȅbo	Mn.	1. nebès-a
	2. nȅb-a		2. nebés-â
	3. nȅb-u		3. nebès-ima
	4. nȅbo		4. nebès-a
	5. nȅbo		5. nebès-a
	6. nȅb-om		6. nebès-ima
	8. nȅb-u		7. nebès-ima.

Take su riječi jošte samo *čudo* i *tijelo*. Pošljednja se riječ i u množini izjednačuje s riječima srednjega roda, koje imaju u prvom padežu jed. nastavak, kao što su se u jednini s njima izjednačile sve, pa joj množina glasi ne samo: tjelesa, tjelesima, nego i tijela, tijelima.

U staro je vrijeme bilo više ovakijeh riječi; ali kao što su ove prešle u jednini megju riječi, koje imaju u prvom pad. jed. nastavak, tako su one sve prešle i u množini, n. p. djelo, slovo, kolo, oko, uho, lice itd.

IMENICE ŽENSKOGA RODA.

Ima ih:

1. koji za prvi pad. jed. imaju nastavak, n. p. žena.
2. koje sada nemaju nastavka za taj padež, n. p. kost.

I.

S nastavkom u prvom padežu jednine.

Imaju u jednini nastavak za prvi padež *a*, za drugi *e*, za treći *i*, za četvrti *u*, za peti jedne *o*, a druge *e*, a treće imaju ovaj padež kao prvi, za šesti *om*, za sedmi *i*; — u množini za prvi padež *e*, za drugi nemaju nastavka, nego im je na kraju prionulo *a* kao i u riječi muškoga roda, za treći imaju nastavak *ama*,[1] za četvrti *e*, za peti *e*. za šesti i sedmi imaju sada *ama*. N. p.

---

[1] Mjesto kojega je u staro vrijeme bilo am, pa mu na kraju prionulo a kao i u riječi muškoga roda. (I ovdje je a prodrlo iz staroga duala, koji je u trećem i šestom padežu izlazio na ama).

Jed.	1. žèn-a	Mn.	1. žène
	2. žèn-ê		2. žén-â
	3. žèn-i		2. žèn-ama
	4. žèn-u		4. žèn-e
	5. žȅn-o		5. žȅn-e
	6. žèn-ôm		6. žèn-ama
	7. žèn-i		7. žèn-ama

1. Megju ovijem riječima ima ih mnogo, koje su u prirodi muškoga roda, a u gramatici ženskoga, n. p. vojvoda, vladika, sluga, sudija, Grujica, Ilija, Luka itd.[1]

2. U trećem i u sedmom pad. jed. pred nastavkom *i* mijenja se u osnovi krajnje *k* u *c*, *g* u *z*, *h* u *s*, n. p. rúka: rûci, rúci; nòga: nòzi; snàha: snàsi.[2]

---

[1] Uz njih druge riječi, kad im se pridijevaju u jednini, stoje u muškom rodu, n. p. moj sluga, ali u pjesmama stoje i u ženskom, n. p.

Slugo moja, Oblačiću Rade. —
Da ti bog da. sibinjska vojvodo.

a u množini stoje svagda u ženskom i osim pjesama, n. p. srpske vojvode, moje sluge, naše vladike.

[2] Tako n. p. Anka: Anci (u spomenicima, vidi u mojem rječniku), Afrika: Africi (Dobretić, bogosl. 402), dika: dici (I. Gundulić, osm. IX. 27. pjes. razl. 96. A. Marković u I. Gundulića osm. III. 217), Luka: Luci (Dobretić, bogosl. 243), maska: masci (A. Marković u I. Gundulića osm. III. 251.), šaka: šaci (I. Gundulić. osm. XVIII. 149), kuga: kuzi (S. Milutinović, ist. srb. 233), sluga: sluzi (A. Kačić, korab. 406. Divković 359. Posilović, nasl. 144), tuga: tuzi (A. Kačić, korab. 264), Volga: Volzi (Solarić, riml. 25.); — muha: musi (P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 57. 108), soha: sosi (Divković 67), juha: jusi (Solarić riml. 37), Svileuha: Svileusi (Memoari prote M. Nenadovića, 71, 75) itd. — Ovijem je padežima nastavak negda bio ѣ, za to i sada ima po istočnim krajevima: ka Udbine, ka krajine, po družine, u planine, u zelene trave, u Udbine bele (Nar. pjes. III. pjes. 26), pa se pred ovakim e sada ne pretvara k u c n. p.

Njega gleda, puške oganj dava. —
Al junaku odolela žegjca.
Kako svakom u bitke junaku. — (sve u istoj pjesmi); a i sam sam čuo u Biogradu od jednoga gospodina s istočnijeh krajeva, gdje u razgovoru reče: po vojske. To je e u istočnom govoru prodrlo i do onakijeh glasova, do kojih ni ѣ nije moglo stajati, nego se pretvaralo u i, k zemlje, na alče (u istoj nar. pjes.). — (Riječi na -zga, -cka ostavljaju grleni glas bez promjene; n. pr. mazgi, palacki, ali i riječ daska može imati ne samo dasci, već i daski; vidi u akademičkom rječn. Vuk u rječn. 1818. XL. veli, da se govori mački i mačci, patki i paci t. j. patci, motki i moci t. j. motci. Ispor. pećki Vuk-rječn., zagonetki 1 kor. 13. 12., bitki Danica 1826. str. 79.).

3. Sedmi pad. jed. ako i ima jednak nastavak s trećim (kao što je i u staro vrijeme bio jednak, a u oba padeža), opet se sačuvao sa svijem onoliko koliko i treći održavši i razliku izmegju sebe i trećega u akcentu u riječima, kojima se akcenat tako mijenja, da može biti ta razlika, n. p. gláva, dúša, rúka, treći pad. glâvi, dûši, rûci, a sedmi glávi, dúši, rúci; vòda, zèmlja, treći pad. vȍdi, zȅmlji, sedmi vòdi, zèmlji itd.[1]

4. U petom pad. jed. mjesto nastavka *o* imaju *e* riječi, kojima se osnova svršuje na *c*, a u prvom pad. imaju više od dva sloga, n. p. banice, bogorodice, vodice, Jelice, Milice, Ružice, Todice itd.[2] Gdjekoje se izmegju njih nalaze i s nastavkom *o* (dakle dvojako), n. p. zaručnico, kukavico, nesretnjico, pijanico, poglavico, poturico, sirotico.

Ni *o* ni *e*, nego prvi pad. jed. mjesto petoga imaju ona imena sva i muška i ženska (nomina propria), koja imaju dva sloga, a na prvom slogu u prvom padežu jed. nemaju akcenta ', nego drugi kakav, i koja imaju više od dva sloga, n. p. u prvom je i u petom pad. Rȕža, Màra, Sâva, Mȉlka, Lûka, Stàniša, Mìlija, Nìkola, Tàdija, Jèlena, Zlàtija, Màrija, Sȅkula, tako ako se osnova i na *c* svršuje: Anica, Mȉlica, Rȕžica.[3]

5. U drugom pad. mn. što god biva u imenica muškoga roda, ono biva i u ovijeh, kad se osnova svršuje na dva suglasna i kad se koje od njih dolazeći jedno do drugoga mijenja ili otpada; po tom ima: zvijèzda: zvijèzdâ, ùzda: úzdâ, kràsta: krâstâ, klijèšte: klijèštâ, a óvca: ovácâ; trȅšnja: trȅšânjâ itd.[4] tako vlasteoka: vla-

---

[1] Vidi o tom članak moj u F. Miklošića Slav. Bibliothek I.

[2] Tako aginice, banovice, begovice, godinicé, gospogjice, golubičice, dangubice, danice, djevojčice, dobrodošlice, drugarice, družinice, dušice, zaovice, jedinice, jetrvice, keceljice, košutice, kraljice, krčmarice, kukavice, ljubičice, maglice, mljezimice, narandžice, nevjernice, nevjestice, nećačice, otpadnice, otrovnice, paunice, pašinice, prehodnice, punice, robinjice, ružice, svekrvice, sestrice, snašice, starice, tamburice, trnjinice, trojice, udovice, udovičice, carice carevice, šenice, šeničice, šestoredice.

[3] Ovake su riječi upravo izgubile peti pad. pa ga zamjenjuju prvim, ali se opet još nalazi: Marijo (nar. pjes. I. 202.). Rožalijo (Kanižlić, rožal. 53).

[4] Tako ako će biti suglasna kako mu drago, na koja se svršuje osnova (osim žd, št, zd, st), n. pr. kad su blj: sabalja; vd: pravada (u spomenicima, vidi u mojem rječniku kod riječi коупьсоуль), nepravada (Gundulić, osm. XVII. 162. gdje je stiha radi izostavljeno krajnje a): vk: plovaka, psovaka (Zoričić,

stelaka; u riječi *usna* sa svijem se zaboravilo, da je u osnovi izmegju *s* i *n* otpalo *t*, pa se *t* ne povraća ni u drugom pad. mn., kad pred *n* dogje *a*, nego ima: usana;[1] — u riječi *breskva* u ovom padežu otpada *v*, pa glasi: bresaka.

Riječ, koja sada u prvom padežu jed. glasi lâgja, u staro je vrijeme glasila *ladija*, i drugi joj je padež mn. glasio po pravilu *ladij*; otuda je došlo, te i sada ima ta riječ u drugom pad. mn. *i* bez *a*: lâgjî, ali se govori i lâgjâ; uz take je riječi došlo, te i mlâda ima u tom pad. mlâdî, a vŕsta ima i vŕstî i vŕstâ; tako àspre: àsprî.[2]

6. U riječi rúka i nòga još se sačuvao drugi i sedmi padež dvojine: rùkû, nȍgû, (s nȍgû nà nogû); ali se ti oblici ne govore samo za dvije ruke ili noge, nego se sad već govore i mjesto istijeh oblika množine, koji se takogje drže: rúkâ, nógâ, rùkama, nògama. — Prema tijem riječima i slúga ima drugi pad. mn. i slùgû i slúgâ.

7. Za sedmi je padež mn. u staro vriieme bio nastavak ахъ;

---

uprava 71. tri puta), čavaka (Gundulić osm. XIII. 84), hercegovaka; **vn**: grivana: **vnj**: glavanja; **vt**: pavata (i na njoj je trideset pavata. Nar. pjes. III. 68.); **vc**: ovaca; **gl**: igala; **gr**: igara (Dalm. magaz. 1851. 111. Zoričić, uprava 138). **dv**: bradava; **dnj**: kladanja; **jk**: djevojaka dojaka, majaka (P. Petrović Njeguš, slobod. 54), sojaka; **kv**: bukava, Ponikava, smokava, tikava, crkava (Kačić, korab. 407. 410. Dobretić, bogosl. 326. 396. A. Miletić, nared. 74. A. Marković u I. Gundul. osm. I. 47. Magaz. dalm. 1851. 37. 48. 1861. 62. S. Dnevnik 1860. br 83. u koresp. iz Risna); **ljk**: žutovoljaka, školjaka (Branko Radičević I. 45); **mk**: trmaka; **mlj**: zemalja; **nk**: banaka, maslinaka, čelenaka; **nt**: vlinata, Klimenata; **nč**: naranača: (Kovčež. 96.); **njk**: evenjaka; **pl**: dipala (P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 26): **plj**: kapalja, konopalja: **rb**: toraba (S. Milutinović, ist. srb. 340.); **rd**: lubarada: **rk**: biraka, žiraka, pečuraka, ćuraka, Crnogoraka; **rl**: perala (u spomenicima, vidi u mojem rječniku); **rm**: ječerama (A. Kačić, korab. 199); **rt**: karata; **sk**: gusaka, dasaka, ljusaka, masaka (silno blago, puno pet masaka. Nar. pjes. III. 44.): **sl**: jasala; **sm**: pjesama; **tv**: kletava, letava, molitava (J. Rajić, pouč. I. 45. 46. II. 23. A. Kačić, korab. 278. Divković 337. 355), ostava; **tk**: bitaka, pritaka; **tl**: metala; **tr**: vatara, litara, natara, sestara; **ćv**: naćava; **čv**: bačava; **čm**: sačama; **šv**: ošava: **šk**: kokošaka, pogrješaka, pušaka; **šnj**: višanja, krošanja, trešanja itd. (**Ovake se imenice govore kašto sa samoglasnim i na kraju, ali bez umetnutoga a**: smetnji Vuk- Mil. Obr. predgov., svedodžbi 179, crkvi nar. pjes. II. (1845) 211, dojki 179, pripovijetki Vuk-rječn. 1818, IX, čavki, vatri XL., ȍmčî Vuk-rječn., tužbi Vuk Danica 1828. str. 152. **Vrlo je rijetko s dodanijem a, ali bez umetnutoga a**: rȗšpâ Vuk-rječn., šaraglja Vuk-rječn., tajna Vuk, 1 kor. 4. 1.).

[1] Jevr. XIII. 15 u V. S. Karadžića.

[2] Ali opet ima **aspara** A. Marković u I. Gundulića osm. III. 88.

*

za to se i sada gdjegdje taj padež govori i s tijem nastavkom, samo što se glas *h* gdjegdje izgubio (kao i u drugim riječima) n. p. po livada, na kuća.[1]

8. Gdjekoje riječi po nekim krajevima kad se govore od mila, mogu imati u prvom pad. *e* mjesto nastavka *a*, pa im je taki i peti pad. jed., n. p. Stane, sele, neve, Jele, Mare, Fate itd.

II.

Bez nastavka u prvom padežu jednine.

U jednini imaju za sve padeže osim prvoga, četvrtoga i šestoga nastavak *i*, a prvi im je i četrti jednak, a za šesti imaju nastavak *ju*; u množini imaju za prvi, četvrti i peti *i*, za treći i šesti i sedmi *ima*. N. p.

Jed.	1. stvâr		Mn.	1. stvâr-i
	2. stvâr-i			2. stvár-î
	3. stvâr-i			3. stvár-ima
	4. stvâr			4 stvâr-i
	5. stvâr-i			5. stvâr-i
	6. stvâr-ju			6. stvár-ima
	7. stvár-i			7. stvár-ima

1. Kojima se osnova svršuje na dva suglasna, u njih u padežima, koji nemaju nastavaka, biva isto, što biva u imenica muškoga roda s takim osnovama. Po tom riječ, koja n. p. u drugom pad. jed. glasi râvni, u prvom je pad. rȃvan; tako je n. p. drugi pad. mîsli, smȓzli, prȇgîbli, pȍgîbli, nȁzȇbli, ȉznîkli, a prvi je: mîsao, smȓzao, prȇgîbao, pȍgîbao, nȁzȇbao, ȉznîkao; po istijem zakonima riječ, koja n. p. u drugom pad. jed. glasi ȉzrâsli, i ima osnovu *izrastl*, u prvom je pad. jed. ȉzrâstao; tako koja u drugom pad. jed. glasi sȍli, kojoj je dakle osnova *sol*, glasi u prvom pad. jed. sȏ.

2. Kad se osnova svršuje na *d, t, l, n*, onda se u šestom padežu jed. s prvijem glasom *j* od nastavka slijevaju ti krajnji glasovi

[1] Da ištemo svilu po veziljah
I ibrišim konce po terzijah. Nar. pjes. I. 397.
Kuda ćeš se povlačiti
Po brdina, po dolina
Po slepački torbetina. Nar. pjes. I. 133.

d u *gj*, *t* u *ć*, *l* u *lj*, *n* u *nj*, n. p. glâd: glâgju, smȑt: smȑću, zèlên: zèlênju, sȏ: sȍlju. Ako pred ovijem krajnjim glasovima u osnovi ima još *s*, onda se i to *s* pred glasovima onako pretvorenim pretvara u *š*, n. p. mâst: mâšću, plȉjesan: plȉješnju, mȉsao: mȉšlju. — Kad se osnova svršuje na *b*, *v*, *p*, onda se u tom padežu izmegju tijeh glasova i glasa *j* od nastavka umeće *l*, pa se onda s tijem *l* slijeva *j* u *lj*, n. p. zȏb: zȏblju, kȓv: kȓvlju, kâp: kaplju.[1] — Kad se osnova svršuje na *gj*, *ć*, *lj*, onda u ovom pad. iza tijeh glasova glas *j* od nastavka otpada, n. p. čâgj: čâgju, pȍmôć: pȍmoću, kȑmelj: kȑmêlju.[2]

Nastavak je toga padeža u staro vrijeme glasio *iju*, pa od njega ima sada *ju*; ali se govori i prva polovina toga staroga nastavka bez druge; taj dakle padež glasi n. p. stvârju i stvâri, kȓvlju i kȑvi.

3. Riječi *kost*, *kokoš*, *vaš* (ili *uš*) imaju stari drugi padež dvojine: kostiju, kokošiju, vašiju; ali se ti oblici i sada govore i mjesto drugoga pad. mn., te taj padež ima dvojak: kòstî i kòstijû, kokòšî i kokòšijû itd.; — tako i pȑsî i pȑsijû; ali je ta riječ i srednjega roda, i to od onijeh, koje u prvom pad. jed. imaju nastavak, za to glasi u prvom pad. mn. i *prsa* (a jednine nema); tako i plèći ide ovamo, pa ima u drugom pad. mn. plèćî, ali je i srednjega roda, i onda ima u jednini: plèćе, a po tom i u drugom pad. mn. plèćâ.

Megju ove riječi idu i gȕsli i jàsli;[3] ali nemaju drugoga pad. mn. prema ovijem riječima, nego kako pripadaju i megju riječi ženskoga roda s nastavkom u prvom pad., pa n. p. u prvom pad. mn. glase i gȕsle i jàsle (a jednine i nemaju), u običaju im je drugi pad. mn. samo prema tijem riječima dakle: gȕsâlâ, jàsâlâ.

Ovamo ide i riječ nȉti, ali je u drugom pad. mn. prešla megju druge riječi, te glasi nȉtâ.

4. U trećem, šestom i sedmom pad. mn. može se od nastavka *ima* odbaciti, *i* kad je pred njim glas *r* u osnovi, n. p. stvar: stvarma.

5. Riječi, kojima osnova postaje nastavkom *ad* i znače mnoštvo

---

[1] Isto bi bilo, kad bi se osnova svršivala na *m*.

[2] Isto bi bilo, kad bi se osnova svršivala na *nj*.

[3] Gdje je nebo jasli osveštalo. P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 93. Nategite žice na guslima. Isti, šćep. mal. 100.

čega (kolektivne), n. p. *momčad, telad* itd., imaju istina sve oblike od jednine, n. p momčad, momčadi, momčadi, momčad, momčadi, momčagju, momčadi;[1] ali treći, šesti i sedmi pad. uzimaju i od množine izbacujući u nastavku prvi glas *i*, n. p. teládma.[2]

6. Riječi *mati* i *kći*, kojima su osnove *mater, kćer*, ne samo nemaju nastavka u prvom pad. jed., nego im se još i osnova kruji tako, da *r* od osnove otpada pa se onda krajnje *e* pretvara u *i*; u četvrtom su pad. jed. negda imale nastavak, koji je poslije otpao, za to se i sada u tom padežu sačuvala cijela osnova;* ostale padeže i u jednini i u množini ima *kći* kao i ostale riječi ovoga reda, a *mati* u petom pad. jed. nema nastavka kao ni u prvom, te su joj ta dva padeža jednaka, a ostalim je padežima svijema prešla megju riječi ženskoga roda, koje imaju nastavak u prvom pad. jed. Po tom su oblici ovijem dvjema riječima ovaki:

J.	1. kćî	mȁti	M.	1. kćȅr-i	mȁter-e
	2. kćȅr-i	mȁter-ê		2. kćȅr-î	mȁtêr-â
	3. kćȅr-i	mȁter-i		3. kćȅr-ima	mȁter-ama
	4. kćêr	mȁtêr		4. kćȅr-i	mȁter-e
	5. kćȅr-i	mȁti		5. kćȅr-i	mȁter-e
	6. kćêr-ju	mȁter-ôm		6. kćȅr-ima	mȁter-ama
	7. kćȅr-i	mȁter-i		7. kćȅr-ima	mȁter-ama

U šestom pad. jed. mjesto kćêrju ima i kćȅri kao i u ostalijeh riječi ovoga reda.

Po nekijem se krajevima govori i u prvom pad. jed. kćêr i mȁtêr.

7. Riječ ljûbi ne mijenja oblika, nego tako ostaje u prvom,[3] u četvrtom[4] i u drugom pad.[5]

---

[1] **Momčagju.** P. Petrović, Njeguš, šćep. mal. 98. **unučagju.** Isti, gor. vijen. 101. **čeljagju** S. Milutinović, ist. srb. 225. Reljković, sat. 79. 89. Dobretić, bogosl. 106. 221. 415. u tom pad. ima i **čeljadi.** V. S. Karadžić, Luk. XII. 42.

[2] **Zvjeradma.** Nar. prip. 117. **čeljadma.** Reljković, sat. 77. S. Milutinović, ist. srb. 236. 298. **turadma.** Reljković, sat. 16.

* Nastavak je bio e: **matere**; što danas imamo u tom padežu **mater, kćer,** to je izjednačenje s ostalijem riječima ovoga reda.

[3] Al dotrča **ljubi** nevijerna. V. S. Karadžić, rječn. 338.

[4] Izvede **ljubi** pred dvore. Kovč. 87.

[5] Ne ljepše **ljubi** od moje. Kovč. 87.

ZAMJENICE.

U jednijeh zamjenica nema roda, nego su im oblici jednaki za svaki rod, a druge imaju sva tri roda, te su im oblici i prema rodu različni.

I.

Zamjenice bez roda.

Take su zamjenice *ja* i *ti*, za prvo i za drugo lice, i zamjenica za svako lice, koja nema prvoga pad. a u drugom glasi *sebe*. Dvjema su prvima oblici ovaki:

J.	1. jâ	tî	M.	1. mî	vî
	2. mène, me	tèbe, te		2. nâs	vâs
	3. mèni, mi	tèbi, ti		3. nàma, nam	vàma, vam
	4. mène, me	tèbe, te		4. nâs	vâs
	5. —	tî		5. —	vî
	6. mnôm	tồbôm		6. nàma	vàma
	7. mèni	tèbi		7. nàma	vàma.

Zamjenica svakoga lica, koja nema prvoga padeža ni množine, nego joj je jednina i za množinu, ima ovake oblike: 2. sèbe, 3. sèbi, 4. sèbe, se, 6. sồbôm, 7. sèbi.[1]

Koji su oblici dvojaki, kao *mene* i *me*, od njih se govori onaj veći: 1) kad je na zamjenici sila u govoru, n. p. *tebe* su zvali, a ne *mene*, dao je i *tebi* i *meni*; 2) uz prijedloge, n. p. od *mene*, od *tebe*, od *sebe*, k *meni*, k *tebi*, k *nama*; samo se četvrti pad. govori i manji poslije prijedloga, n. p. u *me*, u *te*, u *se*, za *me*, za *te*, za *se*, preda *me*, preda *te*, preda *se*; taj manji oblik i jest pravi četvrti pad., a onaj veći nije četvrti, nego drugi, pa je kao i u drugih riječi mnogih uzeo mah te se govori i mjesto četvrtoga. Inače se svagda govore manji oblici, ali ne mogu stajati u početku, nego ih u početku zamjenjuju oni veći, n. p. boji *me* se, bojim *te* se, dogji *mi*, daj *nam*, molio sam *te*.

---

[1] Pregje je bilo u trećem pad. i si, ali je sada vrlo rijetko, i gdje se još govori, govori se u takim prilikama, u kojima se i bez njega sve kaže što treba, n. p. uzmi si to. (Kada treba uzeti treći padež, bolje je sebi nego si; n. pr. ne mogu sebi pomoći, načinio je sebi kuću).

Treći je i sedmi pad. jed. imao u staro vrijeme na kraju ѣ mjesto sadašnjega *i;* za to se i sada govori i *mene, tebe, sebe, i* to ne samo po istočnom govoru, nego i po južnom.

U četvrtom pad. mn. mjesto *nas, vas,* koje je upravo drugi padež pa došao i mjesto četvrtoga (kao i u mnogih drugih riječi), govori se i *ne, ve,* i to je pravi četvrti pad. mn. (u starom slovenskom ны, вы).[1]

U trećem pad. mn. mjesto *nam, vam,* govori se i *ni, vi;* a tako je dvojako bilo i u staro vrijeme (u starom slovenskom ны, вы).[2]

U šestom je padežu mn. bilo u staro vrijeme na kraju *i* mjesto sadašnjega *a;* za to se i sada gdjegdje govori tako u tom padežu: s nami, s vami.[3]

U šestom pad. jed. prvoga lica dodaje se kad kad *e* na kraju: mnome.[4]

II.

Zamjenice s rodom.

One imaju nastavke za svoje oblike:

u muškom rodu za prvi pad. jed. nemaju nastavka, za drugi imaju nastavak *oga,* za treći *omu,* četvrti je padež ili jednak s prvijem ili se zamjenjuje drugim onako kao u imenica muškoga roda, i peti je padež kao i prvi, za šesti imaju nastavak *jem* (po južnom govoru, gdje po zakonu toga govora glasi *ijem,* staro ѣмь), za sedmi *om;* — u množini za prvi pad. *i,* za drugi *jeh,* (po južnom govoru, gdje po zakonu toga govora glasi *ijeh,* staro ѣхъ), za treći *jem* (po južnom govoru, gdje po zakonu toga govora glasi *ijem,* staro ѣмъ), za četvrti *e,* peti imaju kao prvi, za šesti kao za treći, a tako sada imaju i za sedmi;

u ženskom rodu za prvi pad. jed. imaju nastavak *a,* za drugi

[1] Silni konji da ne savijaju. Nar. pjes. Što ve hranim trideset godina. Nar. pjes.

[2] Tamo su ni naši gospodari. Nar. pjes. Nek vi slava ide po svijetu P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 93. (U istom padežu treba svagda da je nama, vama, kad god bi se u jednini reklo meni, tebi, ne valja n. pr. dao je i nam i vam; k vam, k nam, jer je to iz kajkavskoga govora, već treba da bude: dao je i i nama i vama; k vama, k nama).

[3] U trećem ni u sedmom ne može biti tako, kad je to šesti. U sedmom je negda bilo nas, vas, ali se od davna ne govori.

[4] Filib. 1. 26. u V. S. Karadžića.

e, za treći *oj*, za četvrti *u*, peti padež imaju kao prvi, za šesti imaju nastavak *om*, za sedmi *oj*; — a u množini za prvi pad. *e*, tako i za četvrti i peti, a za ostale padeže kao u muškom rodu;

u srednjem rodu za prvi, četvrti i peti pad. imaju nastavak *o*, a u množini za iste padeže *a*, a za sve ostale padeže i u jednini i u množini imaju nastavke kao u muškom rodu. N. p.

		mušk.	*žensk.*	*srednj.*
Jed.	1.	sâm	sám-a	sám-o
	2.	sám-oga	sám-ê	sám-oga
	3.	sám-omu	sám-ôj	sám-omu
	4.	sâm [1]	sám-u	sám-o
	5.	sâm	sám-a	sám-o
	6.	sám-ijem	sám-ôm	sám-ijem
	7.	sám-om	sám-ôj	sám-om
Mn.	1.	sám-i	sám-e	sám-a
	2.	sám-ijeh	*za sva tri roda.*	
	3.	sám-ijem		
	4.	sám-e	sám-e	sám-a
	5.	sám-i	sám-e	sám-a
	6.	sám-ijem	*za sva tri roda.*	
	7.	sám-ijem		

Ima osnova, koje se svršuju na *j*, (n. p. moj, tvoj, svoj itd.), i na *š* (n. p. naš, vaš), i na *č* (n. p. što); * radi tijeh glasova glas *o* od nastavka mijenja se u *e* u muškom i u srednjem rodu, a u ženskom osta je *o*, a *je* u nastavku (ili, kad je dugo, *ije*, staro *ѣ*) mijenja se u *i*. N. p.

		mušk.	*žensk.*	*srednj.*
Jed.	1.	nȁš	nȁš-a	nȁš-e
	2.	nȁš-ega	nȁš-ê	nȁš-ega
	3.	nȁš-emu	nȁš-ôj	nȁš-emu
	4.	nȁš [1]	nȁš-u	nȁš-e
	5.	nȁš	nȁš-a	nȁš-e
	6.	nȁš-im	nȁš-ôm	nȁš-im
	7.	nȁš-em	nȁš-ôj	nȁš-em

[1] ili kao u drugom pad.

* što je postalo od čto, gdje je č temeljna zamjenica, a to je dodatak pojačenja radi.

Mn. 1. nàš-i — nàš-e — nàš-a
2. nàš-ih } za sva tri roda.
3. nàš-im }
4. nàš-e — nàš-e — nàš-a
5. nàš-i — nàš-e — nàš-a
6. nàš-im } za sva tri roda.
7. nàš-im }

Koji se nastavci počinju glasovima *ije*, oni, kao što je napomenuto, imaju te glasove samo u južnom govoru; ali kako su se taki glasovi (postali od staroga ѣ) zamjenili glasom *i* i u drugim riječima u nastavku, za to se i u ovijem nastavcima mjesto njih govori i *i*, te padeži s ovakim nastavkom i u južnom i u istočnom i u zapadnom govoru glase n. p. *samim*, *samih*. — Kao što tu južni govor može odstupiti od svoje osobine, tako je opet utiskuje i u one oblike, u kojima se po zakonu njegovo *ije* (kao i u staro vrijeme samo ѣ) mijenja na *i*,* pa taki oblici glase u južnom govoru i *mojijem*, *mojijeh*, *našijem*, *našijeh* itd.

U sedmom pad. jed. muškoga i srednjega roda kad se nastavak *om* ne pretvara u *em*, može mu se dodati na kraju *e*, n. p. *samome*. Isto se tako može dodati *a* u trećem, šestom i sedmom pad. mn., pa može biti i *samijema* ili *samima*, *našima* ili *našijema*.

U drugom pad. jed. muškoga i srednjega roda može krajnje *a* otpasti, pa se govori i *samog*, *našeg*. Tako i trećem pad. krajnje *u* može otpasti: *samom*, *našem*; tako biva treći pad. jednak sa sedmim.

Iste nastavke ima i lična zamjenica trećega lica poznatoga; njojzi je osnova *j*, iza kojega bivaju pomenute promjene u nastavku; ali se ona jako pomjerila koje u samoj osnovi, koje što je izgubila neke padeže. U nje nema prvog pad. ni za jedan rod ni u jednini ni u množini, nego se mjesto toga oblika njezina uzima prvi pad. zamjenice, koja sada glasi *onaj*, *ona*, *ono*, a koja je pregje glasila *on*, *ona*, *ono*, pa tako i danas glasi u tom poslu, kad zamjenjuje ličnu zamjenicu trećega lica u prvom pad. jed. Njojzi je za prvi pad. jed. muškoga roda bio nastavak ъ (kao i u ostalim riječima

---

* U staro je doba ѣ po zakonu prelazilo u i iza mekih suglasnika: bilo je n. pr. u trećem padežu jednine доуши pored женѣ, u prv. padežu dvojine поли (t. j. polji) pored лѣтѣ.

muškoga roda), pa se to ъ s osnovom *j* slijevalo u *i*, i tako je glasio taj padež *i*; za ženski je rod bio nastavak *a* (kao i u drugih riječi ženskoga roda), pa je taj padež s tijem nastavkom i s osnovom *j* glasio *ja*; za srednji je rod bio nastavak *o*, koje se iza *j* pretvara u *e*, pa je bilo *je* prvi pad. jed. srednjega roda. Sam prvi padež nije nikad bio u običaju u te zamjenice, nego se upotrebljavao u zamjenici, koja je složena od te zamjenice i od riječce *že*, te je glasila u prvom pad. jed. *iže*, *jaže*, *ježe*; dalje se upotrebljavao, a i sad se još upotrebljava u pridjevima, kad od neodregjenih postaju odregjeni; n. p. *lijep čovjek* da bi bilo odregjeno, uzima k sebi pomenutu zamjenicu, te u prvom padežu muškoga roda glasi *lijepi čovjek*. — Kad se prvi glas od nastavka došavši do osnove *j* po zakonu naprijed pomenutome pretvori u *i*, onda ispred *i* odpada ono *j*; tako je n. p. *ih*, *im*. — Ova je zamjenica u staro vrijeme, kad bi god imala pred sobom prijedlog, svagda uzimala izmegju sebe i prijedloga glas *n*, koji se s glasom *j* od osnove slijeva u *nj*; tako n. p. u trećem pad. jed. muškoga roda imajući osnovu *j* i nastavak *emu*, glasila je *jemu*, samo kad nije stajala s prijedlogom, a kad je imala pred sobom prijedlog, n. p. *k*, glasila je s njim: *k njemu* (къ нѥмоу). Ako se padež počinje glasom *i*, pred kojim je otpalo *j*, pa preda nj dogje prijedlog, onda se povraća ono *j*; po tom je drugi pad. mn. *ih* s prijedlogom n. p. *bez* glasio i glasi: *bez njih* (безъ нихъ). Što je negda u te zamjenice bivalo samo uz prijedloge, to je uzelo mah, te sad biva i osim prijedloga, n. p. u šestom pad. jed. muškoga roda mjesto staroga *im* sada je samo *njim*, stajalo s prijedlogom ili bez prijedloga. Ali opet ima još nekoliko oblika, u kojih se sačuvala ona stara osobina, kad su bez prijedloga; taki su oblici drugi i treći padež mn. u sva tri roda (*ih*, *im*) i drugi i treći pad. jed. ženskoga roda (*je*, *joj*); ali su ti padeži oslabili u toj osobini svojoj toliko, da se sada govore samo onda, kad se govore manji oblici lične zamjenice prvoga i drugoga lica (*me*, *te*, *nam*, *vam*). — Četvrti se padež sada zamjenjuje drugim u jednini u muškom i u srednjem rodu, a u množini u sva tri roda. Za muški je rod u jednini bio nastavak u tom padežu kao i u prvom, te je glasio *i*; iza prijedloga je otpadao tom obliku nastavak, te je ostajala samo osnova *j*, a to se *j* s onijem *n*, koje dolazi megju prijedloge i ovu zamjenicu, slijevalo u *nj*; u tom se obličju sačuvao taj

padež muškoga roda i danas, za to n. p. s prijedlozima *na*, *u*, *po* itd. glasi *na nj* (на нь), *u nj* (въ нь), *po nj* (по нь) itd. Za ženski je rod bio u četvrtom pad. jed. nastavak *u*, te je s osnovom *j* glasio taj padež *ju* (ю); sada ga imamo samo s pomenutim *n*, te glasi *nju*, a tako se govori uz prijedloge i onda, kad se govore veći oblici u zamjenice prvoga i drugoga lica (*mene*, *tebe*); a kad se govore manji oblici tijeh zamjenica bez prijedloga (*me*, *te*), onda se ovaj četvrti pad. jed. ženskoga roda zamjenjuje drugim *(je)*.[1] — Ni sedmoga pad. jed. u muškom i srednjem rodu sada nema, nego ga je zamijenio treći, i to *njemu*.[2] — Osim cijelijeh oblika ima ova zamjenica kao i zamjenica prvoga i drugoga lica i manje oblike; taki su osim pomenutih (*ih*, *im*, *je*, *joj*) jošte i drugi i treći pad. jed. u muškom i srednjem rodu i četvrti, kad se zamjenjuje drugim: oni gube na početku čitav prvi slog, te glase *ga*, *mu*, a govore se onda, kad se govore manji oblici prvoga i drugoga lica. — Treći pad. mn. kad ima ono *n*, koje se umetalo samo prijedloga radi, onda ne može biti bez *a* na kraju; tako i padeži s njim jednaki šesti i sedmi. Po tome ovo su ličnoj zamjenici trećega lica svi oblici, kakve sada na pokazani način može imati zajedno s prvijem pad., u kojem je zamjenjuje druga:

		mušk.	*žensk.*	*srednj.*
Jed.	1.	ôn (ȍn)	ȍna	ȍno
	2.	njèga, ga	njê, je	njèga, ga
	3.	njèmu, mu	njôj, joj	njèmu, mu

[1] Ako bi tada do takoga je došlo treće lice jed. od jesam, koje je takogje je, onda gdjekoji pišu još staro ju, n. p. Tražio ju je. To se ju još nalazi i u pjesmama:

Pa ju turi na rame junačko. III. pjes. 26.

ali su u istoj pjesmi oblici jako izmiješani tako, da isto ju dolazi i mjesto trećega pad.:

Te ju tvrdo zavezao ruke. —
Gde ju jarac rasteruje stado. —

Za četvrti je pad. mn. u muškom rodu bio nastavak e, te je s osnovom j glasio je, a iza prijedloga nje; taj je oblik istina izišao iz običaja i zamjenio se drugim padežem, ali ga još nije nestalo sa svijem, nego u pjesmi ima:

Polećela dva sokola siva,
Ma se Stane upoznala u nje. — Kovč. 94.

[2] U pjesmama se nalazi i pravi sedmi pad. jed. n. p. u njem, ali samo stiha radi.

	4. njèga, nj, ga	njû, je	njèga, ga
	5. —	—	—
	6. njîm	njôm	njîm
	7. njèmu	njôj	njèmu
Mn.	1. òni	òne	òna
	2. njîh, ih	*za sva tri roda.*	
	3. njîma, im		
	4. njîh, ih		
	5. —		
	6. njîma		
	7. njîma		

Kad se uzme drugi pad. jed. mjesto četvrtoga u muškom i srednjem rodu s prijedlogom, onda može u obliku *njega* ispasti glas *e,* te biva n. pr. *na njga.* — U šestom pad. jed. u sva tri roda može se krajnjemu *m* dodati još i *e:* njíme, njóme. — Ove se zamjenice nije dohvatio južni govor onijem umetanjem svojega *ije* i onamo, gdje je *ije* (ѣ) po zakonu postalo *i;* za to i u južnom govoru glasi samo n. pr. *njïh, njïma, njïm.*

Zamjenica trećega lica nepoznatoga, koja sada u prvom pad. glasi *ko* ili *tko,* imala je do osnove *k* u tom pad. na kraju još slog *to,** pa *k* i *t* promijeniše svoja mjesta, a na kraju osta *o,* te posta *tko;* kako je to bilo samo u prvom pad.,** za to u ostalijem pad. nije moglo biti niti sada ima onoga *t.* Došavši tako naprijed *t,* najposlije otpade, te se govori i *ko.* Ona je samo muškoga roda. — Tako *to* ima i sada zamjenica trećega lica nepoznatoga za stvari, kojoj je osnova *č* pa se to *č* pred glasom *t* od onoga *to* pretvara u *š,* te glasi u prvom pad. *što.* Kako je ta zamjenica srednjega roda, za to joj je četvrti pad. jednak s prvijem; a kako je u nje pomenuto *to* samo za te padeže, a u njima ono *š* stoji mjesto *č* samo za to, što je iza njega *t,* za to joj u ostalijem padežima ostaje čista osnova *č.* — Obje ove zamjenice imaju samo jedninu, a u njoj oblike s nastavcima kakvi su i u ostalijeh, samo u šestom pad. ona prva nema sad *ije* u nastavku, nego joj taj padež glasi *kim,* tako i kad

---

* Taj je slog upravo poznata riječca to, ona je dodana pojačenja radi, kao i mi danas kad velimo: tko to dolazi?, jer nam se sámo tko u tom slučaju čini slabo.

** t. j. samo je u tom padežu dodavana riječca to.

je složena: *neko (netko,* ili *njetko* po južnom govoru), *niko (nitko), svako (svatko), kojeko;* [1] a *što* ima drugi pad. dvojak: osim *čega* ima i *česa,* [2] a u prvom i četvrtom glasi i *šta,* a tijem joj se može zamijeniti i drugi pad., n. pr. *oda šta;* ona složena s *ne* glasi u u prvom pad. *nešto,* s *ni* samo *ništa;* sa *sve*: *svašta;* sve je troje u ostalom kao i kad nije složeno; svrh toga *svašta* može mijenjati i prvu polovinu svoju: *svegu česa.* [3] U šestom padežu može i *ko* i *što* uzeti na kraju *e*: kíme, číme. — I riječcu *čim* ostavlja južni govor na miru ne povraćajući mu glasova *ije* (ѣ) po zakonu pretvorenijeh u *i.* — Treći se pad. *komu* može i okrnjiti, kao i u drugih zamjenica, ali tada uzima *e,* bez kojega mogu biti druge: *kome;* kad je složena, može biti i bez toga *e*: *nikom.*

Zamjenici, koja sada u prvom pad. jed. muškoga roda glasi *taj,* osnova je samo *t;* u padežima, koji nemaju nastavka, ta se osnova sama ne može izgovoriti, za to je u tijem padežima po zakonu dobila *a,* uz koje je jošte prionulo i *j,* a govori se i bez toga *j,* za to u rečenim padežima glasi *ta* i *taj.* Uz nju su dobile isto *aj* u istijem padežima i zamjenice *ovaj, onaj,* koje glase u tijem padežima i *ova, ona,* a osnova im je *ov, on.*[4]

Zamjenica *koji* u staro je vrijeme glasila i *ki,* tako ima sada samo složeno *neki.* — Zamjenice *koji, isti, čiji* uzele su u tom obliku *i,* kojim pridjevi postaju odregjeni, s osnove su im *koj, ist, čij.* — I *ovaj* i *onaj* mogu uzeti ovako *i* u tom obliku odbacivši krajnje *aj,* te biva i *ovi, oni.* — I *sam* govori se s takim *i*: *sami;* ta zamjenica (kad znači: bez ikoga drugoga, solus) može imati oblike, kake imaju pridjevi neodregjeni: *sama* (drugi pad.), *samu* (treći pad.) itd. — Bez toga *i* ne mogu sada biti: *ovaki, taki, onaki, kaki,* a *svaki* može biti i bez njega: *svak.* — Prelazeći u pridjeve riječi *ovakovi, onakovi, takovi, kakovi* ne samo mogu po starinski biti bez toga *i,* nego mogu ostale oblike imati i kao pridjevi neodregjeni, premda su im ti oblici običniji kao u zamjenica, a prvi pad. jed. muškoga roda običniji s rečenim *i.* Osim prvoga

---

[1] S **kim** si bio; s **nekim**, ni s **kim**, sa **svakim**.

[2] **Česa** nije, može li se dati? P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 59.

[3] **Svega česa** po zalogaj. Nar. posl.

[4] Kako treba razumjeti **aj** u oblicima **taj, ovaj, onaj**, to je rečeno na str. 2. u bilješci.

pad. jed. muškoga roda isto je tako i u riječi *kakav*, koja u rečenom pad. nema onoga *i*, pa kako joj se osnova svršuje na dva suglasna *kv*, dobija megju njih *a*, kad ostanu na kraju; tako i složeno *nekakav*, *nikakav*.

Riječi *njegov*, *njen*, *njezin*, *njihov*, *njihan (njihna)* idu megju pridjeve kao *Milanov* itd.

Kojima se osnova svršuje na *oj*, kao *moj*, *tvoj*, *svoj*, *koji*, u njih se u nastavku može glas *e*, ako nije sam na kraju, izjednačiti s glasom *o*, koji je u osnovi pred njim, istisnuvši ispred sebe *j*, koje ga razdvaja od onoga *o*, pa se onda oba *o* slijevaju u jedno dugo; za to se mjesto *mojega*, *mojemu*, *mojem* govori i *moga*, *momu* *mom*.* — Kad na taj način ne bude u sedmom pad. jed. *e* pred *m* nego *o*, onda može i u takih riječi taj padež dobiti na kraju *e*: *tvome*.

Koje se osnove svršuju na *k*, u njih se u staro vrijeme taj glas pred nastavkom *i* u prvom padežu mn. i pred nastavcima, koji se počinju glasovima *ije*, po južnom govoru pretvarao u *c*; ali sada nema toga.**

Kako treći pad. jed. muškoga i srednjega roda može odbaciti svoje *u* na kraju, a tada biva jednak sa sedmim, moglo bi se činiti, da sedmi pad. dolazi mjesto trećega; ali da su se oba padeža sačuvala u svojim osobinama, tomu je potvrda, što pravi treći pad. sa svojim *u* ne dolazi mjesto sedmoga; može se n. pr. u rečenici dao sam *tomu čovjeku* kazati i *tom* ili *tome čovjeku*, ali n. pr. mjesto *u tom* ili u *tome selu* bilo bi pogrješka *u tomu selu*; tako n. pr. mjesto *na tom*, *o tom* pogrješka bi bilo *na tomu*, *o tomu*; tako n. pr. *po tom* (kad se hoće da kaže vrijeme, postea) samo se tako govori, a to je pravi sedmi padež, isto tako n. pr. *kome* može biti i treći i sedmi padež, ali *komu* je treći pad. te ne može stajati mjesto sedmoga, n. pr. mjesto *na kom* ili *na kome* ne može biti *na komu*; tako: *na tom doba* govori se samo tako, a tu je *tom* pravi sedmi pad.; tako *onom lani* nije ništa drugo nego sedmi pad., a drukčije se ne govori; tako *onomadne* nije ništa drugo nego sedmi padež

---

* Bolje će biti reći, da je **mojega** pretvoreno najprije u **moega** time, što je j ispalo, a od **moega** je slijevanjem nastalo **moga**.

** Od zamjenice **КЪТО** (tko) glasio je u staro doba instrum. sing. **ЦѢМЬ**, a od zamjen. **КЫЙ** bio je nom. pl. **ЦИИ**.

onom dne, pa *a* stoji samo radi više suglasnih, koja su se stekla (kao u *danas*). — Zamjenica je trećega lica poznatoga sa svijem izgubila sedmi padež i zamijenila ga trećim *(njemu)*; za to se ovo ne može nje ticati. Zamjenica trećega lica nepoznatoga za stvar *(što)*, istina, uzima i treći pad. mjesto sedmoga n. pr. *na čemu* mjesto *na čem*; ali je ne samo mnogo običnije ovo drugo po zakonu, nego n. p. mjesto sedmoga padeža *po čem* (kad se hoće da kaže za vrijeme, postquam) ne može se kazati trećim pad. *po čemu* (u istom značenju);[1] a kako ova riječ ne odbacuje u trećem pad. *u*, pa se n. p. mjesto *k čemu* ne može kazati *k čem*, otuda se još najbolje vidi, da je ona dobro sačuvala oba ova padeža.

PRIDJEVI.

Pridjevi kad su neodregjeni (t. j. kad samo pokazuju, kaka je stvar, kojoj se pridjenu n. p. *živ*) imaju za svoje oblike iste nastavke, koje imaju imenice, ali ih nijesu sačuvali u svijem oblicima, nego od odregjenih uzimaju nastavke u šestom pad. jed. muškoga i srednjega roda, i u trećem i u sedmom padežu jed. ženskoga roda, i u drugom trećem, šestom i sedmom pad. mn. u sva tri roda; ni petoga pad. nema u neodregjenih, nego se u tom padežu govore samo odregjeni.[2]

Kad pridjevi treba da su odregjeni (t. j. kad treba da pokažu ne samo, kaka je stvar, nego i koja upravo), onda u svijem padežima osim prvoga jedn. muškoga roda imaju nastavke, koje imaju zamjenice s rodom; a u prvom pad. jedn. muškoga roda k osnovi, kakvu imaju neodregjeni, dolazi s kraja *i*, koje je negda bilo prvi pad. jedn. mušk. roda lične zamjenice trećega lica poznatoga.*

---

[1] U drugom značenju, kad se prijedlogom po ne će da kaže vrijeme, nego se kaže, da što biva držeći se čega, može biti po čemu, i to je vrlo dobro, ali je ostatak stare osobine toga prijedloga, po kojoj se on u rečenom značenju slagao ne sa sedmim padežem, nego s trećim.

[2] Što u pjesmama ima n. p. mlad junače, tu mlad nije peti pad.; tako se u pjesmama nalaze i same imenice n. p. Dojčin Petre, Šabac grade, pa ni tu Dojčin i Šabac nije peti pad., nego se uzimaju po dvije riječi za jednu pomisao pa je samo druga promijenila oblik, a prva ostala u prvom pad.

* U staro je vrijeme bilo i u drugijem padežima onako, kako je danas u prvom jedn. mušk. roda; drugi i treći n. pr. padež jedn. mušk. i srednj. roda

A. osnova: žut.

		a) *neodregj.*: *mušk.*	*žensk.*	*srednj.*
Jed.	1.	žȗt	žút-a	žút-o
	2.	žút-a	žút-ê	žút-a
	3.	žút-u	žút-ôj	žút-u
	4.	žȗt [1]	žút-u	žút-o
	5.	—	—	—
	6.	žút-ijem	žút-ôm	žút-ijem
	7.	žút-u	žút-ôj	žút-u
Mn.	1.	žút-i	žút-e	žút-a
	2.	žút-ijeh	*za sva tri roda.*	
	3.	žút-ijem		
	4.	žút-e	žút-e	žút-a
	5.	—	—	—
	6.	žút-ijem	*za sva tri roda.*	
	7.	žút-ijem		

		b) *odregjeno*: *mušk.*	*žensk.*	*srednj.*
Jed.	1.	žȗt-î	žȗt-â	žȗt-ô
	2.	žȗt-ôga	žȗt-ê	žȗt-ôga
	3.	žȗt-ômu	žȗt-ôj	žȗt-ômu
	4.	žȗt-î [1]	žȗt-ȗ	žȗt-ô
	5.	žȗt-î	žȗt-â	žȗt-ô
	6.	žȗt-ijem	žȗt-ôm	žȗt-ijem
	7.	žȗt-ôm	žȗt-ôj	žȗt-ôm
Mn.	1.	žȗt-î	žȗt-ê	žȗt-â
	2.	žȗt-ijeh	*za sva tri roda.*	
	3.	žȗt-ijem		
	4.	žȗt-ê	žȗt-ê	žȗt-â
	5.	žȗ-tî	žȗt-ê	žȗt-â
	6.	žȗt-ijem	*za sva tri roda.*	
	7.	žȗt-ijem		

---

glasio je dobrajego (t. j. dobra + jego), dobrujemu (t. j. dobru + jemu) itd. Ti su se složeni oblici poslije svakojako mijenjali, dok nijesu napokon došli do današnjega stanja.

[1] ili kao u drugom pad.

B. osnova: vruć.

		mušk.	žensk.	srednj.
a) *neodregj.:*		*mušk.*	*žensk.*	*srednj.*
Jed.	1.	vrûć	vrúć-a	vrúć-e
	2.	vrúć-a	vrúć-ê	vrúć-a
	3.	vrúć-u	vrúć-ôj	vrúć-u
	4.	vrûć [1]	vrúć-u	vrúć-e
	5.	—	—	—
	6.	vrúć-îm	vrúć-ôm	vrúć-îm
	7.	vrúć-u	vrúć-ôj	vrúć-u
Mn.	1.	vrúć-i	vrúć-e	vrúć-a
	2.	vrúć-îh	*za sva tri roda.*	
	3.	vrúć-îm	*za sva tri roda.*	
	4.	vrúć-e	vrúć-e	vrúć-a
	5.	—	—	—
	6.	vrúć-îm	*za sva tri roda.*	
	7.	vrúć-îm	*za sva tri roda.*	
b) *odregjeno.*		*mušk.*	*žensk.*	*srednj.*
Jed.	1.	vrûć-î	vrûć-â	vrûć-ê
	2.	vrûć-êga	vrûć-ê	vrûć-êga
	3.	vrûć-êmu	vrûć-ôj	vrûć-êmu
	4.	vrûć-î [1]	vrûć-û	vrûć-ê
	5.	vrûć-î	vrûć-â	vrûć-ê
	6.	vrûć-îm	vrûć-ôm	vrûć-îm
	7.	vrûć-êm	vrûć-ôj	vrûć-êm
Mn.	1.	vrûć-î	vrûć-ê	vrûć-â
	2.	vrûć-îh	*za sva tri roda.*	
	3.	vrûć-îm	*za sva tri roda.*	
	4.	vrûć-ê	vrûć-ê	vrûć-â
	5.	vrûć-î	vrûć-ê	vrûć-â
	6.	vrûć-îm	*za sva tri roda.*	
	7.	vrûć-îm	*za sva tri roda.*	

Po onom, što je kazano kod zamjenica, zna se, da nastavci *ijem*, *ijeh* glase i *im*, *ih* i da se u južnom govoru n. pr. mjesto *vrućim*, *vrućih* govori i *vrućijem*, *vrućijeh*, i da n. p. u drugom i

[1] ili kao u drugom pad.

trećem pad. jed. mjesto *žutoga*, *žutomu* može biti i *žutog*, *žutom*, *žutome;* tako i u sedmom pad. jed. mjesto *žutom* može biti i *žutome;* a u trećem, šestom i sedmom mn. mjesto *žutim* može biti i *žutima.*

Stari sedmi padež mn., koji je u neodregjenijeh pridjeva imao kao i u imenica nastavak *jeh* (staro ѣхъ), a u odregjenijeh *ih* (ыихъ), nalazi se i sada gdjegdje, ali onako rijetko kao i u imenica, n. p. po južnom govoru: *po okolnijeh selijeh*, *u gradovijeh primorskijeh*, *na seoskijeh volovijeh* i u istočnom govoru, a bez *h:*

Ljubi cara po nedri svileni. Nar. pjes. II. 163.[1]

Što biva u imenica muškoga roda u prvom pad. jed., kad se osnova svršuje na dva suglasna, ono biva i ovdje u neodregjenih pridjeva u istom pad., n. p. dobra: dobar; vesela: veseo: gola: go; zla: zao, itd.; u osnovi *topl* ostaje *l* nepretvoreno u *o:* tȍpal.

Akcenat se u pridjeva, kad postaju odregjeni, mijenja ovako: 1) U kojih je osnova od jednoga sloga i na tom slogu kad su neodregjeni imaju ʹ u padežima, koji imaju nastavke, u njih se ʹ mijenja na ˆ u padežima od jednoga sloga, a tako im se mijenja akcenat u svijem padežima, kad postaju odregjeni. N. p. neodregjeno: žíva, u prvom pad. jed. mušk. roda: žȋv, odregjeno: žȋvī, žȋvō; tako riječi, u kojih su samo u južnom govoru po zakonima toga govora u osnovi dva sloga, pa za to i akcenat samo po zakonima toga govora drukčiji, n. p lijèpa (istočno lépa): lȉjep (istočno lêp), lȉjepī (istočno lêpī), itd.; tako pridjev, kojemu se osnova svršuje na *l*, pa u padežima, koji nemaju nastavka, pretvorivši *l* na kraju u *o* dobija dva sloga i drugi akcenat n. p. neodregjeno: gnjíla, odregjeno: gnjȉlī, gnjȉlā, gnjȉlō, u prvom pad. jed. mušk. roda neodregjeno: gnjȉo; tako po južnom govoru neodregjeno: bijèla (istočno béla), odregjeno: bȉjelī (istočno bêlī); — u kojih pridjeva ovake osnove imaju na kraju dva suglasna, pa u padežima, koji nemaju nastavka, dobiju *a* megju dva suglasna i tako postanu u tijem padežima od dva sloga, u njih se akcenat na rečeni način mijenja samo kad postanu odregjeni, a kad su neodregjeni, ostaje isti

[1] U istočnom govoru još se gdješto u piesmama nalazi i treći i sedmi pad. jed. ženskoga roda u neodregjenijeh pridjeva nezamijenjen istijem padežem odregjenijeh pridjeva, n. p.

Da s' ne muči u zelene trave. III. pjes. 26.

akcenat ′ i u padežima, koji nemaju nastavka, n. p. krátka (neodregjeno), krȃtkȋ (odregjeno), krátak (neodregjeno); rávan, rávna: rȃvnȋ, rȃvnȃ; tako i oni, u kojih su samo u južnom govoru po zakonima toga govora u osnovi dva sloga, pa za to i akcenat po zakonima toga govora imaju drukčiji, n. p. neodregjeno: bijèsna (istočno bésna), a odregjeno: bȉjesnȋ (istočno bȇsnȋ), bȉjesnȃ, bȉjesnȏ; vrijèdan, prijèsan, rijèdak itd.; tako i kad je od dva suglasna na kraju *l*, pa megju oba u padežima, koji nemaju za se nastavka, dogje *a*, a *l* se pretvori u *o*, te se u tijem padežima i u neodregjenoga mijenja ′ na ˆ, n. p. neodregjeno: nágla, odregjeno: nȃglȋ, nȃglȃ, nȃglȏ, neodregjeno u prvom pad. mušk. roda: nȃgao. — 2) U kojih je osnova od jednoga sloga i na tom slogu kad su neodregjeni imaju ` u padežima, koji imaju nastavke, u njih se, kad postaju odregjeni mijenja ` na ˝, n. p. neodregjeno: gòla, odregjeno: gȍlȋ, gȍlȃ, gȍlȏ, a u padežima, u kojima nemaju nastavka, kad su neodregjeni, te ostaju od jednoga sloga, mijenjaju ` na ˆ, n. pr. bòsa, bȏs, gòla, gȏ; od neodregjenoga dȍbar, dòbra, dòbro imamo odregjeno: dȍbrȋ, dȍbrȃ, dȍbrȏ; a od neodregjenoga: mr̀tav, mr̀tva, koje glasi i mŕtav, mŕtva, odregjeno je mȑtvȋ, mȑtvȃ. — 3) U kojih je osnova od dva sloga, a drugi je slog ili *en* ili *ok* ili *el* ili *em*, pa na tom slogu, kad su neodregjeni, imaju akcenat ` u padežima, koji imaju nastavke, u njih taj akcenat prelazi na prvi slog u padežima, u kojima nemaju nastavka, kad su neodregjeni, a tako prelazi akcenat i onda, kad postaju odregjeni u svijem padežima, n. p. zelèna neodregjeno, zèlen neodregjeno, a odregjeno: zèlenȃ, zèlenȏ; tako maven, malen, pošten, rumen, svilen, studen, crven, šaren, visok, dubok, širok, debeo, golem. — 4) U kojih je osnova od dva sloga, ali je drugi slog drukčiji nego što je u pomenutih, pa na tom slogu imaju akcenat `, kad su neodregjeni, u njih se, kad postaju odregjeni, premješta taj akcenat na prvi slog, ali kad su neodregjeni, ostaje na drugom slogu u onijem padežima, koji nemajući nastavka dobijaju *a* megju dva suglasna, na koja se svršuju take osnove, n. p. plavètna neodregjeno, odregjeno: plàvetnȋ, plàvetnȃ, plàvetnȏ, ali plavètan neodregjeno; tako dugàčak. — 5) U kojih je osnova od dva sloga i na drugom slogu kad su neodregjeni stoji akcenat ′ u svijem padežima, koji imaju nastavke, u njih se taj akcenat u tom slogu pretvara u ˆ, pa onda i na prvi slog dolazi akcenat `

u padežima, u kòjima kad su neodregjeni, nemaju nastavka, a ista promjena biva u svijem padežima i onda, kad postaju odregjeni, n. p. imúća neodregjeno, ìmūć neodregjeno, odregjeno ìmūćī, ìmūćâ, ìmūćē; tako mògūć, vàljân; ako se taka osnova svršuje na dva suglasna, promjena u akcentu biva ista, kad pridjev postaje odregjen, ali kad je neodregjen, onda u padežima, koji nemaju nastavka, dobivši megju dva krajnja suglasna još *a*, zadržava akcenat, koji ima u ostalim padežima, kad je neodregjen, n. p. mogúćna neodreregjeno, mogúćan neodregjeno, a odregjeno: mògūćnī, mògūćnâ, mògūćnô, tako imúćan, tanúšan; ako li je *l* krajnje od dva suglasna, na koja se svršuje osnova, onda se akcenat mijenja na rečeni način i u padežima, koji nemaju nastavka pa megju dva krajnja suglasna dobiju *a*, a za njim *l* pretvaraju u *o*, te dobiju četiri sloga n. p. okrúgla neodregjeno, òkrūgao neodregjeno, odregjeno: òkrūglī, òkrūglâ, òkrūglô; tako pòdmūkao. — 6) Neodregjeno: stàr, stàra; vȅt (vetah), vȅta; zào, zlà; ȍran, ȍrna, postavši odregjeno glasi: stârī, stârâ; vètī, vètâ; zlī, zlâ; ȏrnī, ȏrnâ. — 7) U nekih, kad postaju odregjeni, može biti akcenat dvojak; oni ponajviše imaju dvojak akcenat i kad su neodregjeni; tako u kojih je osnova od jednoga sloga s jednijem suglasnim na kraju ili sa dva taka, megju koja ne dolazi *a*, kad su na kraju: dūg: dūgī i dùgī; mȅk: mȅkī i mèkī; mȑk: mȑkī i mr̀kī; svêt: svètī i svêtī; čêst: čèstī i čêstī; sa dva suglasna na kraju, megju koja dolazi *a*, kad iza njih nema nastavka: vȉtkī i vìtkī; glàtkī i glàtkī; žȉtkī i žìtkī; krâtkī i kràtkī; krūpnī i krùpnī; mr̂snī i mr̀snī; ȍblī i òblī; plȉtkī i plìtkī; pȍznī i pòznī; pȍsnī i pòsnī; rȉjetkī (istočno rêtkī) i rètkī; sȉtnī i sìtnī; slàtki i slàtkī; str̂vnī i strvnī; strâšnī i stràšnī; tànkī i tànkī; ūskī i ùskī; u kojih je osnova od dva sloga: vȍdenī i vodènī; gvȍzdenī i gvozdènī; zèmljanī i zemljànī; kȍštanī i koštànī; lȅdenī i ledènī; màslenī i maslènī; nȍvčanī i novčànī; ràžanī i ražànī; snjȅžanī i snježànī; čȍhanī i čohànī. — 8) Ostali pridjevi ne mijenjaju akcenta, ni kad postaju odregjeni niti kad neodregjeni prelaze iz jednoga oblika u drugi, n. p. neodregjeno: nȍv, nȍva, odregjeno: nȍvī, nȍvâ; neodregjeno: hȉtar, hȉtra, odregjeno: hȉtrī, hȉtrâ itd. [1]

Oblici odregjenih pridjeva dosta se često govore mjesto oblika

---

[1] O akcentima u pridjeva vidi više u Radu jugosl. akademije, knjiga XIV.

neodregjenijeh. ali tada zadržavaju akcente, kakvì su u neodregjenijeh, n. p. mjesto žúta, žútu govori se i žútôga, žútôm.

Pridjevi, koji pokazuju, čije je što, a postaju nastavcima *ov* (ili *ev*), *in*, *j*, n. p. Stojanov, carev, majčin, Ivanj, i zamjenice njegov, njen, njezin, njihov, njihan, kao što su u prvom pad. samo neodregjeni, tako i ostale padeže mogu imati samo kao neodregjeni pridjevi; ali kako u drugijeh pridjeva dolaze oblici odregjeni i mjesto neodregjenijeh, tako je i u njih, samo što je u njih još mnogo regje, n. p. rijetko Stojanovog mjesto Stojanova. — Izmegju pridjeva ovoga značenja oni, kojima osnova postaje nastavkom *ij* i *sk*, prestali su i u prvom pad. jed. muškoga roda biti neodregjeni, nego su samo odregjeni, n. p. riblji, božji (po tom i divlji), srpski, udovički; za to ni ostalijeh padeža nemaju neodregjenijeh ili su im vrlo rijetki.[1]

Pridjev, koji sada u prvom padežu jedn. muškoga roda glasi mâlî, dolazi u tom padežu samo tako odregjen, a u ostalim padežima može biti i neodregjen. Tako i *mnogi*. Tako i *ovoliki*, *toliki*, *onoliki*, *koliki*; pošljednji uz riječ *sav* ili *vas* dolazi i bez *i*: vas kolik.[2]

Sada su samo odregjeni svi pridjevi, koji postaju nastavkom *nj*, n. p. srednji, pošljednji, krajnji, današnji, višnji itd.

Koje se osnove svršuju na *g*, *k*, *h*, u njih su se u staro vrijeme ti glasovi pretvarali kao i u imenica u *z*, *c*, *s* pred nastavkom *i* u prvom pad. mn. i pred nastavcima, koji se počinju glasovima *ije* (po južnom govoru); ali je to sada vrlo rijetko; govori se kad kad n. p. *mnozi*,[3] ali je običnije *mnogi*; tako i *jednaci*,[4] *svi kolici*.[5]

POREGJENJE

Pridjevi u poregjenju dobijaju na svoje osnove nastavak, koji pokazuje poregjenje, pa na osnovu kakva tada bude, dolaze nastavci za padeže, i to onaki, kaki su u pridjeva odregjenih. Trojak je sada nastavak, kojim postaju osnove za poregjenje:

---

[1] **Muška** čeda ne rodila. Nar. pjes. I. 226.

[2] Te dvije riječi kad dolaze tako jedna s drugom, mijenjaju oblike i jedna i druga: **sva kolika**, sve koliko, svi koliki: Da podignu vojsku **svu koliku**. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 35. — O oblicima riječi **sav** gledaj kod brojeva.

[3] Na koga su **mnozi** na toga i bozi. Nar. posl.

[4] Jao majci! svi ti smo **jednaci**. Nar. posl.

[5] Svi **kolici** mito prifatiše. Nar. pjes.

1. *j;* taj nastavak dobijaju ovi pridjevi, i to:

a) uz cijelu osnovu: bȉjel (bȉo), bijèsan, blȃg, blȉjed, bȓz, cȓn, čȇst, čvȓst, drȃg, dȗg, glȗh, górak, gȓk, gȗst, hȗd, krȋv, krȗt, làsan, lȗd, ljȗt, mlȃd, mlȃk, mȑk, rȋgj, sȉjed, skȗp, sȗh, tvȓd, tijèsan, tȉh, tȗp, žȋv, žȗt.

b) uz osnovu bez krajnjega glasa, koji joj je nastavak: glȁdak, krátak, mȑzak, nȉzak, plítak, rijèdak, slȁdak, tànak, téžak, ȕzak, žídak, žítak.

c) uz osnovu bez dva krajnja glasa, koji su joj nastavak: dèbeo, dùbok, širok, vìsok, žȇstok.

Ovijem nastavkom uporegjeni pridjevi dobijaju na prvom slogu akcenat ̏, imali inače akcenat kakav mu drago, a nastavak se *j* po svojim zakonima slaže s glasovima, iza kojih dogje, i to: s glasovima: *d, t, l, n, z, s,* slijeva se u *gj, ć, lj, nj, ž, š,* n. p. mlȃd: mlȁgjȋ, mlȁgjȃ, mlȁgjȇ; slȁdak: slȁgjȋ; krȗt: krȕćȋ; krátak: krȁćȋ; gȗst: gȕšćȋ; bȉjel: bjȅljȋ; cȓn: cȑnjȋ; tànak: tȁnjȋ; tijèsan: tjȅšnjȋ; ȕzak: ȕžȋ; vìsok: vȉšȋ; ako nastavak *j* dogje iza *b, v, p,* onda se izmegju tijeh glasova i nastavka *j* umeće *l,* pa se to *l* slijeva sa *j* u *lj,* n. p. dùbok: dȕbljȋ; žȋv: žȉvljȋ; skȗp: skȕpljȋ; ako nastavak *j* dogje iza glasova *g, k, h,* onda se ti glasovi pred *j* pretvaraju u *ž, č, š,* pa iza njih otpada nastavak *j,* n. p. drȃg: drȁžȋ, drȁžȃ, drȁžȇ; jȃk: jȁčȋ; tȉh: tȉšȋ; kad pred nastavkom *j* bude u osnovi *ž, gj, ć, r,* i onda otpada *j,* n. p. téžak: tȅžȋ, tȅžȃ, tȅžȇ; rȋgj: rȉgjȋ; vrȗć: vrȕćȋ; širok: šȉrȋ, šȉrȃ, šȉrȇ.[1]

2. *š,* taj nastavak dobijaju ova tri pridjeva, u kojih takogje dolazi akcenat ̏ na prvi slog: lȃk: lȁkšȋ; lȉjep: ljȅpšȋ; mȇk: mȅkšȋ.

3. *ij*; taj nastavak dobijaju svi ostali pridjevi, kojima se može porediti, i to uz cijelu osnovu, a akcenat imali kakav mu drago, dok su neodregjeni, dobijaju u poregjenju ̀ svi na slogu pred nastavkom, n. p. slȃvan: slàvnijȋ; krúpan: krùpnijȋ; stȃr: stàrijȋ: hȉtar: hitrijȋ; bògat: bogàtijȋ; pȁmetan: pamètnijȋ; pòbožan: pobòžnijȋ; zȁdovȏljan: zadovòljnijȋ; rȁzȗman: razùmnijȋ, itd.; ako se pred ovijem

[1] **draži** P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 163. **draža** A. Kačić, korab. 51. **draže** I. Gundulić, osm. (dubrovačko izdanje) VIII. 54. Posilović, nasl. 101. Divković 297. P. Solarić, predgov. k Mezimcu 8. 25. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 121. 122. **dražu** I. Gundulić osm. (dubrovačko izdanje) XII. 7. **mrža** Divković, 112. S. Milutinović, ist. srb. 289. **grče** P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 102. **gluši** I. Gundulić, osm. XX. 71. **gluše** Isti. II. 35.

nastavkom desi *k*, ono se pretvara u *č*, n. p. krepčiji, ljupčiji; ovaj nastavak mogu uzeti i pridjevi *visok, žestok*, u kojih je običniji nastavak *j*, n. p. visòčijî, žestòčijî;[1] tako pridjevi *zdrav, slab, rgjav*, u kojih je običniji ovaj nastavak *ij*, mogu se čuti gdjegdje s nastavkom *š*: zdrȁvšî, slȁpšî, ȑgjavšî.[2]

Pridjevi *dobar, zao, velik, mali* imaju poregjenje od drugih korijena: bȍljî, gȍrî, vȅćî, mȁnjî.

Mjesto dȕžî, govori se i dȕljî, a mjesto lȁkšî: lȁgljî; prema tome i prȅtio ima prȅtljî.[3]

Od staroga pridjeva *grd*, koji se još gdjegdje govori, ima i sada u poregjenju *grgji*, kojim se zamjenjuje u poregjenju pridjev *grdan* onuda, gdje *grd* već nije u običaju.

Kad se pred ovako uporegjene pridjeve metne *naj*, onda postaje treći red poregjenja, n. p. mlȃd, mlȁgjî, nȃjmlagjî itd.

BROJEVI.

Brojevi prosti veći od četiri sad ne mijenjaju oblika osim onijeh, koji su imenice, a to su *stotina, tisuća* ili *hiljada*.

Broj *jedan*, koji ima sva tri roda, mijenja oblike kao zamjenice, koje imaju rod, i to u jednini i u množini: jednoga, jednomu, jedni, jednijeh itd.

Broj je *dva*, u muškom i u ženskom rodu sačuvao stare oblike, samo je izgubio sedmi padež, koji je bio jednak s drugim, a sad se mjesto njega uzima treći, a drugi se padež pomjerio ovako: u muškom je rodu iz prvoga padeža krajnje *a* prešlo i u drugi padež mjesto staroga *o* pred nastavkom *ju*; isto je tako u ženskom rodu iz prvoga padeža krajnje *je* (po južnom govoru, a po istočnom *e*, po zapadnom *i*) prešlo u drugi. Sad su dakle oblici tom broju ovaki, i to u južnom govoru, u kom u ovijem oblicima po zakonima njegovijem stoji *ije, i, je* mjesto istočnoga *e*, a zapadnoga *i*:

---

[1] visočija Narodne prip. 132. žestočija I. Gundulić, osm. XIX. 154.

[2] rgjavšega Nar. pjes. III. 187. u Biogradu sam čuo i skupše, a grupši ima Ivanišević 169.

[3] Nar. prip. 187.

	mušk.	*žensk.*
1. 4. 5.	dvâ	dvìje
2.	dvájû [1]	dvíjû [3]
3. 6. 7.	dvjèma [2]	dvjèma. [4]

U srednjem rodu, koji se samo prvijem padežem razlikovao od muškoga (a s prvijem je pad. jednak četvrti i peti), izgubio se baš taj padež, pa mjesto njega dolazi isti padež muškoga roda *dva,* a pregje je mjesto toga *a* bilo u srednjem rodu *je* (po južnom govoru). Ali još nije sa svijem nestalo toga pravoga oblika srednjem rodu, nego se još drži uz dvojinu riječi srednjega roda *sto,* te se govori *dvje sta* (po istočnom govoru *dve sta*); uz taj pravi padež srednjega roda sačuvala se prava dvojina i riječi *sto:* ta je riječ budući srednjega roda takogje imala u rečenom pad. *je* (po južnom govoru); pa to *je* sada glasi *i* (kojim se i u drugim prilikama zamijenilo staro ѣ), a otuda i sada ima po južnom govoru *dvje sti*; [5] ovako se ovaj pravi oblik srednjega roda broju *dva* sačuvao jošte i uz dvojinu riječi srednjega roda *oko: oči,* te se govori (po južnom govoru): *dvije oči* [6], ali kako se inače ovaj padež izjednačio s istijem pad. muškoga roda, govori se mjesto toga i *dva oka.* Ostali padeži broja *dva* u srednjem rodu kao što su svagda bili jednaki s padežima muškoga roda, tako su i sada. [7]

Broj ðba ima oblike kao i *dva* u sva tri roda, samo što mu u ženskom rodu u prvom pad. i u padežima jednakima s prvijem

---

[1] A za zdravlje **dvaju** braće svoje. Nar. pjes. Pomoću **dvaju** hrišćanskije cara. S. Milutinović, ist. srb. 281.

[2] Zapovedi gospod bog
Dvema trima angjelom. Nar. pjes. 1. 127.

[3] Iz drugi **dviju** reči, L. Milovanov, sličn. 30. **dveju** nahija. S. Milutinović, ist. srb. 149.

[4] O ovima **dvjema** zapovijestima. Mat. 22. 40. u V. S. Karadžića. Mjesto **dvjema** ima u južnom govoru i **dvima**.

[5] P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 33.

[6] Vrlo često u narodnijem pjesmama: megju oči **dvije**. (**Nema pravo Daničić, što veli, da je dvojina** oči **srednjega roda; premda je riječ** oko **u jednini i u množini srednjega roda, ali u dvojini je ženskoga; ta govorimo:** moje oči, **a ne** moja oči; **isto tako govorimo:** oči, koje ne gledaju, **a ne:** oči, koja ne gledaju. **Isto vrijedi i za riječ** uho — uši).

[7] Onih **dvaju** mesta. S. Milutinović, ist. srb. 232 na **dvima** mjestima. L. Milovanov, sličn. 51.

drugi slog nije dug, i za to glasi ȍbje; za drugi padež u muškom rodu nema potvrde;[1] treći pad. s ostalima, koji su s njim jednaki, da je u muškom rodu *objema* (istočno *obema*), svjedoče isti padeži srednjega roda, jer je jošte vrlo obično *objema očima*;[2] uz dvojinu riječi srednjega roda *oko: oči* održala se i ovom broju prava dvojina srednjega roda u prvom i četvrtom pad. *obje: obje oči*,[*] inače su se ti pad. toga roda izjednačili s padežima muškoga roda, pa se ne samo uz druge riječi srednjega roda govori *oba*, nego se govori i *oba oka.*[3]

Brojevi *tri* i *četiri*, koji za svaki rod jednako glase, kako su se i u samoj sintaksi izjednačili s brojem *dva*, uzeli su i nastavke njegove pogubivši svoje, te su im sada oblici ovaki:

1. 4. 5.	trî	čȅtiri
2.	tríjû	četiríjû
3. 6. 7.	tríma	čȅtirma.

Ali se u ovijeh brojeva *dva, oba, tri, četiri* nerado mijenjaju oblici, kao što su se u ostalijeh sa svijem prestali mijenjati; da tako izagju iz običaja, mnogo je učinilo to, što su druge riječi izgubile dvojinu, s kojima bi trebalo da se slažu u oblicima. Ovi su brojevi u svakom rodu obični u oblicima svojim onda, kad stoje sami bez ikakve druge riječi, koja bi trebalo da stoji s njima u istom obliku; tako su u ženskom rodu obični i onda, kad uza se imaju riječ, s kojom treba da se slažu u obliku, i taka riječ onda stoji u množini, n. p. dvjȅma žȅnama, trî sȓpskê vȍjvode itd. Ali i u tom rodu i u oba druga, ako stoje s prijedlogom, onda su više u običaju samo u jednom obliku, i to je četvrti pad., bio prijedlog kakav mu drago, n. p. za dva, za tri, od dva do tri. Ako tada imaju uza se riječ, s kojom bi trebalo da se slažu u obliku, onda i ta riječ stoji u padežu, u kom oni stoje, a taj je padež sada u riječi ženskoga roda jednak s prvim i četvrtim pad. mn., a u riječi muškoga roda taj je padež ostatak od stare dvojine, i to prvi i četvrti, koji su u

---

[1] t. j. ja je u ovaj par nemam.

[2] P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 93.

[*] Vidi, što je na pregjašnjoj strani u bilješci rečeno o dvije oči.

[3] Ovomu se broju nalazi dodan i broj dva, premda je u njemu samom već to, što ovaj drugi znači, te se može čuti i oba dva, a tada mijenjaju oblike ili i jedan i drugi: obje dvije ili samo drugi, a prvi ostaje oba, n. p. obadvjema.

dvojini jednaki i koji postaju nastavkom *a* ne samo u imenica, nego i u pridjeva neodregjenih i odregjenih i u zamjenica svijeh osim onijeh bez roda; a u riječi srednjega roda taj je pad. sada taki, kakav je u riječi muškoga roda. U takom padežu stoje uz te brojeve druge riječi i bez prijedloga, kad je broj u prvom ili u četvrtom pad. N. p. s prijedlozima za ženski rod: tražio sam ga ü trî kûće, kȍd dvije sèstre, razdvojiše se nȁ dvije strâne, stoji nȁ dvije nȍge, prȅko trî vȍde studène, prȅko trî gȍre zelène, — za muški i srednji rod: kod ona dva hrasta, vidio sam ga megju ona dva brda, bio sam na dva mjesta, bili su se oko dva velika grada progjoše kroz tri velika sèla, bio sam u oba ta mjesta, ore na dva vola, kod tri konja ide pješice, od dva uha, sa četiri sina ode na vojsku; — bez prijedloga u prvom ili četvrtom pad.: dva velika hrasta, tri visòka brda, ona dva pileta, ova dva lȉjepa djeteta.

Ovi brojevi *dva, oba, tri, četiri* u muškom rodu kad stoje za ljude ili za životinju muškoga roda, mogu se zamijeniti imenicama *dvojica, obojica, trojica, četvorica (četverica),* uz koje stoji u drugom pad. mn. ono, čemu te riječi pokazuju broj, a one same dolaze u oblike, koji trebaju; tako se tijem imenicama i pomaže jezik onda, kad bi od onijeh brojeva trebao bez prijedloga koji padež, n. pr. dvojice junákâ, trojici dobrijeh junákâ, dodaj onoj trojici volova, neka ližu soli itd. — Na isti se način i ostali brojevi veći od četiri mogu zamijeniti takim imenicama: petorica, šestorica i tako dalje do stotine, a u svjema mjesto *o* pred *r* može stajati *e:* sedmerica itd.

Isti se brojevi u srednjem rodu kad stoje za čeljad srednjega roda ili za životinju različnoga roda, mogu zamijeniti brojevima srednjega roda *dvoje, oboje, troje, četvoro (četvero),* uz koje takogje stoji u drugom pad. mn. ono, čemu pokazuju broj, n. p. dvoje djece, troje pilića, nas dvoje (kad je jedno muško, a drugo žensko ili dijete), nas troje (kad je jedno muško, a ostalo dvoje žensko, ili kad je dvoje muško, a jedno žensko, ili kad je koje od njih dijete), dvoje konja (kad je jedno muško, drugo žensko); tako i za stvari, kad im se množina kaže onakom riječju, kakom se u množini zamjenjuju riječi srednjega roda, koje znače čeljade ili živinče, a same nemaju množine, n. p. *dvoje* drvljadi. [1] Ovi brojevi srednjega roda

[1] tarući dvoje lipovo drvljadi jedno o drugo. V. S. Karadžić, rječn. 158.

imaju oblike kao i zamjenice, koje imaju rodove, ali je drugi padež brojevima *dvoje, oboje* slabo u običaju potpun: *dvojega, obojega*, premda i tako ima, [1] nego se više govori skraćeno dvóga i obóga, a troje ima sada tako skraćeno: tróga, a ostali nemaju ni *o* pred *ga:* četvórga; prema potpunom drugom padežu nema se za što sumnjati o potpunom trećem i sedmom: *dvojemu, obojemu, dvojem, obojem*; [2] a skraćen treći onako kao drugi krnji se s kraja pa ima dodano *e* mjesto *u*, isto tako i sedmi skraćen dolazi samo s dodanim *e*: dvóme, tróme, četvórme; mjesto oba ta padeža ima još jedan oblik, a on je načinjen prema negdašnjem trećem pad. dvojine te oba pomenuta padeža glase i dvóma, tróma, četvórma pa se taj isti oblik uzima i za šesti pad., kojega sada nema drukčijega n. p. dvȍje djèčē, dvóga djèčē, dvóma djȅčē itd. — Ali premda ovi brojevi imaju take oblike, opet čim dobiju prijedlog, odmah ostavljaju oblik, u kom bi trebalo da su, pa uzimaju četvrti pad., n. p. otišao s dvoje djece, ostavio kuću na dvoje djece. [3]

Ovi brojevi, koji u jednini dolaze na rečeni način samo u srednjem rodu, dolaze i u množini, i to u sva tri roda: dvȍji, dvȍje, dvȍja, čȅtvori (četveri) itd., i imaju sve oblike kao zamjenice, koje imaju rodove; a tako se u množini govore uz riječi, koje ili samo množinu imaju n. p. dvoje vîle, troja vráta, troja kȍla, četvore gȁće, — ili koje imaju i jedninu, ali što znače, ono se u množini uzima da je jedno (u koje idu po dvije ili po više istijeh stvari), n. p. dvoji opanci; troje crevlje; dvoje čarape; četvore rukavice; dvoje puške (jer se po dvije za pasom nose); dvoji svatovi (jedni jednoga mladoženje, a drugi drugoga); troji jadi; troja rebra, jedna svrh drugijeh. [4]

---

[1] osim toga obojega. S. Milutinović, ist. crn. gor. 58. òbojega. V. S. Karadžić, riječn. 432.

[2] Za njih u ovaj par nemam potvrde.

[3] Ovo je sve ovako onda, kad ti brojevi ne stoje ni za što drugo, nego samo da pokažu broj, ali mogu oni stajati i za to, da sobom iz bliže pokažu što god kazano već drugom riječju, a tada niti imaju uza se drugoga pad. mn. niti poslije prijedloga ostavljaju redovnoga padeža, nego i sami stoje u onom padežu, u kom stoji riječ, kojoj su na rečeni način dodani, n. p. **to dvoje, toga dvoga, od toga dvoga, nama dvoma, k nama dvoma.**

[4] Riječi, koje su u množini u ovom poslu ili ovoga značenja, mogu stajati i uz brojeve srednjega roda **dvoje, troje** itd., a tada su uz njih u drugom pad., n. p. **dvoje opanaka, dvoje toka.**

Brojevi redni (prvi, drugi itd.) imaju oblike kao pridjevi odregjeni.

Megju brojeve se može uzeti i riječ, koja u prvom padežu jed. mušk. roda glasi vȁs i sȁv; nastavke za oblike ima kao zamjenice, koje imaju rodove; osnova je *vs*, pa u padežima, koji nemaju nastavka, nego ta dva glasa ostanu sama, ne mogući se izgovoriti, dobijaju megju se *a*, za to u tijem pad. glasi *vas*; u padežima, koji imaju nastavke, dolazeći ta dva glasa opet jedan do drugoga mijenjaju mjesta, za to n. p. u prvom pad. jed. ženskoga roda glasi *sva*. Po što su se u tijem padežima slova tako premjestila, dogjoše premještena i u one padeže, koji nemaju nastavka, za to u tijem padežima glasi i *sav*. U te je riječi glas *s* bio taki, da u prvom pad. jed. nije mogao iza njega stajati nastavak ъ, kao što nije mogao stajati iza glasa *š*, nego se pretvarao u ь, niti je u padežima, kojima se nastavci počinju glasom *o*, mogao iza njega stajati taj glas, nego se pretvarao u *e*, za to i sada ima nastavke onako promijenjene, kaki su u zamjenica, kojima se osnova svršuje na *j* ili *š*; samo se u nastavcima, koji se počinju po južnom govoru glasovima *je* (staro ѣ), nijesu ti glasovi pretvarali u *i* kao iza *j* ili *š*, za to i sada ti padeži imaju u južnom govoru *je*, koje biva i *ije*, kad je slog dug, a mjesto toga mogu imati i *i* onako, kako mogu imati u zamjenica, i to u južnom govoru, a u istočnom se i ne govori drukčije, nego samo tako s *i*. Oblici su dakle toj riječi ovaki po južnom govoru:

		mušk.	*žensk.*	*srednj.*
Jed.	1.	vȁs, sȁv	sv-à	sv-ȅ
	2.	sv-èga	sv-ê	sv-èga
	3.	sv-èmu	sv-ôj	sv-èmu
	4.	vȁs, sȁv [1]	sv-ȕ	sv-ȅ
	5.	vȁs, sȁv	sv-ȁ	sv-ȅ
	6.	sv-ȉjem	sv-ôm	sv-ȉjem
	7.	sv-êm	sv-ôj	sv-êm
Mn.	1.	sv-ȉ	sv-è	sv-ȁ

Ubilo me troje sindžirlija. Nar. pjes.
Časne dvoje posta da postite. P. Petrović Njeguš, gor. vijenac 33.
I dipala dvoje da mu svira. Isti, šćep. mal. 149.

[1] ili kao drugi padež.

2. sv-ijeh	*za sva tri roda.*	
3. sv-ijem		
4. sv-ê	sv-ê	sv-à
5. sv-ì	sv-ê	sv-à
6. sv-ijem	*za sva tri roda.*	
7. sv-ijem		

Oblici se ove riječi mogu s kraja krnjiti onako kao u zamjenica, i na kraju im se može dodati što kao u zamjenica; kad se tako u trećem, šestom i sedmom pad. doda *a*, onda pred njim može biti i kratak slog, za to u južnom govoru glase i svjèma. Drugi se padež mn. govori i s nastavkom od dvojine, te glasi i svíjû.

GLAGOLI.

Način neodregjeni (infinitiv) postaje nastavkom *ti*, n. p. osnova *li* kad se sastavi s nastavkom *ti*, postaje neodregjeni način *li-ti*.

Sadašnje vrijeme (present) nema nastavka, kojim bi postajalo ono samo, nego se samijem tijem, što se vrijeme ničim ne kaže, pokazuje, da se misli vrijeme, u koje se izreče, a to je sadašnje.

Lica postaju ovijem nastavcima:

Jed.	1. m	Mn.	1. mo
	2. si		2. te
	3. t		3. nt.

Bilo je glagola, u kojih su ovi lični nastavci u sadašnjem vremenu dolazili upravo do same osnove; to je sada samo u glagola, koji u prvom licu jed. glase *jesam*, *dam*, *ijem* (južno, a istočno *jem*, mjesto čega se govori i *jedem*); izmegju njih je onaj prvi jedini, u kojega se i nastavak za drugo lice jed. sačuvao cio, a u drugih se svijeh pretvorio u *š*; u njega se sačuvao i nastavak za treće lice jed., a u ostalih je otpao; tako je i od nastavka za treće lice mn. otpalo krajnje *t* u njega i u svijeh drugih.

U svijeh se drugih glagola ovi nastavci u sadašnjem vremenu vežu za osnovu umetkom; a umetak je u prvom licu jednine i u trećem množine *o*, a u ostalim je licima *e*: n. pr. kad se nastavak *te* umetkom *e* veže za osnovu *plet*, postaje drugo lice množine

*plet-e-te.** U trećem je licu jed. i mn. nastavak imao na kraju ь, pa kako je taj glas poslije otpao, otpalo je za njim i *t*; za to sada treće lice jed. kad se n. p. osnovi *plet* doda umetak *e* izgubivši nastavak glasi *plet-e.* U trećem licu mn. glas *n* od nastavka nemajući za sobom samoglasnoga slijeva se s glasom, koji preda nj dogje, a to je umetak *o*; a glas, u koji se *n* i *o* slijeva, bio je ѫ, a taj glas danas glasi *u*; za to kad se n. p. osnovi *plet* doda u trećem licu mn. *o*, koje će vezati osnovu za nastavak *nt*, onda će treće lice mn. izgubivši krajnje *t* i slivši *o* i *n* u jedan glas glasiti *plet-u.* U prvom je licu jed. nastavak još imao za sobom ь, ali je još u starom slovenskom jeziku taj glas otpao u najviše glagola, i tako od nastavka ostajalo samo *m*, a *m* kad nema za sobom samoglasnoga, slijevalo se s glasom, koji je pred njim, onako, kao što se u trećem licu mn. slijevalo sa *n*, pa mjesto glasa, koji postaje, kad se ta dva sliju, i koji je negda bio ѫ, danas imamo *u*, tako n. p. od osnove *mog*, kad se umetkom *o* veže za nastavak *m*, postaje danas *mog-u.* Ali se to lice tako starinski sačuvalo samo u toga glagola i jošte u *hoću*, tako da u njih to lice i ne glasi drukčije; neki glagoli još imaju i tako, n. p. *vigju, velju;* ali je i u njih i u svijeh drugih umetak iz drugih lica prodr-o i u prvo, pa istisnuvši iz njega umetak *o* učinio, te se nastavak *m* nema su čim pretvoriti u *u*, nego ostaje u svojem glasu, tako sada glasi *plet-e-m* mjesto staroga *plet-u.*** Ima glagola, u kojih se svaki ovaj umetak izjednačuje s glasom krajnjim od osnove, koji je pred njim, te postaje i sam onaki, pa se onda ta dva jednaka glasa slijevaju te ostaje samo jedan; n. pr. kad se za osnovu *moli* u drugom licu

* Samoglasno **o** ili **e**, što ga Daničić ovdje zove umetkom, bolje je zvati osnovnijem nastavkom sadašnjega vremena; treba dakle rastavljati ne: **plet-e-te**, već **plete-te** t. j. osnova je **plete** i **pleto**. U svojoj knjizi „Istorija oblika“ prikazuje tako stvar i Daničić, ali ovdje poradi praktičnijeh razloga ostaje pri starijoj nauci. Po tome treba ispraviti ono, što naprijed veli, da sadašnje vrijeme nema osnovnoga nastavka.

** Oblik prvoga lica **pletem** nije mogao nastati onako, kako ovdje veli Daničić; jer kada je narod govorio **pletu**, jamačno nije znao ni osjećao, da je igda na kraju toga oblika stajalo **m**; kako bi se dakle taj glas mogao opet pokazati, kada je **e** iz ostalijeh lica (n. pr. **pleteš**) prodrlo, kako Daničić veli, i u prvo? Za to treba reći, da je u **pletem, molim, čuvam** itd. preneseno **m** iz onijeh glagola, koji su ga svagda imali: **jesam, dam, ijem.** Tako drži i Daničić u svojoj Ist. obl. 262.

jed. nastavak *š* veže umetkom *e*, od toga *e* biva *i*, dakle od *moli-e-š* biva *moli-i-š*. a od toga opet *moli-š*; u takih glagola na rečeni način u trećem licu mn. umetak *o* postaje *i*, i od dva *i*, koja tada dogju jedno do drugoga, bude samo jedno, pa onda nema oda šta u tom licu postati *u*, nego se onda *n* od nastavka s rečenijem *i* slijeva istina opet u jedan glas, ali taj glas već ne može biti drugi, nego stari slovenski glas ѧ, a mjesto toga glasa imamo mi danas *e*, tako biva treće lice mn. n. p. *mole*.

Pregjašnje vrijeme prvo (aorist) postaje nastavkom *h*; iza toga nastavka dolaze mu nastavci za lica; u prvom licu jed. nastavak lični veže se za nastavak, kojim postaje vrijeme, umetkom *o*, kao i u sadašnjem vremenu; ali tada glas, koji kao i u sadašnjem vremenu postaje od toga umetka i ličnoga nastavka *m* (a to je ѫ, danas *u*) slabi u pregjašnjem vremenu, te postaje ъ, koje je već odavno otpalo; po tome prvo lice jed. n. p. od osnove *ču* glasi *ču-h*. Drugo je i treće lice jed. još u staro vrijeme izgubilo lične nastavke, a za njima je otpao i nastavak, kojim postaje samo vrijeme, tako oba lica glase *ču*. U prvom i u drugom licu mn. sada nema umetka izmegju nastavka za vrijeme i nastavaka ličnih, nego se nastavak za vrijeme *h* pretvara pred ličnim nastavcima u *s*, pa ti oblici glase *ču-s-mo*, *ču-s-te*. U trećem licu mn. izmegju nastavka za vrijeme i nastavka za lice nije umetak *o* kao u sadašnjem vremenu, nego *e*, a pred njim se nastavak za vrijeme pretvara u *š*; od ličnoga nastavka otpada *t* još u starom slovenskom jeziku, pa ostaje samo *n*, a s tijem *n* slije se umetak *e* u glas ѧ, koji danas glasi *e*; tako taj oblik glasi *ču-š-e*. — Kad se osnova svršuje na suglasno, onda i izmegju nje i nastavka za vrijeme ima umetak, i to u svijem licima *o* osim drugoga i trećega jed. n. p. *plet-o-h*, *plet-o-s-mo*, *plet-o-s-te*, *plet-o-še*; a u pomenuta je dva lica umetak *e*, koji ostaje, ako je i otpao iza njega nastavak za vrijeme; tako oba ta lica glase *plet-e*.

Pregjašnje vrijeme drugo (imperfekat) ima za samo vrijeme isti nastavak *h*, koji ima i prvo pregjašnje; ali u njega ima izmegju toga nastavka i osnove još umetak *jea* (starinski ѣа), koji u južnom govoru po zakonu njegovu glasi *ija*, u istočnom *eja*, u zapadnom *ija*; u prvom licu jed. ima nastavak za lice i umetak izmegju njega i nastavka za vrijeme kao i prvo pregjašnje vrijeme, a onako mu se i gube oba slijevanjem i pretvaranjem i otpadanjem; u tom dakle

obliku glasi n. p. *plet-ija-h.* Drugo i treće lice jed. ima izmegju nastavka za vrijeme i nastavaka ličnih umetaka *e*, pred kojim se nastavak za vrijeme *h* pretvara u *š*, pa taj umetak ostaje, ako je i otpao iza njega nastavak za lice; oba dakle oblika glase n. p. *plet-ija-še.* U prvom i drugom licu mn. nema sada umetka izmegju nastavka za vrijeme i nastavaka ličnih, nego se kao i u prvom pregjašnjem vremenu nastavak za vrijeme *h* pred nastavcima ličnim pretvara u *s;* glase dakle n. p. *plet-ija-s-mo*, *plet-ija-s-te.* [1] U trećem licu mn. ima umetak *o* izmegju nastavka za vrijeme i nastavka ličnoga, i taj umetak *o* s glasom *n* od nastavka ličnoga prolazi onako kao u trećem licu mn. sadašnjega vremena, a krajnje *t* od nastavka otpada isto onako, pa taj oblik glasi n. p. *plet-ija-h-u.* U umetku *jea*, koji kad je cio, glasi onako, kako je kazano, može se prva polovina izjednačiti s drugom, te od *jea* postaje *aa*, a ta se dva glasa jednaka opet slijevaju u jedan dug, te umetak glasi samo *a*; to je od svagda u glagola, kojima se osnova svršuje na samoglasno, a oni izmegju krajnjega samoglasnoga od svoje osnove i toga *a* dobijaju glas *j*, da ne bi bilo zijevanja; po tom n. p. od osnove *pi* glasi ovo vrijeme *pi-j-a-h*, *pi-j-a-š-e* itd. Tako se može i druga polovina umetka *jea* izjednačiti s prvom, te od *jea* postaje *jee*, u čem se opet dva jednaka glasa slijevaju u jedan, te ostaje *je* (južno, istočno *e*, zapadno *i*); to je u staro vrijeme bilo mnogo u običaju, a još i prošloga vijeka nalazi se u književnika n. pr. treće lice jed. po zapadnom govoru *cvat-i-š-e*, *zov-i-š-e*, *dad-i-š-e*, *znad-i-š-e*, *imad-i-š-e*, treće lice mn. *per-i-h-u*, *rast-i-h-u*, *imad-i-h-u*; [2] sada se to drži samo u jednoga glagola, kojemu to vrijeme glasi b-jě-h (južno, istočno běh), b-jě-š-e itd. — U istočnom je govoru (koliko se za sada zna) cio umetak *jea* u običaju samo u glagola *biti*,* a u ostalih je skraćen na rečeni u *a*.

Glagolski prilog sadašnjega vremena (gerundij presenta) ima

[1] I u prvom i u drugom pregjašnjem vremenu u prvom licu mn. po nekijem krajevima može nastavak za vrijeme h ostati nepretvoren n. p. **maja-h-mo** (Divković 90); a po nekim se krajevima taj glas kao i u drugim prilikama ne čuje; po tom se govori i **dogjomo**, **kapljamo**, **uzémo** (ovo pošljednje čuh u Biogradu od jednoga gospodina s istočnih krajeva), **bijamo** (Dobretić, bogosl. 342).

[2] A. Kačić, korab. 266. 269. 292. 27. 225. 26. 21. 20. tako i **hotiše** (3. l. jed.) u istoga 77. 131. 168. 260.

* dakle **bějah**, **bějaše** itd.

nastavak *nt;* nastavak se za osnovu veže umetkom *o* po istijem zakonima, po kojima se veže u sadašnjem vremenu u trećem licu mn.; ovaj je oblik glagolski negda imao sve padeže i sva tri roda kao pridjev, a sada se govori samo u prvom pad., koji je sada za jedninu i množinu i za sva tri roda jednak. Iza nastavka *nt*, a ispred nastavka za padež dolazi glas *j*, koji se po svojim zakonima slaže s glasom *t*, koji je pred njim, t. j. oba se slijevaju u *ć*. Tako kad n. pr. za prvi pad. mn. dogje nastavak, koji je sada kao i u mnogim drugim riječima *i* mjesto starijega *e*, pa se pred tijem nastavkom rečena dva glasa sliju, a osnova se umetkom *o* veže za nastavak *nt* onako kao u trećem licu mn. sadašnjega vremena, glasi nam taj padež *plet-u-ć-i* (od plet-o-nt-j-i, gdje je *plet* osnova, *o* do nje umetak, koji veže za osnovu nastavak, kojim postaje taj oblik glagolski, *nt* je taj nastavak, od koga se *n* s umetkom *o* slijeva u glas, koji je negda bio ѫ, a danas je *u*, *j* je dodatak tom nastavku padeža radi, i to se *j* s glasom *t* slijeva u *ć*, a krajnje je *i* nastavak za padež); tako biva n. p. *mol-e-ć-i* (od moli-o-nt-j-i, gdje se najprije kao u trećem licu mn. sadašnjega vremena umetak *o* izjednačuje s krajnjim glasom osnove, te od *io* postane *ii*, a od ta dva jednaka glasa jedan otpada, te ostaje samo jedno *i*, koje se s glasom *n* od nastavka *nt* slijeva u starom slovenskom jeziku u ѧ, koje u nas glasi *e*, a glas *t* od toga nastavka slijeva se sa *j* u *ć*). — Za prvi pad. jed. ženskoga roda od starine je bio nastavak *i*; tako oba pomenuta pad. jednako glase. U prvom padežu jed. muškoga roda ovaj oblik glagolski u staro vrijeme nije imao nastavka za padež, za to mu je u tom padežu od nastavka *nt* otpadalo krajnje *t* ne imajući za sobom samoglasnoga, a *n* od toga nastavka sastavljalo se s osnovom u glasove ѧ ili ꙑ, mjesto kojih je u nas u davnini bilo *e*; tako je taj padež bio u našem jeziku n. p. море, боуде (u starom slovenskom могꙑ, бѫдꙑ), виде (u starom slovenskom видѧ). Ali se taj padež nije sačuvao taki, nego se pomjerio: glasovi iz ostalijeh padeža prodriješe i u ovaj, te se on promijeni tako, da u se primi sve što je u ostalijem padežima osim njihovijeh nastavaka. Tako imamo n. p. *vruć, moguć, držeć* kao prvi pad. jed. muškoga roda od riječi, koje nijesu ništa drugo nego ovaj glagolski oblik u značenju izjednačen s pridjevima; k rečenoj promjeni ovoga padeža pristupi jošte *i*, kojim pridjevi postaju odregjeni i kojim je i ovaj

glagolski oblik postajao odregjen. Tako se i prvi padež jed. muškoga roda izjednači s prvijem padežem jed. ženskoga roda i s prvijem padežem mn. muškoga roda. A po što se ta tri padeža izjednačiše i po što ovaj glagolski oblik izide iz običaja u svijem padežime osim prvoga, lako se onaj izjednačeni prvi padež, u kom već nije bilo razlike izmegju jednine i množine u muškom rodu, ni izmegju muškoga i ženskoga roda u jednini, prenese i na množinu ženskoga roda i na jedninu i množinu srednjega roda, te u istom obličju osta za prvi padež svakoga roda i jednine i množine.[1] — Budući da je ovaj oblik prvi padež, za to se govori samo onda, kad riječ, kojoj bi se dodao, stoji u prvom padežu;* a budući da je u tom obliku i jednina i množina za sva tri roda, za to se on govori uz riječi svakoga roda, kad su u jednini i kad su u množini.

Glagolski prilog pregjašnjega vremena (gerundij preterita) ima nastavak *vs* (mjesto staroga **въс**); i taj je oblik kao i glagolski prilog sadašnjega vremena negda imao sve padeže i sva tri roda, ali se sada i on govori samo u prvom padežu, koji je sada za sva tri roda i za jedninu i za množinu jednak, ali se u jednini muškoga

---

[1] Vidi o tom malo više u predgovoru k četvrtom izdanju ove knjige. — (U tom predgovoru, koji je pisan na početku godine 1864., piše Daničić, kako ga je Jagić sa svojom ocjenom njegove knjige u „Književniku" odvratio od pregjašnjega mišljenja o ovom glagolskom prilogu. Daničić je na ime prije te Jagićeve ocjene mislio, da je n. pr. **pletući** po svojem obliku sedmi padež (lokal) jednine, a nakon ocjene mislio je onako, kako je gore razloženo. Zlo je učinio Daničić, što je prvo mnijenje zamijenio s drugim, bolje s gorim. Oblici **pletući, hvaleći, čuvajući** itd. upotrebljavaju se već odavno ne kao pridjevi (adjektivi), već kao prilozi (adverbi). Kad n. pr. velimo: **pletući pjevam**, tu je **pletući** pobliža oznaka glagola isto onako kao kad velimo: **glasno pjevam** itd. Za to Daničić s potpunijem pravom zove današnji oblik **pletući** prilog t. j. adverb. Budući da ni u jednom jeziku ne vidimo, da za priloge ili adverbe služi prvi padež (nominativ), već svagda drugi koji padež jednine ili množine osim petoga (vokativa), tako ne možemo ni za prilog **pletući** kazati, da je nominativ. Pravo je bilo, kako je Daničić mislio do godine 1864., na ime, da je **pletući** lokal jednine; jer imamo dosta potvrda, da adverbi stoje u tom padežu; n. pr. još i danas govorimo: **zimi, ljeti, gore, dolje, dobre, žlje** (u nekijem krajevima mjesto: **dobro, zlo**, koje su akusativi jednine srednjega roda) itd. Dok su naši stari imali deklinaciju participa sadašnjega vremena, glasio je doista lokal sing. **pletući** u neodregjenom obliku za sva tri roda).

* Nije tako, jer se ovaj oblik nalazi i uz druge padeže. N. pr. govori se: sin ugleda majku plačući; teško Turkom trgujući s Markom. Nar. pjes. II. 348., kad mu se idući u Rim razbila lagja. Vuk-rječn. kod riječi Mljet.

roda još i razlikuje. Kad do nastavka *vs*, kojim postaje sam taj oblik, dogje nastavak za padež, onda nastavak *vs* kao i u prilogu sadašnjega vr. dobija još glas *j*, a to se *j* sa glasom *s* slijeva u *š*; po tom u rečenom padežu glasi taj oblik glagolski n. p. *ču-vš-i* (od ču-vъs-j-i, gdje je *ču* osnova, въс nastavak, kojim postaje taj glagolski prilog, do njega je *j* dodatak tom nastavku radi padeža, a krajnje je *i* nastavak za sam padež). Prvi padež jed. muškoga roda nije imao za se nastavka, za to mu je od nastavka въс, kojim postaje sam ovaj oblik glagolski, otpadalo *s*, pa je za njim poslije otpalo i ъ, te ostalo samo *v*; tako i sad imamo taj padež n. pr. *ču-v*; a budući da je on prvi padež samo muškoga roda jed., za to može stajati samo uz riječi muškoga roda, i to kad su u jednini.[1] Ali uz taki prvi padež jed. muškoga roda imamo i poremećen onako, kako je poremećen taj padež u glagolskom prilogu sadašnjega vremena: glasovi, koji po zakonu stoje u padežima, koji imaju za se nastavke, prodriješe i u ovaj, kao da je i u njega padežni nastavak, i još pristupi *i*, kojim pridjevi postaju odregjeni, te nam sada taj padež n. p. od osnove *ču* glasi i *ču-vš-i*, kao napomenuti prvi pad. mn. muškoga roda i jednine ženskoga roda. Taj padež u tom obličju, u kom je za jedninu muškoga i ženskoga roda i za množ. muškoga roda jednak, govori se sada za sva tri roda i jednine i množine.[2] — Kojima se glagolima osnova svršuje na suglasno, u njih u ovom obliku, kad do osnove dobiju njegov nastavak, dolaze suglasna jedno do drugoga, koja se ne mogu zajedno izgovoriti, za to se umeće *a* izmegju osnove i nastavka, n. p. od osnove *plet* biva *plet-a-v, plet-a-vš-i.* *

---

[1] Ne može se kazati n. p. **žena čuv**, nego samo za muško, i to jedno n. p. **čovjek čuv.**

[2] Govori se n. p. **čuvši** i za čovjeka i za ženu i za dijete i za više ljudi i žena i drugoga čega srednjega roda.

* Oblik **pletavši, čuvši** isto je tako po svojem postanju lokal jednine kao i oblici **pletući, čujući**; pa tako je Daničić i učio još u četvrtom izdanju ove knjige. Oblici **pletav, čuv** takogjer nijesu nominativ jednine, već akusativ jedn., kako su su n. pr. i prilozi (adverbi): **dobro, žalosno** itd. upravo akus. jedn. Što Daničić veli, da se **čuv** upotrebljava samo uz riječi muškoga roda, kada stoje u jednini, tomu se protivi veliki broj primjera, što ih je sam sakupio u svojoj Istoriji oblika, str. 375—376, gdje taki oblik stoji i uz riječi ženskoga roda. To je dokaz, da već ni stari hrvatski pisci nijesu oblika **čuv** osjećali kao prvi padež jedn. muškoga roda, već je i njima taj oblik bio ono, što jest, na ime prilog ili adverb.

Prvi glagolski pridjev (particip preterita aktivni) ima nastavak suglasno *l*. Ovaj oblik glagolski ima sva tri roda i sve padeže kao i ostali pridjevi; za to kad je ono *l* na kraju, ono se po zakonu pretvara u *o*, tako je n. p. u prvom pad. jed. u ženskom rodu *ču-l-a*, a u muškom *ču-o*. Kad se osnova svršuje na suglasno, onda u prvom padežu jedn. muškoga roda dolaze dva suglasna na kraju (jedno krajnje od osnove, a drugo nastavak *l*); za to megjn njih onda dolazi *a*, pa se iza toga samoglasnoga ono *l* pretvara u *o*; tako je n. p. u ženskom rodu *rek-l-a*, a u muškom *rek-a-o*. Ako je osnovi na kraju *d* ili *t*, a pred njima nema nikakoga drugoga suglasnoga, onda ti krajnji glasovi u osnovi otpadaju, n. p. od osnove *plet* u ženskom je rodu prvi pad. jed. *ple-l-a*, u muškom *ple-o*.

Drugi glagolski pridjev (particip preterita pasivni) ima u jednih glagola nastavak *en*, u drugih *t*; taj glagolski oblik ima sva tri roda i sve padeže kao i drugi pridjevi; tako od osnove *plet* glagolski je pridjev u prvom pad. jed. muškoga roda *plet-en*, a od osnove *prostr*: *prostrt*.

Zapovjedni način (imperativ) postaje nastavkom *i*; on ima lica, ali samo drugo jed. i prvo i drugo mn.; u drugom licu jed. nema nastavka za samo lice, n. pr. *plet-i*; a u prvom i drugom licu mn. ima i nastavke za lica, i oni dolaze iza nastavka, kojim on sam postaje, n. p. *plet-i-mo, plet-i-te*; nastavak se *i* iza samoglasnoga pretvara u *j* uz jedne osnove, n. p. *ču-j, li-j*, a uz druge otpada, n. p. *moli*. [1]

[1] U ovom načinu još od davnina služi oblik drugoga lica jedn. i za treće lice jedn. n. p. **Spasi** bog! **Pomozi** bog! **Budi** bog s nama! Bog **daj** gospodinu! (Nar. posl.) **Mini** ga sablja, **mini** ga puška! (Nar. posl.) **Namjeri** se veliki dobri čas! (Nar. pjes. I. XII.) **Spasi** te Hristos i bogorodica! (Kovč. 71.) Isti oblik dolazi i u pripovijedanju za svako lice i jedn. i mn., n. p. a on onda **povuci**! (Nar. prip. 182). Ona skine s ruke svoju pletivaču, a mi s kònjâ svoje vreće, pa **puni** i **mjeri**, dok napunimo vreće. (Nar. prip. 7.) A **pani** mu perčin niz ramena. (P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 82.) Kako Bungura vide niz Tušinu, a oni se **zatvori** u onu crkvicu; Bungur kako ne nagje Ded-agu s vojskom, znade, što je s njim bilo, te on **navri** da progje niz Tušinu u Drobnjak, ali ga naši **dočekaj** iz one crkvice, nekoliko Turčina **ubij** i **obrani**. (P. Petrović Njeguš, kula Gjuriš. 36). Kako je zapovjedni način upravo uzvikivanje, za to i druga uzvikivanja uzimaju k sebi njegov nastavak drugoga lica množ., n. pr. ovamo **te** braćo! (Nar. prip. 8). Kamo **te** se da vidite! (Nar. prip. 80). Ne **te**, sinci, ako boga znate! (Nar. pjes. II. 185). — Tako je, ali bez sumnje pretjerano: za mnom **te** braćo! (S. Milutinović, ist. srb. 325.) S mirom **te** ljudi! (V. Vrčević, nar. prip. 39).

Glagoli svršeni (n. p. zapisati) nemaju drugoga pregjašnjeg vremena ni glagolskoga priloga sadašnjega vremena.

Glagoli srednji (kojima ono, što znače, ne prelazi ni na što drugo, n. pr. spavati) nemaju drugoga glagolskog pridjeva.

Po osnovama se dijele glagoli izmegju sebe u šest vrsta:

I-a vrsta; u njoj su glagoli, u kojih osnova nema nastavka, kojim bi postala ona sama; prema glasovima, na koje im se svršuje osnova, dijele se ti glagoli u sedam razdjela:

u 1-i razdio idu oni, kojima se osnova svršuje na *d*, *t;* take su osnove n. p. *krad, plet;*

u 2-i razdio idu oni, kojima se osnova svršuje na *z*, *s;* take su osnove n. p. *griz, tres;*

u 3-i razdio idu oni, kojima se osnova svršuje na *b*, *p, v;* take su osnove n. p. *zeb, crp, pljev* (u južnom govoru, a u istočnom *plev,* u zapadnom *pliv);*

u 4-i razdio idu oni, kojima se osnova svršuje na *g, k, h;* take su osnove n. p. *žeg, pek, vrh;*

u 5-i razdio idu oni, kojima se osnova svršuje na *n*, *m;* take su osnove n. p. *počn, uzm;*

u 6-i razdio idu oni, kojima se osnova svršuje na samoglasno osim *r;* take su osnove n. p. *li, ču;*

u 7-i razdio idu oni, kojima se osnova svršuje na samoglasno *r;* taka je osnova n. p. *mr.*

II-a vrsta; u njoj su glagoli, kojima osnova postaje nastavkom *nu;* taki je n. p. glagol, u kojega neodregjeni način glasi *ginuti.*

III-a vrsta; u njoj su glagoli, kojima osnova postaje nastavkom *je* (po južnom govoru, a po istočnom *e,* po zapadnom *i,* staro slovensko ѣ); ti se glagoli dijele u dva razdjela:

u 1-i razdio idu oni, koji imaju istu osnovu za sve oblike; taki je n. p. glagol, koji u neodregjenom načinu glasi *umjeti.*

u 2-i razdio idu oni, koji za sadašnje vrijeme nemaju iste osnove, nego imaju osnovu s nastakom *i;* taki je n. p. glagol, kojemu neodregjeni način glasi *vidjeti.*

IV-a vrsta; u njoj su glagoli, kojima osnova postaje nastavkom *i*; taki je n. p. glagol, u kojega neodregjeni način glasi *voditi.*

V-a vrsta; u njoj su glagoli, kojima osnova postaje nastavkom *a;* oni se dijele u tri razdjela:

u I-i razdio idu oni, koji za sve oblike imaju istu osnovu; taki je n. pr. glagol, u kojega neodregjeni način glasi *pitati;*

u 2-i razdio idu oni, koji za sadašnje vrijeme nemaju osnove s nastavkom *a*, nego s nastavkom *j;* taki je n. p. glagol, u kojega neodregjeni način glasi *glodati.*

u 3-i razdio idu oni, koji za sadašnje vrijeme imaju osnovu bez ikakoga nastavka; taki su n. p. glagoli, koji u neodregjenom načinu glase *zvati*, *grijati.*

VI-a vrsta; u njoj su glagoli, kojima osnova postaje nastavkom *ova* ili *eva* ili *iva*, taki su n. p. glagoli, koji u neodregjenom načinu glase *vjerovati*, *vojevati*, *kazivati.*

Koji glagoli imaju dvojaku osnovu (kao oni drugoga razdjela treće vrste i drugoga i trećega razdjela pete vrste), oni kaku osnovu imaju za sadašnje vrijeme, onaka im je i za glagolski prilog sadašnjega vremena i za zapovjedni način.

PRVA VRSTA.

Glagoli, u kojih osnova nema nastavka, kojim bi ona sama postala.

Prvi razdio.

Osnova se svršuje na *d*, *t*. Ti se glasovi pred nastavkom *ti* u neodregjenom načinu pretvaraju u *s*.

N. p. osnova: plet.

Neodregjeno: plès-ti.

	Sadašnje:	*Zapovjedno:*
Jed.	1. plèt-ê-m	—
	2. plèt-ê-š	plè-t-i
	3. plèt-ê	—
Mn.	1. plet-é-mo	plèt-i-mo
	2. plet-é-te	plèt-i-te
	3. plèt-û.	—
	I. pregjašnje:	*II. pregjašnje:*
Jed.	1. plèt-o-h	plèt-ijâ-h

	2. plèt-e	plèt-ijâ-š-e
	3. plèt-e	plèt-ijâ-š-e
Mn.	1. plèt-o-s-mo	plèt-ijâ-s-mo
	2. plèt-o-s-te	plèt-ijâ-s-te
	3. plèt-o-š-e	plèt-ijâ-h-u.

Prilog sad. plèt-ûć-i.
Prilog pregj. plèt-â-vš-i, plèt-â-v.
I. pridjev: plê-o, plè-l-a, plè-l-o.
II. pridjev: plèt-en, plet-èn-a, plet-èn-o.

Ovoga su razdjela glagoli s osnovom.

1. na *d:* bòs-ti, grès-ti, jès-ti, klâs-ti, krâs-ti, pâs-ti, prês-ti, sjês-ti sa svojima složenima (n. p. ubos-ti, ukras-ti itd.) i od *ved* složeni: dovès-ti, zavès-ti i ostali tako složeni;[1]

2. na *t:* gnjès-ti, més-ti, mès-ti, rás-ti, cvàs-ti sa svojima složenima (n. p. nagnjes-ti, pomes-ti itd.) i od *ret* složeni: òbresti,[2] srês-ti i od pošljednjega na novo složeni n. p. sùsres-ti.

Glagol, kojemu je osnova *rast*, pretvorivši u neodregjenom načinu krajnje *t* od osnove u *s* dobija dva *s* jedno do drugoga, pa onda jedno izbacuje, po tom je neodregjeni način *ras-ti;* prvi je glagolski pridjev tomu glagolu *rastao*, *rasla, raslo.*

U drugom pregj. vremenu mjesto umetka *ija* (starinski ѣа) dolazi i samo druga njegova polovina, to jest *a:* plèt-â-h. — Glagol, kojemu je osnova *jed*, nema sad u tom obliku cijeloga umetka *ija*, nego ima ili *jed-a-h* ili *jegj-a-h.* — U toga je glagola u osnovi *je* mjesto staroga ѣ, za to u prvom glag. prid. kad iza toga *je* dogje *o*, pretvara se u južnom govoru to *je* u *i: i-o, iz-i-o,* a žensko *je-l-a, izje-l-a.* (Kako još ima taj glagol u sadašnjem vremenu i u zapovjednom načinu, vidi na kraju u dodatku).

Glagol, kojemu je osnova *pad,* nema sada po ovoj vrsti sa-

---

[1] Prostom vesti nema sada potvrde u narodnom govoru, premda P. Petrović Njeguš piše:

Bjesnilo je divlje Turke
Na sve naše kraje velo. Šćep. mal. 107.

[2] Što obrete, to omete Nar. poslov.

Svakog čuda, što reć' ne umijem,
Tu s' obrete. S. Milutinović, dika 308.

Filip se obrete u Azotu. Djel. apost. VIII. 40. u V. S. Karadžića.

dašnjega vremena ni zapovjednoga načina ni glagolskog priloga pregj. vr., nego je tim oblicima prešao u drugu vrstu, po kojoj ima i ostale oblike: *padnem, padni, padnuvši.*

Glagoli, kojima je osnova *sjed, sret,* imaju sve oblike po ovoj vrsti, n. p. *sjedem, sretem, sjedite, sretite, sjedavši, sretavši.* Što se govori u sadašnjem vremenu i *sjednem, sretnem,* to je po drugoj vrsti, po kojoj ima n. p. *sjednuti.* U osnovi *sret* stoji *e* mjesto staroga ѣ, za to se po južnom govoru u I. glag. prid., gdje tako *e* dolazi pred *o*, govori i srìo, a žensko *srela.*

Osnova *gred* može u sad. vr. osim trećega lica mn. odbaciti krajnje *d* pa joj se onda *e*, koje ostane na kraju, s umetkom *e*, koji do njega dogje, slijeva u jedno *e;* po tom se mjesto grèd-ê-m može čuti i grê-m.[1]

Po ovom razdjelu od osnove *šd* (staro шьд) ima I. glag. prid. i glagolski prilog pr. vr., koji naknagjaju te oblike glagolu *ići:* u I. glag. pridjevu po što pred nastavkom *l* otpadne *d,* dogju dva suglasna jedno do drugoga, pa se u prv. pad. jed. muškoga roda megju njih umeće *a*, a krajnje se *l* pretvori u *o*, kao i u ostalijeh glagola; po tom složeno n. p. s *do* glasi *došao, došla;* u glag. prilogu pr. vr. mimo ostale glagole u ovoga otpada krajnje *d,* pa glasi složeno n. p. s *do: došavši.* Kad nije složeno, onda se ovoj osnovi s prijeda dodaje *i* (a to je *i* osnova glagolu *ići*), i tako se dva puta ista stvar kaže, pa ti oblici glase: *išao, išavši.*

Drugi razdio.

Osnova se svršuje na *z, s.* U osnovi se *z* pred nastavkom *ti* u neodregjenom načinu pretvara u *s.*

N. p. osnova: vez.

Neodregjeno: vés-ti.

		Sadašnje:	*Zapovjedno:*
Jed.	1.	véz-ê-m	—
	2.	véz-ê-š	véz-i
	3.	véz-ê	—

[1] U toga glagola nema I. glag. pridjeva ni glag. priloga pr. vr., a ni neodregjenom načinu nema potvrde; u drugom proš. vr. dolazi s cijelim umetkom ija: Često glasi gredijahu. Nar. pjes.

Mn.	1. véz-ê-mo	véz-i-mo
	2. véz-ê-te	véz-i-te
	3. véz-û	—
	I pregjašnje:	*II. pregjašnje:*
Jed.	1. véz-o-h	véz-ijâ-h
	2. vêz-e	véz-ijâ-še
	3. vêz-e	véz-ijâ-še
Mn.	1. véz-o-s-mo	véz-ijâ-s-mo
	2. véz-o-s-te	véz-ijâ-s-te
	3. véz-o-š-e.	véz-ijâ-hu.

Prilog sad. véz-ûć-i.
Prilog pregj. véz-â-vš-i, véz-â-v.
I. pridjev: vêz-a-o, véz-l-a, véz-l-o.
II. pridjev: véz-en, véz-en-a, véz-en-o.

Ovoga su razdjela glagoli s osnovom

1. na *z:* vés-ti, grìs-ti, müs-ti sa svojim složenima (n. p. navés-ti, zàgris-ti itd.) i od *vez, ljez, vrz* složeni: navès-ti, uvès-ti, ùljes-ti, razvŕs-ti, uvŕs-ti, navŕs-ti se;

2. na *s:* nès-ti, pâs-ti, trés-ti sa svojim složenima (n. p. dones-ti itd).

U glagola, kojemu je osnova *nes*, može se u osnovi krajnje *s* odbaciti, pa se onda osnova širi pretvarajući svoje kratko *e* u dugi glas, koji je sada po južnom govoru *ije*, po zapadnom *i*, a po istočnom *e* (staro ѣ); a ta promjena može biti u neodregjenom načinu, u I. pregj. osim drugoga i trećega lica jed., i u I. i II. glag. prid., koji tada dobivši osnovu sa samoglasnim na kraju dobija nastavak *t;* taj glagol dolazi u običnom govoru samo složen s *do*, *iz* i drugim riječima, s kojima mogu biti glagoli složeni;[1] po tome napomenuti oblici mogu n. p. u složenom s *do* glasiti: *donijeti; donijeh, donijesmo, donijeste, doniješe; donio; donijela; donijet;* ali i ti oblici mogu biti i s cijelom osnovom kao što su i drugi, n. p. *donesti, donesoh, donesao, donesen.*[2]

[1] U pjesmama ima i prosto: Mlada neva vodu nela.

[2] Mjesto donesen ima i u boljih književnika, a gdješto i u narodnim pjesmama i donešen, ali je to pogrješka, koja je postala uz druge glagole, u kojih je po zakonu u tom obliku š mjesto s.

I ovdje umetak *ija* u II. pregj. vr. može postati *a*, te može biti i *tresah* mjesto *tresijah.*[1]

Treći razdio.

Osnova se svršuje na *b, p, v.* Izmegju tijeh glasova i nastavka *ti* u neodregjenom načinu umeće se *s*, n. p. *crp-s-ti*; ako je u osnovi na kraju *b*, onda se *b* pred ovijem *s* pretvara u *p*, n. p. *grep-s-ti.* Ovake su se osnove mogle i na drugi način sastavljati s nastavkom *ti*; i sada ima taj način, ali samo u dva glagola; njihove osnove sastavljajući se s nastavkom *ti* ne uzimaju izmegju sebe i njega *s*, nego odbacuju krajnje svoje suglasno; tako od osnove *pljev* (po južnom govoru) glasi neodregjeni način pljȇ-ti; drugi glagol odbacivši krajnje suglasno od osnove jošte mijenja i samoglasno, koje mu ostane u osnovi na kraju; tomu je glagolu osnova *sp*; ona je pred *p* imala jošte samoglasno, koje je u starom slovenskom ъ; pred nastavkom *ti* odbacivši suglasno *p* mijenja samoglasno, koje je bilo pred njim, u *u*, pa neodregjeni način glasi *suti*, a taj glagol dolazi samo složen s prijedlozima, dakle u neodregjenom načinu ima nàsȗ-ti, ùsȗ-ti.[2]

N. p. osnova: greb.

Neodregjeno: grèp-s-ti.

		Sadašnje:	*Zapovjedno:*
Jed.	1.	grèb-ê-m	—
	2.	grèb-ê-š	grèb-i
	3.	grèb-ê	—
Mn.	1.	greb-é-mo	grèb-i-mo
	2.	greb-é-te	grèb-i-te
	3.	grèb-ȗ.	—
		I. pregjašnje:	*II. pregjašnje:*
Jed.	1.	grèb-o-h	grèb-ijâ-h
	2.	grȇb-e	grèb-ijâ-še
	3.	grȇb-e	grèb-ijâ-še
Mn.	1.	grèb-o-s-mo	grèb-ijâ-s-mo
	2.	grèb-o-s-te	grèb-ijâ-s-te
	3.	grèb-o-še.	grèb-ijâ-h-u.

[1] Ali je mnogo običnije s cijelim umetkom, n. p. grizijaše (P. Knežević 126), pasijaše (A. Kačić, korab. 63).

[2] Tako je bilo i ži-ti od osnove živ; pogre-ti od osnove pogreb.

Prilog sad. grèb-ûć-i.
Prilog pregj grèb-â-vš-i, grèb-â-v.
I. pridjev: grȅb-a-o, grèb-l-a, grèb-l-o.
II. pridjev: grèb-en, greb-èn-a, greb-èn-o.

Ovoga su razdjela glagoli s osnovom

1. na *b:* grep-s-ti, dup-s-ti, zep-s-ti, skup-s-ti sa svojima složenima, n. p. pogrep-s-ti:

2. na *p:* tep-s-ti se, crp-s-ti[1] sa svojima složenima, i glagol, koji po rečenom zakonu glasi u neodregjenom načinu: usu-ti, nasu-ti itd.;

3. na *v:* živ-s-ti,[2] i glagol, koji po rečenom zakonu glasi u neodregjenom načinu: plje-ti sa svojim složenim (opljeti). — Glagol *živsti* osim neodregjenoga načina i sadašnjega vremena i glagolskoga priloga sad. vremena za ostale oblike po ovoj vrsti nema potvrde u sadašnjem jeziku[3], mjesto njega se govori glagol treće vrste *živjeti* u svijem oblicima.

Kojima se glagolima u neodregjenom načinu osnova krnji, oni i u I. pregj. vremenu i u glag. prilogu pregj. vremena i u I glag. pridjevu imaju osnovu onako promijenjenu, kakva im je u neodregjenom načinu; a kako tada imaju osnovu sa samoglasnim na kraju, za to u tijem oblicima nemaju onijeh umetaka, koji se umeću, kad se osnova svršuje na suglasno, dakle glase: *usuh, usu, ususmo; pljeh, pljesmo; usuo, opljeo; usuvši, opljevši;* onaj prvi od ta dva glagola ima i u II. glag. pridjevu ovako promijenjenu osnovu, pa mu je u tom obliku nastavak *t*, te glasi *usut*, a drugi ima u tom obliku cijelu osnovu i nastavak *en*, pa dobivši u tom obliku dug akcenat na osnovi glasi u južnom govoru: plijèv-en (istočno pléven); taki akcenat ima i u sadašnjem vremenu, za to u tom obliku glasi plijèv-ê-m, plijèv-ê-š (istočno plév-ê-m, plévê-š) itd.

I u ovom razdjelu u II. pregj. vrem. mjesto cijeloga umetka *ija* može na poznati način biti samo â: grèb-â-h.

---

[1] pocrpsti J. Rajić, pouč. II. 48. S. Milutinović, ist. crn. gor. 10. iscrpsti S. Milutinović, dika 166. Mudrost svoju ko iz neba crpe S. Milutinović, dika 208.

[2] žive (3. l. jed. sad. vr.) Kačić, korab. 203. 249. živu (3. l. mn. sad. vr.) Dobretić, bogosl. 41. 116. živemo Divković 380. živući Dobretić. bogosl. 75.

[3] U Posilovića nasl. 44. ima jošte 2. l. jed. prvoga pregj. vr.: žive.

Četvrti razdio.

Osnova se svršuje na *g*, *k*, *h*. Ti se krajnji glasovi od osnove u neodregjenom načinu s glasom *t* od nastavka *ti* slijevaju u *ć*, n. p. *peći* (od osnove *pek*).[1] Koje osnove imaju samoglasno *r*, one su se u neodregjenom načinu osim rečene promjene jošte i širile tako, da im uz *r* dogje jošte *ije* (po južnom govoru, po istočnom *e*, po zapadnom *i*, staro ѣ), a samoglasno *r* postane suglasno; ta se osobina sačuvala samo u jednoga glagola: osnova mu je *vrh*, pa po kazanom zakonu glasi u neodregjenom načinu vrijèći (južno, istočno vréći, zapadno vrići.)[2] Kad do osnove dogje *e* ili *i*, mijenja se krajnji glas od osnove i to pred *e* mijenja se *g* u *ž*, a *k* u *č*, a *h* u *š*, a pred *i* mijenja se *g* u *z*, *k* u *c*, a *h* u *s*.

N. p. osnova: pek.

Neodregjeno: pèći.

		Sadašnje:	*Zapovjedno:*
Jed.	1.	pèč-ê-m	—
	2.	pèč-ê-š	pèc-i
	3.	pèč-ê	—
Mn.	1.	peč-é-mo	pèc-i-mo
	2.	peč-é-te	pèc-i-te
	3.	pèk-û	—

		I. pregjašnje:	*II. pregjašnje:*
Jed.	1.	pèk-o-h	pèc-ijâ-h
	2.	pěč-e	pèc-ijâ-še
	3.	pěč-e	pèc-ijâ-še
Mn.	1.	pèk-o-s-mo	pèc-ijâ-s-mo
	2.	pèk-o-s-te	pèc-ijâ-s-te
	3.	pèk-o-š-e.	pèc-ijâ-h-u.

---

[1] Vidi o tom moju raspravu u prvoj knjizi Rada jugosl. akademije str. 106—123.

[2] Tako je pregje i od osnove **vrg** mjesto sadašnjega **vrći** bilo **vrijeći** (**врѣшти**); to je isto bivalo i s glasom l, koji sada glasi **u**, pa je mjesto sadašnjega **vući** (gdje **u** stoji mjesto l) bilo **vlijeći** (**влѣшти**); a nije se samo u glagola ovoga razdjela tako širila osnova, nego i u onijeh drugoga razdjela, u kojih je u osnovi samoglasno **r** i l (sada **u**), pa je mjesto sadašnjega **vrsti** (od osnove **vrz**) bilo **vrijesti** (**врѣсти**), mjesto sadašnjega **musti** (gdje **u** stoji mjesto l) bilo je **mlijesti** (**млѣсти**).

Prilog sad. pèk-ūć-i.
Prilog pregj. pèk-â-vš-i, pèk-â-v.
I. pridjev: pèk-a-o, pèk-l-a, pèk-l-o.
II. pridjev: pèč-en, peč-èn-a, peč-èn-o.

Ovoga su razdjela glagoli s osnovom:

1. na *g:* žèći, léći, lèći, mòći (koji u prvom licu jed. sad. vr. ima staro *u* mjesto sadašnjega *em*), strĭći sa svojima složenima;

2. na *k:* vúći, pèći, rèći, sjèći, tèći, túći sa svojima složenima, kao obúći, preobúći, ispèći itd.;

3. na *h* samo jedan, i on po kazanom zakonu glasi u neodregjenom načinu: vrijèći (a osnova mu je *vrh*) sa svojim složenim (ovrijeći).

Ima još glagola ovoga razdjela, ali ne stoje sa svijem oblicima svojim u ovom razdjelu; taki su s osnovom: 1) na *g:* vŕći, dĭći, stĭći sa svojima složenima, i glagoli složeni od osnova *bjeg, ljeg* (po južnom govoru), *preg* i *seg*, kao: pòbjeći, ùljeći, zapréći, doséći; 2) na *k:* klèći, klĭći, màći, nĭći, cŕći sa svojim složenima [1], i glagoli složeni od osnova *vik, lek, mrk, tak*, kao: nàvići, òbići, ulèći se (uléći se), prislèći, zàmrći, zàmući se, natàći. — Ovi glagoli nemaju sadašnjega vremena po ovom razdjelu, nego po drugoj vrsti: vrgnem, maknem itd.; svi osim *vrći* i *pobjeći* i (drugih složenih od *bjeg*) imaju i zapovjedni način samo po drugoj vrsti: digni, klikni; [2] a svi imaju po drugoj vrsti i II. glag. pridjev, n. p. vrgnut maknut [3]; svi imaju neodregjeni način i po ovom razdjelu i po drugoj vrsti: vrgnuti, kleknuti.

Glagol lèći (od osnove *leg*) ima sadašnje vr. i po ovom raz-

---

[1] Megju složenima svojim glagol **maći** ima i **zamći, omći, promći.**

[2] A **vrći** i **pobjeći** imaju po ovom razdjelu zapov.:

Nu hodi ga **vrzi** na otkupe. Nar. pjes.
Pobjezimo Grblju pitomome. Nar. pjes.
Sve **povrzi**, a bože **pomozi** Nar. pjes.

pobjezi P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 18. 29. S. Milutinović, ist. crn. gor. 108. — U književnika ima **pobjeći** i u sadašnjem vr. po ovoj vrsti: **pobjegu** (3. l. mn.). S. Milutinović, ist. srb. 308. P. Petrović Njeguš, slobod. 161. tako i **vrći**: **vrgu** (3. l mn.) Kačić, korab. 291.

[3] U književnika ima taj oblik i po ovom razdjelu: **podvržen** J. Rajić, pouč. I. 7. III. 54. **svržen** J. Rajić, pouč. I. 77. Kačić, korab. 420. **uzdižen** S. Milutinović, dika crn. 207.

djelu: lèžêm [1] i po drugoj vrsti: lêgnêm; tako i *reći* sadašnjim vremenom preskače i u drugu vrstu, pa uz redovno *rečem* ima i *reknem*. Glagol *moći* u sadašnjem vremenu u prvom licu jed. čuva staro *u* tako, da i nema drukčije nego *mogu;* ali kad je složen, onda gubi tu starinu, pa ima *em* mjesto *u* kao i ostali: pomožem, potpomožem, pomožeš itd.; [2] tako složen ima i po drugoj vrsti to vrijeme: pomognem, potpomognem itd.; a složeni njegovi z a n e m ò ć i, i z n e m ò ć i imaju to vrijeme samo po drugoj vrsti: zanemognem, iznemognem itd.; kad nije složen, može u licima toga vremena, gdje se *g* pretvara u *ž*, pretvoriti i *ž* u *r*, pa ima ne samo *možeš, može* itd., nego i *moreš, more* itd. [3]

I u ovom razdjelu u II. pregj. vremenu od cijeloga umetka *ija* može na poznati način biti i samo *a*, ali se tada u osnovi krajnji glasovi *g, k, h,* pretvaraju u *ž, č, š*, n. p. žèžâh, tèčâh, vŕšâh; za pošljednji se glagol ne zna u ovaj par, da ima u tom obliku i drukčije nego tako sa samijem *a;* [4] glagol *moći* ima u tom vremenu samo *a,* ali sada ne pretvara pred njim krajnjega glasa u osnovi, ima dakle *mog-a-h, mog-a-še* itd.

Kao što od osnove *nes* može mjesto *donesti* biti i *donijeti* (vidi naprijed str. 58), na isti se način i od osnove *rek* govori po juž-

---

[1] Gje mišice upru naše,
Legu u prah turske baše. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 42. legu Dobretić, bogosl. 478· 480.

[2] **pomožem** S. Milutinović, dika 100. **pomožeš** Knežević 29. **pomožemo** Milutinović, ist. crn. gor. 52. **pomogu** (3. l. mn.) isti u istoj knjizi. 56. Da bog **pomože!**

[3] Kad se u sad. vr. složi sa **uz**, da bi samo bio svršen, onda mu ostaje sve onako, kako je kad nije složen, n. p. ako **uzmogu**.

[4] Ali je u ostalijeh mnogo običniji cio umetak **ija**:
Gje brat brata izdati ne šćede,
Dokle gogje jedan **tecijaše**. Nar. pjes. II. 284.
Što veoma s'**jecijaše** Turke. Nar. pjes. II. 321.
Za kojim mi srce s ushićenjem
U carskome domu **tecijaše**. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 20.
Kada mu se **strizijahu** ovce. A. Kačić, korab. 200. **tecijaše, tecijahu, sicijaše**. Isti, 407. 283. 125. **tecijaše** Divković 19. — Što u pjesmama ima:
Od obraza pušku **žežijaše**, —
to je po crnogorskom izgovoru kao **zavežívati** mjesto **zavezivati** ili **baćiti** mjesto **baciti**.

nim krajevima i *rijeti* mjesto *reći;* u drugim oblicima nema te promjene u osnovi.

Što se pred umetkom *e* u sadašnjem vremenu mijenja krajnji glas od osnove onako, kako je kazano, za tijem se varaju gdjekoji, te i zapovjedni način najbliži sadašnjem vremenu pišu n. p. od osnove *žeg* s onom promjenom, koja je u sadašnjem vremenu, — pišu *žeži* [1] mjesto *žezi;* a tako zakonu protivno pisanje njihovo ne samo nema potvrde s druge pouzdanije strane, nego i samo gubi svu snagu s toga, što su ti književnici u zabuni i oko drugih oblika, n. p. oko trećeg lica mn. sad. vr. i glagolskog priloga sad. vr. od osnove *strig*, a ti oblici od te osnove ne mogu glasiti drukčije nego *strigu, strigući;* [2] tako su n. p. u zabuni oko trećega lica mn. sad. vr. od osnove *vrh,* pa je i u jednoj narodnoj pjesmi iz Srijema mjesto *vrhu* naštampano *vršu,* [3] a to vrlo lako može biti pogrješka samoga onoga, koji je pjesmu pisao; složeno ima u spomenicima po zakonu: **изврьхоуть, поврьхоу.** [4]

Peti razdio.

Osnova se svršuje na *n, m.* Ovi se glasovi, kad god iza njih nema samoglasnoga, slijevaju u jedan glas sa samoglasnim, koje je negda bilo u osnovi pred njima; a to je samoglasno u jednijeh bilo **ь**, s njim se ovi glasovi slijevaju u glas, koji je u starom slovenskom jeziku **ѧ**, a u nas je *e*; tako od osnove, koja je pregje glasila **пьн**, a sada je samo *pn*, neodregjeni je način *pe-ti;* od osnove, koja je predje bila **ьм**, a sada je *m*, i od koje sada imamo samo složene glagole s prijedlozima *ot* i *uz*, dakle od osnove tako složene *ot-m, uz-m* neodregjeni je način *ot-e-ti, uz-e-ti.* U jednoga je glagola samoglasno u osnovi pred krajnjim glasom bilo **ъ**, s njim se krajnji glas slijeva u glas, koji je negda bio **ѫ**, a danas glasi *u;* tako od osnove, koja je u starom slovenskom jeziku **дъм**, a danas samo *dm*, biva neodregjeni način *du-ti*, i taj glagol imamo samo složen s *na: naduti se.* — Koji oblici izmegju svojih nastavaka i osnove imaju

---

[1] Posilović, nasl. 74.

[2] strigu Divković 102. Kačić, korab. 175. Magazin dalm. 1852. 45. 1861. 123. strigući Dobretić, bogosl. 285. Nar. pripov. 181.

[3] Nar. pjes. I. 513.

[4] Vidi u mojem rječniku.

umetke samo onda, kad se osnova svršuje na suglasno, oni u ovijeh glagola nemaju tijeh umetaka, jer osnova sama pretvarajući se na rečeni način dolazi sa samoglasnim na kraju. U I. glag. pridjevu kakva je osnova pred suglasnim *l*, onaka ostaje i kad se *l* pretvori u samoglasno *o*, n. p. *kle-o*. U II. prid. ovi glagoli imaju nastavak *t*.

N. p. osnova kun. Za nju treba imati na umu, da *u* stoji po zakonu mjesto ль za to, što je megju suglasnima;* kad dakle ne bude u osnovi na kraju *n*, onda će *u* opet biti *l*.

Neodregjeno: klé-ti.

		Sadašnje:	*Zapovjedno*:
Jed.	1.	kùn-êm	—
	2.	kùn-êš	kùn-i
	3.	kùn-ê	—
Mn.	1.	kun-é-mo	kùn-i-mo
	2.	kun-é-te	kùn-i-te
	3.	kùn-û.	—
		I. pregjašnje:	*II. pregjašnje*:
Jed.	1.	klê-h	kùn-ijâ-h
	2.	klê	kùn-ijâ-še
	3.	klê	kùn-ijâ-še
Mn.	1.	klé-s-mo	kùn-ijâ-s-mo
	2.	klé-s-te	kùn-ijâ-s-te
	3.	klé-š-e.	kùn-ijâ-h-u.

Prilog sad. kùn-ûć-i.
Prilog pregj. klê-vš-i, klê-v.
I. pridjev: klê-o, klé-l-a, klé-l-o.
II. pridjev: klê-t, klê-t-a, klê-t-o.

Ovoga su razdjela glagoli:

1. s osnovom na *n*: žê-ti (osnova sada *žn*) kléti (osnova sada *kun*), pé-ti (osnova sada *pn*) sa svojima složenima i glagoli, koji su se sačuvali samo složeni: zàčê-ti, nàčê-ti, poče-ti itd. (osnova sada *začn* itd.);

2. s osnovom na *m*: žé-ti (osnova sada *žm*) sa svojima složenima (zàžê-ti, izaže-ti, ožeti, saže-ti) i glagoli, koji su se sačuvali

* Tako je i vuk, dug, mučati itd. mjesto vlk, dlg, mlčati kako je bilo u starije vrijeme.

samo složeni: òtê-ti, ùzê-ti (osnova im je tako složenim sada *otm, uzm*), i glagol, u kojega osnova mijenjajući se rečenim načinom dobija *u*: nadu-ti se.

Glagol *žeti* (od osnove *žen*), kad mu je god osnova cijela, ima u njoj na kraju *nj* mjesto *n*, dakle žnj-ê-m, žnj-ê-š, žnj-ûć-i, žnj-ì itd.; u II. pregj. vr. mjesto cijeloga umetka ima samo *a*: žnj-â-h; megju dva suglasna u osnovi može uzeti *a* n. p. žȁnjêm, žànji, žȁnjâh, žȁnjûći; po nekim krajevima u oblicima, u kojima je osnova cijela, širi mu se osnova uzimajući u sredinu svoju glas *e*, n. p. ženjem, ženjući.[1] U svijem oblicima, u kojima se osnova mijenja gubeći krajnje suglasno, može imati i cijelu osnovu zadržavajući uz nju cijelu i *e*, u koje se kraj od osnove već pretvorio u tijem oblicima po zakonu, pa mu se u tijem oblicima osnova svršuje na samoglasno, i tada ti oblici mogu glasiti i žnje-ti, žnje-h, žnje-vš-i, žnje-o; u II. glag. prid. i nema drukčije nego s osnovom tako umnoženom, pa kako se ta osnova svršuje na samoglasno, a nastavak je *en*, pa tada dolaze dva *e* jedno do drugoga, za to se umeće megju njih *v*, pa taj oblik glasi: žnjèv-e-n. U osnove tako umnožene glasom *e* uzima se u Crnoj Gori da je to *e* staro ѣ (jamačno radi glasa *nj*, koji je pred njim), za to po zakonima južnoga govora mjesto *žnje-o* govore i *žnji-o* (a u ženskom je *žnje-la* itd.); u Crnoj je Gori osnova tako umnožena glasom *e* prodrla i u sadašnje vrijeme, pa se izmegju nje i umetka, da ne bi bilo zijevanja, umeće *v*, a *e* u takoj osnovi, kako se već uzima, da je mjesto staroga ѣ i na njemu dolazi dugi akcenat, postaje po zakonima južnoga govora *ije*; po tom taj oblik glasi i žnijè-v-ê-m.

U oblicima, u kojima osnova ostaje cijela, glagol *pe-ti*, kad nije složen, mjesto krajnjega *n* u osnovi ima *nj* i širi osnovu uzimajući u sredinu *e;* tako: pȅnj-ê-m, pȅnj-â-h, pènj-i, pȅnj-ûći. A glagoli složeni od *peti* imaju svi te oblike bez pomenute promjene u osnovi n. p. raspn-e-m, raspn-i; ali neki izmegju njih mogu imati i kao prosto *pe-ti* oblike pomenute; taki su: ispeti (ispnem i ispenjem), popeti (popnem i popenjem), pripeti, raspeti, sapeti.

Glagol *početi* i drugi tako složeni od *četi* u oblicima, gdje im

[1] ženje (3. l. jed. sad. vr.) Kačić, korab. 37. ženjući Kačić, korab. 249. vidi i rječnik V. S. Karadžića kod riječi žeti.

je osnova cijela, po nekim krajevima u osnovi mjesto *n* iza glasa *č* imaju *m*, n. p. počmem, počmi. [1]

U II. pregj. vr. mjesto cijeloga umetka *ija* ima na poznati način i samo *a*, ali s glasom *j* pred sobom, pa se to *j* s glasom, koji je pred njim, slijeva po svom zakonu; po tom mjesto kùnijâh [2] ima i kùnjâh. [3] — Glagol, koji sada imamo samo složen: *naduti se*, bio je u staro vrijeme i prost: *duti*, a tada je mogao imati II. pregj. vr., i nalazi mu se taj oblik u starijeh književnika sa samijem *a* od umetka, pa glasi: *dmah*. [4] Po tom i jedini glagol, kojemu taj oblik još nije spomenut, a može ga imati, glagol *žeti* (od osnove *žm*), može u tom obliku bez sumnje glasiti *žmah*.

Šesti razdio.

Osnova se svršuje na samoglasno koje god osim *r*. Izmegju osnove i umetka u sad. vr. i u glag. prilogu sad. vr. da ne bude zijevanja, umeće se *j*, tako i u II. pregj. vr. gdje je na poznati način umetak samo *a*; u drugom glag. prid nastavak je u jednih *t*, a u jednih *en*; kad je ovaj drugi nastavak, da ne bude zijevanja, umeće se izmegju njega i osnove u jednih *j*, a u jednih *v*. I u tijem oblicima i u drugim ukida se zijevanje i na drugi način u nekih glagola. U zapovjednom načinu nastavak *i* stojeći iza samoglasnoga pretvara se u *j*.

N. p. osnova: ču.

Neodregjeno: čŭ-ti.

	Sadašnje:	*Zapovjedno*:
Jed.	1. čŭ-j-ê-m	—
	2. čŭ-j-ê-š	čû-j
	3. čŭ-j-ê	—

---

[1] **počmem** Kačić, korab. 249. **počme** Posilović, nasl. 85. Dobretić bogosl. 10. 185. **počmemo** Knežević. 105. **počmi** Posilović, nasl. 108. **začme** Dobretić bogosl. 4. Ali isti pišu i sa **n**: **počne** Dobretić, bogosl. 104.

[2] Oj Cetinjo, tiha vodo hladna,
Ti se sinoć krivo **kunjaše**. Nar. pjes.
Grbičić se meni **kunijaše**. P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 59.

[3] Ko vigjaše, bogom se **kunjaše**,
Da mu gjogat zemlje ne dohita. Nar. pjes.

[4] Sjever od tud **dmaše**. M. Držić, Stari pisci hrvatski VII. 26.

Mn.	1. čŭ-j-ê-mo	čû-j-mo
	2. čŭ-j-ê-te	čû-j-te
	3. čû-j-û	—
I. pregjašnje:		*II. pregjašnje*:
Jed.	1. čŭ-h	čŭ-j-â-h
	2. čŭ	čŭ-j-â-š-e
	3. ču	čŭ-j-â-š-e
Mn.	1. čŭ-s-mo	čŭ-j-â-s-mo
	2. čŭ-s-te	čŭ-j-â-s-te
	3. čŭ-š-e.	čŭ-j-â-hu.

Prilog sad. čŭ-j-ûć-i.
Prilog pregj. čû-vš-i, čû-v.
I. pridjev: čŭ-o, čŭ-l-a, čŭ-l-o.
II. pridjev: čù-v-e-n, ču-v-èn-a, ču-v-èn-o.

Ovoga su razdjela glagoli s osnovom

1. na *a*: znà-ti, stà-ti sa svojima složenima;

2. na *i* (koje stoji i mjesto staroga ꙑ): bȉ-ti (kada znači udarati, percutere), bȉ-ti (kad se kaže, da što jest, esse) vȉ-ti, vàpi-ti ili ùpi-ti, ì-ti (koje glasi i ì-ći), krȉ-ti, lȉ-ti, mȉ-ti, pȉ-ti, plȉ-ti[1], rȉ-ti, tȉ-ti, šȉ-ti sa svojima složenima i složeni: obàgnji-ti, sàgnji-ti[2];

3. na *u:* dŭ-ti[3], čŭ-ti sa svojima složenima i složeni ìzuti, òbuti, nàzuti;

4. na *je* (po južnom govoru, po istočnom *e*, po zapadnom *i*, staro ѣ): dje-ti, pje-ti, smje-ti i složeno dospje-ti, prispje-ti.

Glagol *zna-ti* u sadašnjem vr. izjednačuje umetak *e* s krajnjim glasom od osnove, pa dobivši dva *a* slijeva ih u jedno, dakle: znâm, znâš, známo itd., a u 3. l. mn. ostaje sve kao i u ostalijeh glagola: znă-j-û.[4] U II. pregj. vremenu umetak *a* s krajnjim *a* od osnove slijeva se u jedno, glasi dakle: znah, znaše, znasmo itd. U II. glag. pridjevu može imati nastavak *t*, i tada glasi: znâ-t, a može imati i nastavak *en*, a tada se *e* od ovoga nastavka izjednačuje kao

[1] Bijela svila po moru plila. Nar. pjes. I. 37. plij Nar. prip. 131.

[2] U književnika još prošloga vijeka nalazi se i glagol ovoga razdjela briti složen sa o: obriti (kosu), obrije, obrivši (bradu). A. Kačić, korab. 189. 194. a sada je taj glagol u petoj vrsti, trećem razdjelu.

[3] Vijor dolom duje. Nar. pjes. I. 206.

[4] U pjesmi bez sumnje slika radi ima i umetak e neizjednačen s a i s njim nesliven: Nek se sjaje, nek se moje znaje. Nar. pjes. I. 82.

i u sadašnjem vr. pa od dva *a* ima jedno, i glasi znân. U sadašnjem vr. i u I. i II. pregjašnjem vr. i u zapovjednom načinu može se osnovi na kraju dodati *d* pa onda ima te oblike kao glagoli, kojima se osnova svršuje na suglasno: znádêm, znȁdoh, znȁdijâh, znȁdi;[1] u II. pregj. vremenu može iza umetnutoga *d* biti od nastavka samo *a*, ali s glasom *j* ispred sebe, pa se *j* slijeva sa *d* u *gj*: znȁgjâh.

Glagol *sta-ti* u sadašnjem vr. i u zapovjednom načinu uzima k osnovi na kraju glas *n*, pa je u tijem oblicima jednak s glagolima, kojima se osnova svršuje na suglasno: stanem, stani. U I. pregj. vremenu može uzeti k osnovi na kraju *d*, pa onda ima u tom obliku i kao glagoli, kojima se osnova svršuje na suglasno: stadoh, stade itd.

Glagol *bi-ti* (koji znači, da što jest, esse, staro бꙑти) u pravom svojem sad. vremenu (koje se govori, kad je taj glagol svršen) i u glag. prilogu sad. vremena i zapovjednom načinu uzima k osnovi na kraju glas *d*, a tada mu se u osnovi samoglasno *i* (koje stoji mjesto staroga ꙑ) pretvara u *u*, i tako se izjednačuje u tijem oblicima s glagolima, kojima se osnova svršuje na suglasno, glasi dakle u tijem oblicima: bȕdêm, bȕdi, budúći. Tu je osobinu u tijem oblicima sačuvao taj glagol i kad je složen sa *za*, *pro* i *s*: *zabiti* (zaboraviti) *probiti* (prijati), *zbiti se* (dogoditi se), pa ima zabudem,[2] probudem,[3] zbude se itd. Ali složen s *do*: *dobiti* i od njega složeni *zadobiti*, *pridobiti* sada već nemaju te stare osobine u rečenim oblicima, nego su u njima jednaki s ostalim glagolima ovoga razdjela: dakle: dobijem, zadobijem, zadobijte itd. I složen *snebiti se* izgubio je rečenu staru osobinu, pa glasi *snebijem se*.[4] — Ovaj glagol *biti*, kad nije složen, jedini je izmegju glagola ovoga razdjela, koji u II. pregj. vremenu ima cio umetak *ija*, a ima ga za to, što mu se osnova

[1] Čisto znadi, oče igumane, . . .
Znadi poklon ovaj od koga je. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 10. 50. znadi, znadite. Nar. prip. 148. 131. S. Milutinović, ist. srb. 376. — U književnika ima tako d i u glag. prilogu sad. vr.: znadući Posilović, nasl. 63. Kačić, korab. 48. 50.

[2] Ne zabudi, na kojoj si. Nar. posl.

[3] Popij i tu i drugu,
Da ti obje probudu. Nar. pjes. I. 89.

[4] V. S. Karadžić, riječn. 698.

može promijeniti tako, da ne bude na kraju samoglasno: u toj se osnovi kad iza nje dogje umetak *ija*, krajnje *i* njezino (koje stoji mjesto staroga ѣ) pretvara pred samoglasnijem umetkom u *v*, tako mjesto *bi* bude *bv*, ali tada dogje *b* i *v* jedno do drugoga, a ti glasovi ne mogu stajati jedan do drugoga, nego se odbacuje *v*;* po tome pomenuti oblik glasi po južnom govoru: b-ȉjâ-h, b-ȉjâ-še itd. To je jedini glagol, za koji se sada zna, da je i u istočnom govoru sačuvao cio umetak u tom obliku, te glasi u tom govoru: b-ȅjâ-h itd. To je sada jedini glagol, koji je u istom obliku sačuvao još jednu staru osobinu, po kojoj se u umetku *ija* druga polovina, a to je *a*, izjednačuje s prvom, t. j. *je* (mjesto kojega u cijelom umetku po zakonu južnoga govora stoji *i*, a negda je bilo ѣa), pa kad na taj način od cijeloga umetka bude *jee*, otpada jedan od dva jednaka glasa, te ostane samo *je* (po južnom govoru, a po istočnom *e*); po tome kad u ovoga glagola pred ovijem skraćenim umetkom onako kao i pred cijelim od osnove *bi* ostane samo *b*. glasi taj oblik i danas: b-jè-h, b-jȅ-š-e, b-jè-s-mo, b-jȅ-s-te, b-jè-h-u (u južnom govoru, a u istočnom b-ȅ-h itd.)[1]

I glagol *i-ti* uzima k osnovi svojoj glas *d* u sadašnjem vr. i u glagolskom prilogu sad. vremena i u zapov. načinu i u I. i II. pregj. vremenu, pa se u tijem oblicima izjednačuje s glagolima, kojima se osnova svršuje na suglasno, i glasi: ȉdêm, ȉdūći, ìdi, ìdoh; u II. pregj. vremenu nema cijeloga umetka, nego na poznati način glasi: ȉdâh,[2] ili ȉgjâh.[3] Iz ovijeh oblika umetnuto *d* prelazi i u neodregjeni način, gdje se opet pred nastavkom *ti* pretvara u *s* (kao u glagola, kojima se osnova svršuje na *d*), te glasi i *isti*.[4] U glag. prilogu pregj. vr. i u I. glag. pridjevu taj se glagol od svagda zamjenjuje drugom osnovom, koja je pomenuta naprijed (na str. 57); ali opet osnova glagola *i-ti* s dodanim *d* prodire i u glag.

---

* Tako je obratiti, obući, oblast itd. postalo od: obvratiti, obvući, obvlast.

[1] Netko bješe Strahiniću bane,
Bješe bane u malenoj Banjskoj. Nar. pjes. II. 262.

[2] idaše. Nar. pripov. 118.

[3] Te igjahu blatom širokijem. Ogledalo sr. 15. igjaše Nar. pripov. 182. P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 9. igjahu Kačić, korab. 88.

[4] To na dobro izisti ne može. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 15.
Carstvo vaše tako je prostrano,
Na noge se obisti ne može. — U istoj knjizi 156.

prilog pregj. vr., te kao u glagola, kojima se osnova svršuje na suglasno, ima i *idavši*.[1] Glagol ovaj kad je složen s riječima takim, da pred njegovu osnovu *i* dogje samoglasno, onda on ono svoje *i* pretvara u suglasno *j*, n. p. na-j-ti;[2] ali tada vrlo rijetko ostaje i samo *j*, nego se s glasom *t* i *d*, koji je za njim, slije u *ć i gj*, n. p. dóći, dõgjêm, dógjoh, dógji; tako: záći, náći, póći, prijèći, próći, úći, mimóći, izáći, sáći itd. Iz ovijeh složenijeh, gdje je u neodregjenom načinu *ć* po zakonu, došlo je, te se i u prostoga u neodregjenom načinu govori i *ć* mjesto *t*, dakle *ići*, a tako i u složenijeh, u kojih ne dolazi samoglasno pred *i*, te i to *i* ostaje nepretvoreno u *j*, n. p. izíći, obíći, otíći (òtîći), síći, uníći. Ti složeni, u kojih ostaje *i* od osnove, nemaju za što ni u ostalijem oblicima promijeniti *d* u *gj*, nego zadržavaju cijelo *d*, kao i prosto *iti*, n. p. ìzîdêm, izìdoh, izídi, òbîdêm, obídi;[3] ali ti složeni svi, osim *otiti*, imaju od drugih složenih i njihovo *gj* mjesto svojega *d*, kao što imaju u neodregjenom načinu *ć*, pa glase i òbîgjêm, obígjoh, obígji itd. A i samo prosto *iti* po nekim krajevima ima u tijem oblicima i *gj* mjesto *d* kao što ima i po drugim krajevima u neodregjenom načinu *ć* mjesto *t*, te se govori i *igjem*[4], a prema tome i složeno *otigjem*. Prema složenima, u kojih ostaje *i* pa opet mjesto *t* imaju *ć* u neodregjenom načinu, složeni *mimoći* i *naći*, u kojih je dobro što nema *i*, glase i *mimoići*, *naići*. Složeno *otići* u sadašnjem vremenu mjesto *otidem* itd. i u I. pregj. vr. mjesto *otidoh* često ima i *odem*, *odoh* itd., gdje je sam korijen otpao. Složeno *naći* ima i II. glag. pridjev, te glasi nâgjen (mjesto *naiden*) ali se rijetko govori.[5]

Glagol *djeti*[6] uzima kao *stati* u sad. vremenu i u zapovjednom

---

[1] Nar. prip. 120.

[2] Što je sestro, da od boga **najdeš**. V S. Karadžića rječn. kod riječi **najti**.

[3] Ti **otidi** te konje **obidi**. Nar. pjes.

Ne **obide** crvenoga vina. Nar. pjes.

Hajd' vladiko i to **obidimo**. P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 26. **izidi** Kovč. 87.

[4] **igje** Dobretić, bogosl. 219. **igju** Posilović, nasl. 88. Kačić, korab. 146. **igjući** Kačić, korab. 176. pa i u glag. prilogu pregj. vr. **igjavši**. S. Milutinović, ist. srb. 150. 283.

[5] **nagjena** S. Milutinović, ist. crn. VII. — Mjesto toga je bio u običaju taj oblik od osnove **šad** (od koje je glagolski pril. pregj. vr. i I. glag. prid.) i od te je osnove bio taj oblik s nastavkom **t**, pred kojim se **d** od osnove pretvara u **s**, te je taj oblik bio: **našast** (Kačić, korab. 49. 147.) kao što i sada ima **prošast**.

[6] Ne će znati, kuda će se **gjeti**. S. Milutinović, dika 47. **odjeti** gologa Div-

načinu k osnovi glas *n*, pa ima te oblike kao glagoli, kojima se osnova svršuje na suglasno: djenem, djeni; ostali su mu oblici kao u ostalijeh glagola ovoga razdjela: djeh,[1] djevši, dio, djela; i samo sadašnje vr. ima i kao ostali glagoli ovoga razdjela bez onoga *n*, i tada mu se *je* u osnovi po južnom govoru pretvara u *i*, ali se tako sadašnje vr. može posvjedočiti samo u složenih *zadjeti* i *dodjeti se*: zadijem, dodijem.[2] Ali u sadašnjem vr. i u I. pregj. vr. može uzeti k osnovi na kraju *d*, pa je u tijem oblicima kao glagoli, kojima se osnova svršuje na suglasno: djedem, djedoh; to je *d* iz tijeh oblika prešlo i u neodregjeni način i ondje se pred nastavkom *ti* pretvorilo u *s* kao u glagola, kojima se osnova svršuje na *d*: *djesti*.

Glagolu *pjeti* u sadašnjem i u drugom pregjašnjem vr., i u prilogu sadašnjega vr. i u zapovjednom osnova od starine glasi *poj*; s ostalim pak oblicima sada taj glagol prelazi u petu vrstu, a u njoj se i rečena četiri oblika gube, kao da ne pripadaju prvoj vrsti, jer su jednaki s oblicima pete vrste. Ali osim ta četiri oblika nalaze se, premda vrlo rijetko, i drugi, s kojima taj glagol još stoji u prvoj vrsti, na ime prvo pregjašnje i prvi pridjev od osnove *pje*.[3]

Kojima se osnova svršuje na *je* (osim *djeti* i *pjeti*), u njih se u južnom govoru samo pretvara to *je* u *i*, kad bude pred samoglasnim ili pred *j*, n. p. smi-j-e-m, smi-j-u, smi-j-uć-i, smi-j-a-h, tako i u zapov. načinu po što se nastavak *i* iza samoglasne osnove pretvori u *j*: prispi-j, prispi-j-te. Ali u istočnom govoru u sad. vremenu u svijem licima osim trećega mn. dolaze dva jednaka glasa jedan do drugoga: umetak *e* i pred njim u osnovi krajnje *e*, pa se ta dva jednaka glasa slijevaju u jedan, te glasi: sme-m, sme-š itd., a u trećem licu mn., gdje nijesu dva *e*, ostaje sve cijelo kao i u

---

ković 382. **zaoditi** gologa. Dobretić, bogosl. 248. Ne smije te se ona **doditi**. Reljković, sat. 19.

Zaogjeću sebe i družinu. Nar. pjes.

[1] **Zagje** joj se kupina
Za svilenu košulju. Nar. pjes. Ali ne znam, kuda se knjige **diše**. Reljković, sat. 17. razlika imena **nadiše**. Isti u istoj knjizi 14. **nadi** Kanižlić, rož. 13. kad ga se **dodi** ona. Isti u istoj knjizi 90.

[2] Su ćime nas gogj **zadiješ**, na sve smo ti odgovorit' gotovi. P. Petrović Njeguš, slobod. 209. Ako li te što gogj i **zadiju**. Isti, lijek 21. da se ne **dodije** patene. Dobretić, bogosl. 321.

[3] Petli **peše**, klepala udriše. Nar. pjes. 2. 160.
Dor ga vila lepu pesna **pela**. Nar. pjes. u „Vili“ 1866. br. 37.

ostalijeh glagola: sme-j-u, dospe-ju.[1] U I. i II. pregj. vremenu može *smjeti* uzeti k osnovi glas *d*, pa je u tijem oblicima jednak s glagolima, kojima se osnova svršuje na suglasno: smjed-o-h, smjed-ija-h;[2] i u glagolskom pril. pregjašnjega vremena nalazi se tako *d*: smjedavši.[3]

U II. glag. pridjevu nalazi se nastavak *t* uz ove osnove: *bi, vi, kri, li, pi* i *dobi* (složeno od *biti, budem*), dakle: bit, vit, krit, lit, pit, dobit;[4] svi drugi imaju nastavak *en*, a i sami ti imaju i *en*, pa izmegju nastavka i osnove imaju zijeva radi *j* ovi: bijen, vijen, pijen, a *v* imaju svi, kojima se osnova svršuje na *u* i na *je*: čuven, obuven, naduven, odjeven, dospjeven[5] (t. j. svršen), i izmegju onijeh, kojima se osnova svršuje na *i*, ovi: kriven, liven, miven, riven, šiven, dobiven;[6] ali izmegju onijeh, koji imaju *j*, može imati i *v*: biven, piven,[7] a izmegju onijeh, koji imaju *v*, može imati i *j*: dobijen[8] (od biti, budem); u glagola *liti* može se u ovom obliku pretvoriti *i* u *je* (po južnom govoru) te glasi i *ljeven*;[9] u obliku *bijen* može ispasti *i*, pa glasi i *bjen*,[10] tako i mjesto *previjen* ima i *pre-*

---

[1] U zapadnom govoru, gdje ne dolaze glasovi jednaki kao što dolaze u istočnom, ostaje osnova cijela kao u južnom: **smijem** Reljković, sat. 85. Kanižlić, rož. 60. **smije** Dobretić, bogosl. 146. 211. **smijemo** Reljković, sat. 46. 52. **dospije** Dobretić, bogosl. 401. Ali se književnici i pometaju pa prenose ovaj glagol u četvrtu vrstu pišući u sad. vr. **smi**. Kačić, korab. 205. **smim** Katančić, fruct. 42.

[2] ne **smjedijahu**. Mar. IX. 32. u V. S. Karadžića.

[3] S. Milutinović, ist. srb. 275. 316. 398.

[4] Ni su **vite**, ni čekićem **bite**,
No u Mletke u kalupu **slite**. Nar. pjes.
Kome nije **popito**, a ono mu je **prolito**. Nar. posl. **ubit** D. Milaković, ist. crn. 201. **savit** Jov. XX. 7. u V. S. Karadžića; **pokrit** Ogledalo srb. 610. **opit** P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 24. 129. **pridobit** Divković 394.

[5] **dospiven** Kačić, korab. 228. Dobretić, bogosl. 268.

[6] **dobiven** J. Rajić, pouč. III. 142. Kačić, korab. 448. Dobretić, bogosl. 72. **pridobiven** Kačić, korab. 284.

[7] Ti ne piješ mlaćenicu batom **bivenu**. Nar. pjes. **razbiven** S. Milutinović, dika 105. Biće voda **popivena** hladna. Ogledalo srp. 389. **ispiven** Dobretić. bogosl. 394. **upiven** Isti u istoj knjizi 114.

[8] **zadobijen** Milaković, ist. crn. 208. **dobijen**. **pridobijen** J. Rajić, pouč. I. 31. III. 31. — U Crnoj Gori i **čujen**: Bože dragi, sreće **nečujene**! P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 88.

[9] Sve u čisto **zaljevene** zlato. Nar. pjes. III. 68.

[10] **Bjen** zna kako boli. Nar. posl. **razbjen** S. Milutinović, ist. crn. gor. 3.,

vjen,[1] mjesto *šiven* ima i *šven*;[2] a mjesto *dobijen* (složeno od *biti, budem*) ima u jednoj pjesmi *dobjen* [3]

Glagol *okniti*, koji postavši od tugje riječi *kna* pripada u četvrtu vrstu, dobio je u jednoj pjesmi II. glag. pridjev po ovoj vrsti: *okniven*,[4] a za druge oblike i nema potvrde. Tako i glagol *štiti*, koji je jednoga postanka s glagolom *čatiti* pa takogje pripada u četvrtu vrstu, u kojoj ga vještiji književnici i drže,[5] ne samo u drugih književnika, nego i u narodnijem pjesmama ima oblike po ovom razdjelu: *štijem* itd.[6]

Sedmi razdio.

Osnova se svršuje na samoglasno *r*. U neodregjenom se načinu osnova širi tako, da iza samoglasnoga *r* izagje na kraju glas, koji u istočnom govoru glasi *e* u zapadnom *i*, a u južnom *ije* (staro ѣ), a samo *r* prestane biti samoglasno pa postane suglasno, n. p. osnova *mr* u neodregjenom načinu ima *mrije-ti*;[7] što biva u tom obliku, ono biva i u I. pregj. vr.; samo jedan glagol nije sačuvao ove stare osobine, nego u oba pomenuta oblika postaje mu osnova bez promjene; to je glagol, koji u neodregjenom načinu glasi *tr-ti*.[8] U oblicima, u kojima do samoglasnoga *r*, koje je osnovi na kraju, dolaze

---

ist. srb. 265. **prebjen, ubjen, sabjen** P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 113. šćep. mal. 131. 143. **pobjen** Nar. prip. 127. S. Milutinović, ist. srb. 243. **bjen** Reljković, sat. 51.

[1] Nar. prip. 182. **zavjen** V. Vrčević, Nar. prip. 35.

[2] Sam sam slušao gdje tako govore; a po tom je i **švenje** u Vukovu rječniku.

[3] S. Milutinović, ist. crn. 89.

[4] Do gjogata grive **oknivene**. IV. 183.

[5] **štiš, šteći** Ivanišević, 126. 269. **šti** (3. l. sad. vr.) Posilović, nasl. 65.

[6] Knjigu **štije** Omerova majka. Nar. pjes.

Knjigu **štije** suze prolijeva. Nar. pjes.

štije, štijući Dobretić, bogosl. 31. 98 **štiven** Kačić, korab. 317.

[7] Ovo je kao u onoga glagola u IV. razdjelu ove vrste, koji ima samoglasno **r** usred osnove megju dva suglasna (vidi str. 61.)

[8] Ali i njemu kao da se još sačuvala ona stara osobina u Crnoj Gori, jer P. Petrović Njeguš ima **satrijeti, utrijeti**:

Kad nepravdu **satrijeti** ne ćeš. Šćep. mal. 30.

Jer će nam se **utrijet'** koljeno. Šćep. mal. 37. i S. Milutinović ima **zatrijeti**. Ist. srb. 260.

druga samoglasna, u kojima bi dakle moglo nastati zijevanje, ukida se zijevanje tijem, što samoglasno *r* postaje suglasno; tako je i u zapovjednom načinu pred nastavkom *i*, te se taj nastavak nema za što pretvoriti u *j*. U II. pregj. vrem. od umetka *ija* ima na poznati način samo *a*, a pred njim je *r* suglasno.[1] U I. glag. pridjevu pred suglasnim *l* ostaje *r* u osnovi samoglasno i onda, kad se *l* pretvori u *o*. U II. glag. pridjevu umetak je gotovo u svijeh *t*.

N. p. osnova: mr.

Neodregjeno: mrijè-ti.

	Sadašnje:	*Zapovjedno:*
Jed.	1. mr-ê-m	—
	2. mr-ê-š	mr-ī
	3. mr-ê	—
Mn.	1. mr-é-mo	mr-ī-mo
	2. mr-é-te	mr-ì-te
	3. mr-û	—
	I. pregjašnje:	*II. pregjašnje:*
Jed.	1. mrīje-h	mr-â-h
	2. mrīje	mr-â-še
	3. mrīje	mr-â-še
Mn.	1. mrijè-s-mo	mr-â-s-mo
	2. mrijè-s-te	mr-â-s-te
	3. mrijè-še.	mr-â-h-u.

Prilog sad. mr-úć-i.
Prilog pregj. mȑ-vš-i, mȑ-v.
I. pridjev: mȑ-o, mŕ-l-a, mŕ-l-o.
II. pridjev: —[2]

Osim glagola *mrijeti* i *trti* i njihovijeh složenijeh ovoga su razdjela jošte glagoli složeni od *vr:* zàvrije-ti se, nàvrijeti, podùvrije-ti, ùvrijeti se,[3] — prosti: drijèti[4] i drije-ti se (sa svojima

[1] mraše (3. l. jed.) Kačić, korab. 238.
[2] ovaj glagol ne može imati toga oblika, ali ga imaju drugi, n. p. zastrijeti: zastrt.
[3] Kao da ima i prosto vrijeti se i složeno s ob: obrijeti se, jer mislim, da je od tijeh glagola što ima u poslovici:
Kud se vrlo, dobro se obrlo. Magaz. dalm. 1861. 147.
[4] Nemoj drijet' ti to janje živo. Nar. pjes.

složenima zàdrije-ti, nàdrije-ti òdrije-ti, pròdrije-ti), — složen od *ždr*: pròždrije-ti, — od *pr*: zàprije-ti, odàprijeti, ùprijeti, — od *str*: zàstrije-ti, pròstrije-ti, i ostali tako složeni.

Glagol *drijeti* kad nije složen, onda u sad. vremenu, u zapov. načinu i glag. prilogu sad. vremena širi osnovu dobijajući u sredinu glas *e*: derem, deri, derući; a kad je složen, onda može biti bez te promjene, pa ima n. p. ìzadrêm i izàderêm.

Osim glagola *trti* svi drugi imaju u II. glag. pridjevu nastavak *t*: odrt, zastrt; — a *trti* ima u tom obliku nastavak *en*, pa kako mu je i tu *r* samoglasno, dobija izmegju njega i nastavka zijeva radi *v*: tr-v-en. Kako je u toga glagola samoglasno *r* i ondje, gdje je u drugijeh došlo *ije* uz *r*, glasi mu I. pregj. vr.: *trh*, *tr*, *trsmo* itd.;[1] u toga je glagola u II. pregj. vremenu *r* u osnovi samoglasno, te glasi: tȑ-âh, tȑ-âše itd. U kojima mu je oblicima *r* u osnovi suglasno, pa stoje dva suglasna u početku, u njima može megju ta dva suglasna uzeti *a*, n. p. tarem, tari, tarući.[2]

U ovaj su razdio prešli sa sadašnjim vremenom i glagolskim prilogom sad. vremena glagoli iz treće vrste: p r ȅ t i sa svojim složenim (sàpreti) i z r e-t i (gledati), koji se sačuvao samo složen: z à z r e-t i, n à z r e-t i, o b à z r e-t i s e, pa rečene oblike imaju po ovom razdjelu, n. p. pr-ê-m, pr-úć-i itd. Iz iste je vrste s istim oblicima prešao ovamo i glagol z r ȅ t i (zreo bivati) sa svojima složenima, ali tako, da u sadašnjem vremenu sva lica osim trećega mn. još ima i po vrsti, u koju pripada, dakle *zrem* i *zrim* itd., a u trećem licu mn. samo *zru* po ovom razdjelu, a tako i u glag. prilogu sad. vremena: *zrući*. — Ovamo je prešao iz iste vrste i glagol v r ȅ t i, ali samo s trećim licem mn. i glagolskim prilogom sad. vremena: vrû, vrúći.

Staše **drijet'** vino i rakiju. P. Petrović Njeguš, šćep. m. 168.

[1] **utr** suze od bijela lica. Nar. pjes. II. 2. — Što se u Crnoj Gori, kako je spomenuto, još sačuvala i u toga glagola stara osobina, za to ima i:

Kakve sile **satrije** vrijeme. P. Petrović Njeguš, šćep. m. 17.

Sve potrova i trag im **utrije**. Isti, gor. vijen. 9.

Utriješe vojsku tursku. Isti, šćep. mal. 106.

Mnoga im se stada **utriješe**. Isti, šćep. mal. 173.

I **satrijeh** Grčku zemlju do temelja. Isti, šćep. mal. 176.

[2] U složenom tako, da naprijed ima još jedan slog, rijetko se umeće tako **a**: Da mu devlet i kuvlet **sataru**. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 36.

DRUGA VRSTA.

Osnova postaje nastavkom *nu*. U osnovi krajnje *u* kad se nagje pred samoglasnim, da ne bi bilo zijevanja, pretvara se u suglasno *v* pa onda radi suglasnoga *n*, koje je pred njim, otpada. — Mjesto cijeloga umetka *ija* u II. pregj. vremenu ima samo *ja*, pa se *j* s glasom *n*, koji je pred njim, slijeva u *nj*.[1] U II. glag. pridjevu nastavak je *t*

N. p. osnova: t o n u.

Neodregjeno: tònu-ti.

	Sadašnje:	*Zapovjedno:*
Jed. 1.	tȍn-ê-m	—
2.	tȍn-ê-š	tòn-i
3.	tȍn-ê	—
Mn. 1.	tȍn-ê-mo	tòn-i-mo
2.	tȍn-ê-te	tòn-i-te
3.	tȍn-û.	—

	I. pregjašnje:	*II. pregjašnje:*
Jed. 1.	tònu-h	tȍnj-â-h
2.	tȍnû	tȍnj-â-š-e
3.	tȍnû	tȍnj-â-š-e
Mn. 1.	tònu-s-mo	tȍnj-â-s-mo
2.	tònu-s-te	tȍnj-â-s-te
3.	tònu-š-e.	tȍnj-â-h-u.

Prilog sad. tȍn-ûć-i.

Prilog pregj. tònû-vš-i, tònû-v.

I. pridjev: tònu-o, tònu-l-a, tònu-l-o.

II. pridjev: —[2]

Izmegju mnogo glagola ove vrste mnogi u I. pregj. vremenu i u I. glag. pridjevu odbacuju nastavak, kojim postaje osnova, pa se u tom obliku izjednačuju s glagolima prve vrste, i ti su im oblici običniji s osnovom tako okrnjenom nego s cijelom; ali mnogi

[1] Malo ima glagola, koji mogu imati taj oblik, jer su gotovo svi svršeni; ali osim tonuti ima potvrdu za taj oblik i ginuti: ginjah (ginjaše, Kačić, korab. 125. ginjau P. Demelić, ilijad. 3) i čeznuti: čežnjah (čeznjaše Kačić, korab. 199.)

[2] Toga oblika ne može imati taj glagol, ali ga imaju drugi, n. p. zategnuti: zategnut.

izmegju njih kad im postaje osnova nastavkom *nu*, gube koji glas pred glasom *n*, pa kad im u rečenim oblicima otpadne taj nastavak, onda im se i onaj radi toga nastavka izgubljeni glas povraća. Glagoli, koji tako imaju I. pregj. vr. bez nastavka *nu*, jesu:

1. kojima osnova postajući nastavkom *nu* ništa ne gubi pred *n*, a pred njim ima ili *g*: izbjegnuti: izbjegoh (i ostali tako složeni), vrgnuti: vrgoh, dignuti: digoh, namagnuti: namagoh, zapregnuti: zapregoh (s ostalima složenima), dosegnuti i prosto sêgnuti se, stignuti: stigoh, pretegnuti (s ostalima složenima), trgnuti: trgoh, tako i nâgnuti, prêgnuti (i ostali tako složeni): nagoh, pregoh (tu je istina otpalo *b* pred *nu*,* ali je otpalo tako, da se više ne povraća); — ili *k*: zabreknuti: zabrekoh (s ostalima složenima); naviknuti: navikoh (i ostali tako složeni, n. p. obiknuti), kleknuti: klekoh, kliknuti: klikoh, maknuti: makoh (i ostali tako složeni), zamuknuti: zamukoh (i ostali tako složeni), niknuti: nikoh, puknuti: pukoh, taknuti: takoh, spotaknuti se, crknuti: crkoh; — ili *z*: ogreznuti, ogrezoh (s ostalima složenima), mrznuti: mrzoh, popuznuti: popuzoh (s ostalima složenima), iščeznuti: iščezoh (i prosto čeznuti); — ili *s*: kisnuti: kisoh, iskrsnuti: iskrsoh (s ostalima složenima n. pr. vaskrsnuti), — sve sa svojima složenima.

2. kojima osnova postajući nastavkom *nu* gubi pred *n* kako suglasno, koje joj se povraća u ovom obliku, kad otpadne *nu*, a to je suglasno ili *b*: ginuti: giboh (osobito složen, n. p. poginuti), — ili *d*: otkinuti: otkidoh (s ostalima složenima, i prosto kînuti se), — ili *t*: zagrnuti: zagrtoh (s ostalima složenima i prosto grnuti), krênuti: krêtoh (sa složenima) — ili *k*, pred kojim ima *s*: obisnuti: obiskoh, pisnuti: piskoh,[1] prsnuti: prskoh, svisnuti: sviskoh, tisnuti: tiskoh (svi sa složenima). U ovijeh pošljednjih, što imaju *s* pred *k*, kad se u drugom i trećem licu jed. pred umetkom *e* pretvori *k* u *č*, pretvara se i *s* pred *č* u *š*, tako mjesto *sk* dolazi *šč*, ali ni *šč* ne može stajati zajedno, nego se zamjenjuje blažim glasovima *št*: pršte, svište, stište.

Kako osnova biva u pomenutih glagola u I. pregj. vremenu, tako biva i u I. glag. pridjevu u svijeh njih osim onijeh, kojima

* Da je u korijenu glas b, vidi se iz nagibati, pregibati, koji su prema nagnuti, pregnuti trajni glagoli.

[1] Da riječi jedne ne piskosmo. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 159.

pred *nu* otpada *d* ili *t*, n. p. pobjegao, pobjegla, nagao, nagla, zabrekao, zabrekla, ogrezao, ogrezla, pokisao, pokisla, pogibao, pogibla;[1] u kojih otpada *k*, a pred njim ima *s*, u njih u prvom padežu jednine mušk. roda, gdje bi došla zajedno tri suglasna *skl*, otpada *k*, n. p. prskao: prsla, sviskao: svisla itd. U kojih pred *nu* otpada *d* ili *t*, oni u ovom obliku imaju samo cijelu osnovu ove vrste, n. pr. otkinuti: otkinuo, zagrnuti: zagrnuo.[2] Samo *venuti*, u kojega pred *nu* otpada *d*, može biti bez *nu*, ali samo u I. glag. pridjevu, i tada mu se ne povraća *d*, koje i onako po prvoj vrsti u tom obliku otpada: ȕveo, ȕvela. — Glagol *usahnuti* nije sada u običaju bez *nu* u I. pregj. vremenu, ali je u I. glag. pridjevu i sada vrlo u običaju bez njega: usahla;[3] tako i *prozuknuti* i *skrknuti se* samo u I. glag. pridjevu može biti bez *nu*: prozukla, skrklo se. Glagoli *istrunuti* i *podbunuti* jesu jedini, kojima osnova bez *nu* ima sad na kraju samoglasno pa opet mogu biti bez *nu*, ali i to samo u I. glag. pridjevu: ìstruo, pȍdbuo.

Iz prve vrste osnove *pad, sjed, sta* prelaze u ovu te postaju glagoli: panuti, zapadnuti, sjednuti, dostanuti; ali se tako nalaze gotovo samo u pjesmama stiha radi, a u običnom govoru ostaju u prvoj vrsti.

Gdjekoji glagoli, koji su nesvršeni ili i svršeni i nesvršeni, da bi se (kad treba) u sadašnjem vremenu bolje pokazali da su svršeni, prelaze u tom obliku u ovu vrstu, n. p. ako mogne, dadne, htjene i htjedne, smjedne: pošljednji su u tom obliku uzeli još i *d*, koje mogu imati u I. pregj. vremenu u svojoj vrsti.

TREĆA VRSTA.

Osnova postaje nastavkom *je* (po južnom govoru, po istočnom *e*, po zadanom *i*, staro ѣ). Ta osnova u jednih glagola ostaje u svijem oblicima, a u drugih je samo u nekim oblicima.

---

[1] Koliko je pogiblo Turaka. Ogled. 239. P. Petrović, šćep. mal. 87. 88. pogibao S. Milutinović, dika 105. 114. 176. ali je običnije s cijelom osnovom: poginuo.

[2] Što se može čuti stvrdlo se mjesto stvrdnulo se (V. S. Karadžić, rječ. 714.), to mislim da je samo od brza govora, kao vidla mjesto videla.

[3] Udri Grujo, usala ti ruka! Nar. pjes. III. 4.

Prvi razdio.

Osnova s nastavkom je za sve oblike. U zapovjednom načinu nastavak i dolazi iza samoglasnoga koje je osnovi na kraju, pretvara se u j. U II. pregj. vremenu mjesto drugoga umetka ije dolazi samo s, kad iza krajnjega samoglasnoga od osnove dolazi samoglasno. [illegible] se j [illegible] je ispred j prelazi po zakonima [illegible] govora u i.

N. p. osnova: umje.

[illegible]: umjeti.

	Sadašnje:	Zapovjedni:
Jed. 1.	umj-ê-m	—
2.	umj-ê-š	umi-j
3.	umj-ê	—
Mn. 1.	umj-ê-mo	umi-j-mo
2.	umj-ê-te	umi-j-te
3.	umij-û	—
	I. pregjašnje:	*II. pregjašnje.*
Jed. 1.	umje-h	umi-j-â-h
2.	umje	umi-j-â-še
3.	umje	umi-j-â-še
Mn. 1.	umje-s-mo	umi-j-â-s-mo
2.	umje-s-te	umi-j-â-s-te
3.	umje-š-e.	umi-j-â-h-u.

Prilog sad. umi-j-ûć-i.

Prilog pregj. umjê-vš-i. umjê-v.

I pridjev: umi-o. umje-l-a. umje-l-o.

Osim ovoga glagola i njegova složenoga *razumjeti* još ima samo jedan ovoga razdjela, i on je samo po nekim krajevima u običaju i glasi u istočnom govoru *ugoveti*. — II. glag. pridjev nije sada u običaju, a pregje je mogao imati ili nastavak *en*, od kojega je otpadalo *e*, ili nastavak *t*.

U istočnom govoru kad *e* od osnove dogje pred umetak *e* u sadašnjem vr., oba se *e* slijevaju u jedno dugo: *umem, umeš, ume, umemo, umete*, a u trećem licu mn., gdje ne dolaze ovako dva *e*, ostaje u osnovi *e*: *umeju*, po tome i u zapov. načinu: razumejte.[1]

[1] J. Rajić. pouč. III. 67. U zapadnom govoru, gdje je krajnji glas u osnovi

Negda je bilo mnogo glagola u ovom razdjelu, n. p. željeti, ali su sada svi prešli u drugi razdio ove vrste.

Drugi razdio.

Osnova s nastavkom *je*, ali ne u svijem oblicima, nego s nastavkom *i* u sad. vremenu, u glag. prilogu sad. vr. i u zapov. nač. U sad. vremenu i u glag. prilogu sad. vr. svaki se umetak izmegju nastavka i osnove izjednačuje s krajnjim glasom od osnove, s glasom *i*, te i sam postaje *i*, tada od dva *i* postaje jedno dugo, i tada se u trećem licu mn. i u glag. prilogu sad. vr. nastavak dobivši preda se *i* nema su čim pretvoriti u *u*, nego s onijem *i* slivši se u jedan glas daje glas *ѧ*, koji danas glasi *e*. Ovoga izjednačivanja i slijevanja nije bilo u prvom licu jed., dokle je u njemu bilo na kraju *u*, nego se krajnje *i* od osnove njegove pretvaralo u *j*, pa se *j* s glasom, koji je pred njim, slijevalo po svojim zakonima, po tom i sada ima *vigju, velju.* [1] U zap. načinu od dva *i*, koja se steku, otpada jedno. — Osnova iz ova tri oblika, u kojima je od starine po zakonu, prodrla je i u II. pr. vrijeme i u II. glag. pridjev; u oba se ta oblika njezino krajnje *i* (kao i u četvrtoj vrsti) pretvara u *j*, pa se taj glas po svojim zakonima slaže s glasom, koji bude pred njim, t. j. sa *d, t, l, n*, slijeva se u *gj, ć, lj, nj*, a ako je pred njim glas *b, p, v, m*, uzima izmegju sebe i njih *l* pa se s tijem *l* slijeva u *lj*; ako li je pred njim *r*, onda ono *j* otpada. U II. pregj. vremenu mjesto cijeloga umetka *ija* ima na poznati način samo *a*. U II. glag. pridjevu nastavak je *en*.

N. p. osnova: v i d j e i v i d i.

Neodregjeno: vìdje-ti.

	Sadašnje:	*Zapovjedno:*
Jed.	1. vìdî-m	—
	2. vìdî-š	vìdi
	3. vìdî	—

i, ne dolaze glasovi jednaki kao što dolaze u istočuom, pa osnova ostaje cijela kao i u južnom: **umijem**, **razumijem** Dobretić bogosl. 295. Posilović, nasl. 49. **razumije** Dobretić, bogosl. 179. 218. 247. 248. Reljković, sat. 5. **razumijemo** Dobretić, bogosl. 271. Ali se književnici i pometaju, te miješaju ovaj glagol s glagolima četvrte vrste pišući i **umim** Divković 72. **razumim** Dobretić bogosl. 9. **razumiš** Dobretić, bogosl. 272

[1] Da ja vigju, čija gine vojska. Nar. pjes.

Mn.	1. vīdī-mo	vīdi-mo
	2. vīdī-te	vīdi-te
	3. vīdē.	—
	I pregjašnje:	*II. pregjašnje:*
Jed.	1. vīdje-h	vīgj-â-h
	2. vīdje	vīgj-â-še
	3. vīdje	vīgj-â-še
Mn.	1. vīdje-s-mo	vīgj-â-s-mo
	2. vīdje-s-te	vīgj-â-s-te
	3. vīdje-š-e.	vīgj-â-h-u.

Prilog sad. vīdê-ć-i.
Prilog pregj vīdjê-vš-i, vīdjê-v.
I. pridjev: vīdi-o, vīdje-l-a, vìdje-l-o.
II. pridjev: vīgj-en, vīgj-en-a, vīgj-en-o.

Kad u osnovi pred nastavkom *je*, kojim će ona postati, ima glas *j*, onda se radi toga glasa isti nastavak (staro ѣ) pretvara u *a*, n. p. bojati se. A kad je pred tijem nastavkom *g, k*, onda se ti glasovi radi onoga nastavka pretvaraju u *ž, č*, pa se onda opet njih radi onaj nastavak pretvara u *a*, n. p. ležati, trčati; kad je pred tijem suglasnima jošte *s* ili *š* ili *z*, onda se jošte i *s* pred *č* pretvara u *š*, a *z* pred *ž* u *ž*, pa se onda glasovi *šč* i *žž* zamjenjuju blažim glasovima *št, žd;* tako je: vrištati, šuštati, zviždati. Isto se tako ti suglasni glasovi mijenjaju i pred nastavkom *i*, kojim postaje druga osnova ovijeh glagola, pa osnova u sadašnjem vremenu glasi n. p. *bježi, trči, vrišti, zviždi.* — U južnom govoru po zakonu njegovu glas se *j* od *je*, kad je pred njim *l* ili *n*, slijeva s tijem glasovima u *lj, nj*, n. p. boljeti, žednjeti; a u nekijeh glagola u južnom govoru isto *j* iza *r* otpada, n. p. vreti. — Po tom glagoli su ovoga razdjela:

1. u kojih je u južnom govoru cijelo *je*, a od njega se *j* sa *l* i *n* slijeva u *lj, nj:* svŕbjeti, vȑvjeti, obudòvjeti, plávjeti, kĺpjeti, poskúpjeti, slijèpjeti, tŕpjeti, gȑmjeti, nijèmjeti, bŕdjeti, blijèdjeti, vȉdjeti, dogŕdjeti, závidjeti, zarúdjeti, polúdjeti, sijèdjeti, sjèdjeti, smŕdjeti, stídjeti se, stúdjeti, štédjeti,[1] bùktjeti, vŕtjeti, žútjeti, lètjeti,

[1] U južnom govoru, u kom se i d može sa je na ovijem mjestima sliti u gj, pa se pred gj pretvara je u i, ide ovamo i zapovigjeti (sad. vr. zapovjedim), mjesto čega se govori po četvrtoj vrsti zapovjediti.

opústjeti, osirȍtjeti, plȁmtjeti, procȁvtjeti, trȅptjeti, ćútjeti, hítjeti, hȍtjeti, šútjeti, gȍrjeti, stȁrjeti, bijȅljeti, bȍljeti, vȍljeti, žȅljeti, iščíljeti, míljeti, mljȅti, ogȍljeti, odȍljeti, ȍmiljeti, povíljeti, privȍljeti, cvíljeti, bjȅšnjeti, glȁdnjeti, žȅdnjeti, zatrȕdnjeti, zelȅnjeti, kȍpnjeti, poplavȅtnjeti, porumȅnjeti, pocrvȅnjeti, pocŕnjeti, tȁmnjeti, hlȁdnjeti i još dva glagola, koji imaju samo sadašnje vrijeme i II. pregj. vr.: velim, mnim;

2. u kojih u južnom govoru od *je* otpada *j* pred *r*: vrȅti, zrȅti (bivati zreo), nȁzreti (i drugi složeni od zreti t. j. gledati), prȅti,[1] okȍreti se.

3. u kojih na rečeni način od nastavka, kojim postaje osnova, biva *a*: bjȅžati, bléjati, bȍjati se, brújati, búčati, véčati, vríštati, vŕčati, grájati, dotúžati, dréždati, dréčati, zvíždati, zújati, zúčati, jéčati, kvéčati, kvŕčati, kléčati, kréčati, kríčati, kŕkati, lȅžati, mŕčati, múčati, nabŕčati, njíštati, píštati, pljúštati, pomŕčati, réžati, sjájati se, skíčati, stȁjati, tíštati, tȑčati, uzvíštati, újati, účati, vŕčati, cíčati, čvŕčati, čúčati, šúštati, sve sa svojima složenima.

Neki su izmegju ovijeh glagola s nekim oblicima izašli iz ove vrste; ti su glagoli: *hotjeti*, *vreti*, *zreti* (bivati zreo), *zazreti* (od kojega se ne govori prosto *zreti* t. j. gledati), *preti* i *mljeti*. — Glagol je *hotjeti* prešao u drugi razdio pete vrste sa sadašnjim vremenom osim trećega lica mn.; to će se vidjeti u toj vrsti, i to je u njega od svagda; a s ostalim je oblicima svijem još u ovoj vrsti, pa ima: hȍtēći, hȍtjeh, hȍćāh, hȍtjēvši, hȍtio, hȍtjela, tako i u trećem licu mn. sad. vremena sačuvalo se po ovoj vrsti u Crnoj Gorî: *hote*,[2] a kako se u sad. vremenu govori i krnj, bez sloga *ho*, ima i tada u trećem licu mn. u Crnoj Gori *te*;[3] i po ostalom se narodu u toga glagola u trećem licu mn. sačuvao potpuno zakon, po kom

---

[1] Što je u ovijeh glagola glas e (mjesto je) kratak, za to ne mogu držati, da pripadaju u sedmi razdio prve vrste. To je uzrok, te i glagol mljeti uzimam u ovu treću vrstu.

[2] Hote ni ih poturčit' za nago. Ogledalo srb. 20.

[3] Pa što te ti sestre bezbratnice . . .
Šljednici te četu opaziti. Nar. pjes. oboje u V. S. Karadžića rječ. 20. 843.
Jere te me izdat' Crnogorci . . .
Oni viču, da te s' pokrstiti . . .
Bite oni gje i moja glava. — Sve troje je u S. Milutinovića ist. crn. 41. 42. 43. Ogledalo sr. 20. 21.

postaje to lice u ovoj vrsti, samo što je iz ostalijeh lica glas *ć*, koji u njima postaje po zakonu pete vrste drugoga razdjela, prešao u ovo lice, te se govori *hoće* i *će*. U ovijem oblicima svijem osim glagolskoga priloga sad. vr. i glagolskoga priloga pregj. vr. može se izbaciti u osnovi *o*, pa glasi htjêh, htïo i šćâh (gdje se pred *ć* pretvorilo *h* u *š*). U I. i II. pregj. vremenu može k osnovi na kraju uzeti *d*, ali samo kad se iz osnove izbaci *o*, pa su onda ti oblici kao u glagola, kojima se osnova svršuje na suglasno: htjêdoh, šćàdijah. Zapovjednoga načina sad nema. — Glagoli *preti* i složeni njegovi i *zazreti* s ostalima tako složenim, prešli su s cijelim sadašnjim vremenom i glagolskim prilogom sad. vremena u prvu vrstu, i to u sedmi razdio njezin, kao što je kazano u tom razdjelu, a s ostalim oblicima stoje u ovoj vrsti, te imaju: prêh, zàzreh, prèo, zàzreo, prêvši, zàzrêvši; ovaj drugi nije u običaju u II. glag. pridjevu, a prvi sada ima u tom obliku nastavak *t*, kao da je glagol, koji u osnovi nema nastavka, a osnova mu se svršuje na samoglasno, te glasi: prêt. — Glagol *zreti* (zreo bivati) prešao je s istim oblicima u istu vrstu i u isti razdio njezin, kao što je u tom razdjelu kazano, ali sadašnje vrijeme osim trećega lica mn. još ima i po ovoj vrsti: zrim, zriš itd.; drugi su mu oblici osim pomenutih samo po ovoj vrsti: zrèo, zrêvši itd. — Glagol je *vreti* samo s trećim licem mn. sad. vr. i glagolskim prilogom sadašnjega vremena prešao u istu vrstu i u isti razdio, kao što je kazano u tom razdjelu, a ostale oblike sve ima po ovoj vrsti: vrîm, vrîš, vrímo, vríte, vrêh, vrèo, vrêvši. I po razdjelu, u koji su ovi glagoli prešli s rečenim oblicima, i po ovoj vrsti jednak im je zapovjedni način i II. pregj. vr.: prî, prâh, zri, zrah, vri, vrah.[1] — Glagol je *mljeti* prešao u istu vrstu sa sadašnjim vr., glag. prilogom sadašnjega vr., zapov. načinom i II. pregj. vremenom; osnovu, koja tada biva *ml*, širi uzimajući megju oba ta glasa glas *e*, i svrh toga krajnje *l* pretvara u *lj* (a ovo i širenje i pretvaranje biva u prvoj vrsti i u drugih glagola); po tom u rečenim oblicima glasi: mèlj-ê-m, mèlj-ûć-i, mèlji, mèlj-â-h;

---

[1] A kudije Vidak udaraše,
Ondije crna krvca vraše. Nar. pjes.
Jedna vrata žarko sunce sjaše
A na druga živa voda vraše. Kovč. 75.
Ispod koje i potočić vraše. P. Petrović, gor. vijen. 51.
Crna krvca vraše hitro. Isti, slob. 161.

izjednačivši se tako u tijem oblicima s glagolima prve vrste izjednačio se s njima i u II. glag. pridjevu, gdje mu se osnova *mlje* uzima kao da je osnova, koja nema nastavka, a svršuje se na samoglasno, pa kao taki glagoli prve vrste ima u rečenom obliku: mljè-v-en. Ostali mu oblici stoje u ovom razdjelu n. p. mljȅ-h, mljȇ-vš-i, mlȉ-o, mljȅ-l-a.

Kao što su ovi glagoli s nekijem oblicima prešli iz ove vrste u druge, tako je iz pete vrste glagol *spati* prešao u ovu vrstu i u ovaj razdio sa sadašnjim vremenom i glagolskim prilogom sad. vr., te u tijem oblicima ima samo po ovoj vrsti: spȋm, spéći. [1]

Glagol *stajati* glasi u neodregjenom načinu tako za to, što se samoglasno prvoga sloga, koje je bilo *o*, izjednačilo sa samoglasnim drugoga sloga *a*; za to ima u prvom slogu *a* i u ostalim oblicima, u kojima je u drugom slogu *a*: stàjah, stȁja, stàjȃh, stàjȃše, stàjȃvši, stȁjao; i za to oblicima, u kojima u drugom slogu nije *a*, ima u prvom slogu opet *o*: stòjȋm, stojeći. [2]

Glagoli *stajati* i *bojati se* u zapov. načinu gube nastavak *i*, pa glase: *stoj, boj se*. A *vidjeti* osim *vidi* ima i *vigji*, [3] gdje se pred nastavkom toga oblika *i* drugo *i* u osnovi pretvara u *j*, pa s *d* postaje *gj*.

Kako u drugom pregjašnjem vr. negda nije bila osnova onaka, kaka je u sadašnjem vr., nego onaka, kaka je u neodregjenom načinu, za to se i sada, premda rijetko, nalazi u gdjekojega glagola ovaj oblik i po tom starom zakonu, n. p. gori-j-a-h (po južnom govoru sa *i* mjesto *je* u osnovi i sa *j* izmegju osnove i umetka zijevanja radi, a po istočnom govoru gore-a-h), tako sjedi-j-a-h, grmi-j-a-h, želi-j-a-h, trpi-j-a-h; [4] osobito se to sačuvalo u glagola *hotjeti*,

[1] Bolje ti znaš speći nego ja trčeći. Nar. posl.

[2] U staro vrijeme nije se samo izjednačivalo o sa a u rečenim oblicima, nego su se još i slijevala oba a u jedno, te je bilo i stati (mjesto sadašnjega stajati) pa i sad se gdjegdje tako nalazi:

Bojno koplje u planini staše. Kovč. 105.

[3] vigji Jov. VII. 52. u V. S. Karadžića.

[4] Jednom drugu noga gorijaše,
A drugome ruka do ramena,
A trećemu glava gorijaše. Nar. pjes. II. 11.
Tu ih ljetnje gorijaše sunce. P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 58.
Goreaše oganj bez prestanka. B. Radičević II. 16.
I stolove gje car sjedijaše. Nar. pjes.

i u njega je taj oblik po tom starom zakonu sa svijem običan: hòti-j-â-h [1] i izbacivši *o:* htì-j-â-h. [2] Taj se zakon drži u svijeh glagola, koji u osnovi mjesto *je* pokazanim načinom dobijaju *a;* u njih je i sad za II. pregj. vr. osnova ona, koja je za neodregjeni način, pa se krajnje *a* od te osnove s umetkom *a* slijeva u jedno *a:* bòjâh se, dȑžâh, dȑžâše itd. [3]

Negda je i II. glag. pridjev u ovoj vrsti imao osnovu onaku, kaka je u neodregjenom načinu, pa se za nju vezao nastavak *en* bez *e.* [4] To se sačuvalo u glagola, koji na rečeni način imaju u osnovi *a* mjesto *je* pa u tom obliku ima n. p. *držan.* U tijeh se pošljednjih glagola mjesto toga nastavka može čuti i *t:* dȑžât.

Glagol, kojemu je osnova za sadašnje vr. *mni*, ima II. pregj. vr. kao i ostali: mnjah; ali može i glas *d* uzeti k rečenoj osnovi, pa onda ima kao glagoli prve vrste, kojima se osnova svršuje na suglasno: mnìdijâh; ali u oblicima, koje ima, može glas *n* u osnovi zamijeniti glasom *l* i tada glasi: mlîm, mljâh, mlìdijâh. [5] I u njega se nalazi taj oblik s osnovom, kaka je u neodregjenom načinu, i to po južnom i zapadnom govoru: mni-ja-h. [6]

Po nekim krajevima, gdje je izašao iz običaja glagol prve vrste *obresti*, postao je od njega okrnjivanjem glagol ovoga razdjela: obreti se, obrim se.

Da uz cara sjedijaše,
Šćaše carev vezir biti;
Da kod kralja sjedijaše,
Gjeneral mu šćaše biti. P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 77.
Oko tebe puške grmijahu. Isti, u istoj knjizi 58.
Kojim srpstvo negda grmijaše. Isti, šćep. mal. 84.
Sada si ono, što ti ja želijah. Isti, šćep. mal. 99.
Okretaše kako želijasmo. Isti, šćep. mal. 148. Kojekako trpijahu te lisice. S. Milutinović, ist. srb. 405.

[1] Hotijaše da ga i poljubi. Nar. pjes. II. 10.

[2] mjesto htijah i htio govori se gdješto i stijah i stio (postalo od šćeo).

[3] Mjesto vrištah pogrješka je, što se nalazi i vrištijah (Nar. prip. 123), koja je postala uz pomenute glagole, u kojima je po zakonu u tom obliku i pred ja.

[4] za to se i sada može čuti u istočnom govoru trpe-n; ali je to posve rijetko tako da ne vjerujem, da bi se našlo još u kojega izmegju glagola, u kojih je u osnovi e.

[5] Ja mljah, jabuka je. Nar. pjes. I. 346.
Ja mlidijah, da od mene bježi. Nar. pjes. I. 300.

[6] Kanižlić, rož. 42.

Glagoli četvrte vrste *brojiti* i *tajiti* mogu se čuti i po ovom razdjelu u onijem oblicima, u kojima glagoli ovoga razdjela imaju u osnovi *a*: brojati, tájati, brojao, tájao.

ČETVRTA VRSTA.

Osnova postaje nastavkom *i*; to se *i* u sad. vremenu, u glag. prilogu sad. vr. i u zapov. načinu sastavlja s glasovima, koji iza njega dolaze, onako kao u glagola treće vrste drugoga razdjela; u II. pregj. vremenu i u II. glag. pridjevu isto se *i* od osnove pretvara u *j*, pa se to *j* s glasom, koji pred njim bude, slaže po svojim zakonima, t. j. prelijeva se sa *d* u *dj*, sa *z* u *ž*, sa *l* u *lj*, sa *n* u *nj*, sa *s* u *š*, sa *t* u *ć*, sa *c* u *č*; a kad je pred njim *b*, *v*, *m*, *p*, onda se megju njih umeće *l*, pa se s tijem *l* ono *j* slijeva u *lj*; a kad je pred njim *j*, *lj*, *nj*, *gj*, *ć*, *ž*, *č*, *š*, *r*, onda se ono *j* postalo od *i* u osnovi izbacuje. U II. pregj. vr. ima od umetka *ija* na poznati način samo *a*. U zap. načinu otpada nastavak *i*, kojim taj oblik postaje. U II. glag. prid. nastavak je *en*.

N. p. osnova: n o s i.

Neodregjeno: nòsi-ti.

	Sadašnje:	*Zapovjedno*:
Jed.	1. nȍsî-m	—
	2. nȍsî-š	nòsi
	3. nȍsî	—
Mn.	1. nȍsî-mo	nòsi-mo
	2. nȍsî-te	nòsi-te
	3. nȍsê.	—
	I. pregjašnje:	*II. pregjašnje*:
Jed.	1. nòsi-h	nȍš-â-h
	2. nȍsî	nȍš-â-še
	3. nȍsî	nȍš-â-še
Mn.	1. nòsi-s-mo	nȍš-â-s-mo
	2. nòsi-s-te	nȍš-â-s-te
	3. nòsi-š-e.	nȍš-â-h-u.

Prilog sad. nȍsêć-i.

Prilog pregj. nòsî-vš-i, nòsî-v.

I. pridjev: nòsio, nòsi-l-a, nòsi-l-o.
II. pridjev: nȍš-en, nȍš-en-a, nȍš-en-o.

Izmegju mnogo glagola ove vrste evo samo nekoliko, i to s II. pregj. vremenom i II. glag. pridjevom, da bi se vidjele rečene promjene, što bivaju u osnovi i u tijem oblicima; n. p.

1. kad se *j* u osnovi postalo od *i* slijeva s glasom, koji je pred njim: vòdi-ti: vȍgj-â-h, vȍgj-en; vòziti: vȍž-â-h, vȍž-e-n; mòli-ti: mȍlj-â-h, mȍlj-e-n; hrániti: hrânj-â-h, hrânj-en; pròsi-ti: prȍš-â-h, prȍš-en; múti-ti: mûć-â-h, mûć-e-n; báci-ti: bâč-en; kad pred glasovima ovako postalim od *j* i još kakoga glasa ima *s* ili *z*, onda se i ovo *s* pretvara u *š*, a *z* u *ž*, n. p. mȉsli-ti, mȉšlj-â-h, mȉšlj-en; isprázniti: ìsprâžnj-en; gnijèzditi se: gnȉježgj-â-h se; kad se na ovaj način steku glasovi *šć*, oni se zamjenjuju glasovima *št* u glagola, koji se često govore u tijem oblicima, n. p. pùstiti: pȕšt-en; kȑsti-ti: kȑšten; isto bi se tako i glasovi *žgj* zamjenjivali glasovima *žd*, kad bi bilo glagola, koji bi se imajući take glasove često govorili; po tom u glagola, koji u samoj cijeloj osnovi pred *i* već imaju *št* ili *žd*, ostaje to *št* ili *žd* bez promjene onda, kad se *i* pretvori u *j*, koje tada otpada, n. pr. vošti-ti: vošt-en; smoždi-ti, smožd-en.

2. kad se izmegju glasa *j* postaloga od *i* u osnovi i glasa, koji je pred njim, uzima *l* pa se s njim *j* slijeva u *lj*: ljúbiti: ljûblj-â-h, ljûblj-en; slȁvi-ti: slȁvlj-â-h, slȁvlj-en; lòmi-ti: lòmlj-â-h, lȍmlj-en; kȕpi-ti: kȕplj-â-h, kȕplj-en.

3. kad *j* postalo od *i* u osnovi otpada: dòji-ti, dòj-â-h, dȍj-en; ȕlji-ti: ȕlj-â-h, ȕlj-en; tánji-ti: tânj-â-h, tânj-en; bròći-ti: bròć-â-h, brȍć-en; lòži-ti: lòž-â-h, lȍž-en; ùči-ti: ùč-â-h, ȕč-en; tròši-ti: tròš-â-h, trȍš-en; tvòri-ti: tvòr-â-h, tvȍr-en.[1]

U glagola, koji pred nastavkom *i* u osnovi imaju *j* i pred njim *o*, otpada u zapov. načinu ne samo nastavak *i*, kojim postaje taj oblik, nego i *i* od osnove: broji-ti: brôj; tako: dojiti, krojiti, pojiti, spojiti itd.[2]

---

[1] Što u pjesmama ima n. p. nosijaše (Nar. pjes. I. 420.), to su pogrješke, koje su se mogle gdjegdje uvući samo stiha radi.

[2] Vrlo su rijetki glagoli, koji bi pred j u osnovi imali drugo kakvo samoglasno, a ne o, taki je tajiti, a on u tom obliku mislim da ima taji.

PETA VRSTA.

Osnova postaje nastavkom *a*. Ta osnova u jednijeh glagola ostaje u svijem oblicima, a u drugih je u sad. vremenu, u zapov. načinu i glag. prilogu sad. vr. s nastavkom *i* mjesto *a*, a u trećih je u rečenim oblicima bez i kakoga nastavka.

Prvi razdio.

Osnova s nastavkom *a* za sve oblike. Umetak *e*, koji dolazi izmegju osnove i nastavka, a to je u sad. vr. u svijem licima osim trećega mn., izjednačuje se s krajnjim glasom od osnove, do kojega dogje, te i sam postaje *a*, i onda se nagju dva *a* jedno do drugoga, pa se oba slijevaju u jedno dugo. Isto biva i s glasom *e* od nastavka *en* u II. glag. pridjevu. U II. pr. vr. umetak je mjesto *ija* na poznati način samo *a*, i tada došavši dva *a* jedno do drugoga (jedno od osnove, a drugo ovaj umetak) slijevaju se oba u jedno dugo. U zapov. načinu nastavak *i* stojeći iza samoglasnoga od osnove pretvara se u *j*.

N. p. osnova: čuva.

Neodregjeno: čúva-ti.

	Sadašnje:	*Zapovjedno:*
Jed.	1. čȗvâ-m	—
	2. čȗvâ-š	čȗvâ-j
	3. čȗvâ	—
Mn.	1. čȗvâ-mo	čȗvâ-j-mo
	2. čȗvâ-te	čȗvâ-j-te
	3. čȗva-j-ȗ.	—

	I. pregjašnje:	*II. pregjašnje:*
Jed.	1. čúva-h	čȗvâ-h
	2. čúva	čȗvâ-š-e
	3. čúva	čȗvâ-š-e
Mn.	1. čúva-s-mo	čȗvâ-s-mo
	2. čúva-s-te	čȗvâ-s-te
	3. čúva-š-e.	čȗvâ-h-u.

Prilog sad. čúva-j-ȗć-i.
Prilog pregj. čúvâ-vš-i, čȗvâ-v.

I. pridjev: čúva-o, čúva-l-a, čúva-l-o.
II. pridjev: čûvâ-n, čûvâ-n-a, čûvâ-n-o.

Izmegju mnogo glagola ovoga razdjela, za koje se može i po tom znati, da idu ovamo, što ne će biti spomenuti u druga dva razdjela, jesu i ovi: pogrijèvati, sagorijèvati, razumijèvati, oklijèvati, pobolijèvati, bívati, zadnívati, zakívati, zapsívati, zašívati, umívati, osnívati, plȉvati, pokrívati, prežívati, snívati itd.

Glagol *imati*, koji ide u ovaj razdio, može k osnovi svojoj u sadašnjem vr. i u I. i II. pregj. vremenu uzeti glas *d*, pa onda ima te oblike kao glagoli, kojima se osnova svršuje na suglasno: imádêm, ìmadoh, ìmadijâh; u pošljednjem obliku može mjesto *ija* biti samo *a*, ispred kojega stoji još glas *j*, koji se sa *d* slijeva u *gj*: ìmagjâh.

U II. glag. pridjevu mjesto nastavka *en* može se čuti i nastavak *t*: čûvât.

Drugi razdio.

Osnova s nastavkom *a*, ali ne za sve oblike, nego s nastavkom *i* za sad. vrijeme i za glag. prilog sad. vr. i zapov. način; to se *i* u osnovi pretvara u *j*, pa se to *j* po svojim zakonima slaže s glasom, koji se pred njim desi, onako kao u glagola četvrte vrste u II. glag. pridjevu (vidi naprijed na str. 87.). Ako osnova dok je s nastavkom *a*, ima pred njim *g*, *k*, *h*, ti se glasovi, kad je osnova s nastavkom *i*, pretvaraju pred njim u *ž*, *č*, *š*, pa iza tijeh glasova otpada *j* postalo od *i* u osnovi.[1] U II. pregj. vremenu umetak je mjesto *ija* na poznati način samo *a*, pa se to *a* slijeva s krajnjim *a* od osnove u jedno dugo. U II. glag. pridjevu nastavak je *en*, od kojega se *e* izjednačuje s krajnjim *a* od osnove, do kojega dogje, pa se oba *a* slijevaju u jedno dugo.

N. p. osnova: p i s a i p i s i.

Neodregjeno: písa-ti.

		Sadašnje:	*Zapovjedno:*
Jed.	1.	pȉš-ê-m	—
	2.	pȉš-ê-š	píši
	3.	pȉš-ê	—
Mn.	1.	pȉš-êmo	píš-i-mo

[1] n. p. zalažem, vičem, jašem.

	2. pîš-ê-te	píš-i-te
	3. pîš-û.	—
	I. pregjašnje:	*II. pregjašnje*:
Jed.	1. písa-h	pîsâ-h
	2. písa	pîsâ-š-e
	3. písa	pîsâ-š-e
Mn.	1. písa-s-mo	pîsâ-s-mo
	2. písa-s-te	pîsâ-s-te
	3. písa-š-e.	pîsâ-h-u.

Prilog sad. píš-ûć-i.
Prilog pregj. písâ-vš-i, písâ-v.
I. pridjev: písa-o, písa-l-a, písa-l-o.
II. pridjev: pîsâ-n, pîsâ-n-a, pîsân-o.

Ovoga su razdjela ovi glagoli, i to s osnovom, u kojoj je pred nastavkom njezinim *b*: zòbati, ògrebati; — *g*: làgati, zalágati (slágati itd.), lijègati (polijègati, razlijègati se itd.), pomágati (odmágati, zapomágati, prenemágati se, potpomágati), strúgati; — *d*: glòdati; — *z*: vézati, gàmizati, gmîzati, dîzati, pòdžizati (sàžizati, ùžizati), kázati, lízati, màzati, nízati, prézati, pùzati, rêzati, řzati, sèzati, stîzati, zatézati (natézati itd.), tȓzati; — *k*: baúkati, berdókati, bískati, búkati, burlíkati, víkati, gákati, gúkati, dékati, ékati, ìskati, jaùkati (jàukati), zaúkati, kukurijèkati, lelèkati, lòkati, zamákati (umákati, prismákati itd.), maùkati, medékati, mljêskati, mŕkati se, nijèkati, pijùkati, plàkati, plákati, ríkati, rúkati, sjákati, skákati, sŕkati, stúkati, súkati, otákati, (pretákati itd.), tandŕkati, toròkati, totŕkati, tŕkati, ćúkati, ćùkati, ćurlíkati, úkati, urlíkati, hrákati, hŕkati, šíkati, šmŕkati, štókati; — *l*: klàti, slàti; — *lj*: kàšljati; — *m*: hrámati; — *nj*: pènjati, nàginjati, zàklinjati (prèklinjati se, pròklinjati), pòminjati, zàpinjati (nàpinjati, ùpinjati se itd.), zàčinjati (pòčinjati itd.), stènjati; — *p*: kàpati, klèpati; — *r*: vȅrati se, zàvirati se, ìzvirati (ùvirati itd.), dèrati, zàdirati, (odàdirati, pòdirati itd.), ždèrati, pròždirati, zàzirati (nàzirati, obàzirati se), ùmirati, pònirati, òrati, zàpirati (òpirati, prèpirati se itd.), stèrati, zàstirati (pròstirati, razàstirati), zàtirati (òtirati, ràstirati, sàtirati, ùtirati); — *s*: bàstisati, begènisati, bìtisati, brîsati, budàlisati, varaklèisati, vragòlisati, zàdisati (ìzdisati, òdisati, ùzdisati), dišèrisati, dumènisati, dungjèrisati, gjavòlisati, gjakònisati, žìgosati,

isléisati, jeglènisati, kalàjisati, kanjèrisati, kapàrisati, kidisati, krèsati, làstisati, lenjirisati, lipsati, majstòrisati, malàksati, mànisati, metànisati, mehànisati, mirisati, murlèisati, ogràisati, pàsati, pàtosati, písati, pròkopsati, sabòrisati, savatlèisati, sàktisati, prèsisati (ùsisati), surgùnisati, taslàisati, tèsati, gjorlàisati, ùisati, utlèisati, cigànisati, čàtisati, džabàisati; — *t*: bàhtati, benétati, blebètati, vekètati, vr̂tati (òbrtati, òsvrtati se itd.), zagonétati (odgonétati), gràktati, grgútati, grohítati, gròktati, gr̂tati, gurítati, dàhtati, dr̂ktati ili dr̂htati, žvátati, zvekètati, jèktati, kàkotati, kèvtati, klamítati, klepètati, kliktati, klokòtati, kokòtati, krekètati, krétati, kukùtati, lepètati se, lijètati, mètati, ùpletati (ràspletati itd.), prètati, pùktati, ròktati (zaròktati, sròktati se), svȉtati, skakùtati, pòsrtati (nàsrtati), trepètati, trèptati, hlàptati, cvrkùtati, cokòtati, čagŕtati, šàptati, škamùtati, škrgútati, šobòtati, štipùtati; — *h*: jàhati, máhati, páhati; — *c*: kvȍcati (ràskvocati se), mȉcati, zàmrcati, nȉcati, obrícati (narícati itd.), tícati (dotícati se), nàticati (pòticati, spòticati, sticati itd.), ùtjecati (ràstjecati, zàtjecati se itd.); — *š*: čèšati, — svi sa svojima složenima. — Ima ih nekoliko, koji mogu biti i u ovom razdjelu i u prvom: gíbati, zazívati (nazívati itd.), zídati, jalàkati, pljèskati, čalàkati, drijèmati, zàimati (pozàimati itd.), kúpati, sȉpati, zatápati (potápati itd.), sȉsati, pòtapsati, stàsati, tȉpsati, skítati se, šétati se, díhati, dúhati, njíhati, púhati, svi sa svojima složenima; — gdjegdje se i *pomagati* sa svojima složenima govori i po prvom razdjelu.

Kad u osnovi pred *l* ima *s*, pa od *l* bude *lj*, onda se i *s* pred njim pretvara u *š*, n. p. pošljem; a kad u osnovi pred *k* ima *s*, pa se *k* pretvori u *č*, onda se i *s* pred njim pretvara u *š*, ali se onda glasovi *šč* zamjenjuju glasovima *št*, n. p. ištem, bištem; kad u osnovi pred *t* ima *h*, pa od *t* bude *ć*, onda se i *h* pred njim pretvara u *š*, n. p. dašćem, držćem. Glagol *slati* kad mjesto *l* dobije *lj*, pa pred njim pretvori *s* u *š*, može izmegju oba ta glasa uzeti *a*, n. p. šljem i šaljem.

U II. gl. pridjevu mjesto nastavka *en* može se čuti i *t*, n. p. pȉsât.

Razlikuje se od ostalijeh glagol *klati* tijem, što u oblicima, u kojima mu postaje osnova nastavkom *i*, širi osnovu uzimajući u nju megju oba suglasna *o*: koljem, kolji, koljući; s osnovom tako raširenom nalazi se i u drugom pregjašnjem: koljah.[1]

---

[1] Gje hvatahu, tu ih i koljahu. Magaz. dalm. 1865. 82. I sam sam tako slušao od nekoga Crnogorca.

Glagol davati (sa svojima složenima) ima u osnovi glas *v* pred nastavkom *a* samo zijevanja radi, pa za to u oblicima, u kojima je osnova s nastavkom *i*, ima opet zijevanja radi drugi glas. koji se bolje slaže sa samoglasnima, koji se tada nagju zajedno, a taj je glas *j*; tako glagolu *davati* osnova za sadašnje vr. i za glag. prilog sad. vr. i za zapov. način glasi *daji*, pa pošto se kao i u ostalijeh glagola krajnje *i* pretvori u *j*, te dogju dva *j* jedno do drugoga, odbacuje se jedno od njih; po tom glasi u rečenim oblicima: dâj-ê-m, dáj-ūć-i, dáj-i.[1] Isto je tako u glagola poznavati (i u drugih tako složenih).[2] Isti glagoli imaju po zapadnim krajevima rečene oblike i po prvom razdjelu: davam, doznavam. A gdjekoji glagoli prvoga razdjela ove vrste, koji u osnovi pred nastavkom njezinim takogje samo zijevanja radi imaju *v*, po istijem krajevima imaju treće lice jed. sad. vr. i po ovom razdjelu: obećaje, vjenčaje, zaključaje, zamotaje, a rijetko još u kom licu: obećaješ.[3]

Glagol *drktati* ili *drhtati* po nekim krajevima prelazi u drugi razdio treće vrste s oblicima, u kojima je osnova s nastavkom *i*: drhtim, drhteći.[4]

---

[1] ne **[illegible]dajući** Posilović, nasl. 113. **prodajući** Divković 365. Zabadava ste dobili, zabadava i **dajite**. Mat. X. 8. **daji** nam svaki dan. Luk. XI. 3. **prodajite** što imate i **dajite** milostinju. Luk. XII. 33. sam sebe **podaji** za ugled. Tit. II. 7. sve u V. S. Karadžića.

Prodajite krste i kandila. Ogledalo srb. 17.

Branimo se, ne **izdajimo** se. Ogledalo sr. 18.

Ovaki zapovjedni način, a osobito dugo samoglasno u korijenu ne da mi, da uzmem ovaj glagol u treći razdio.

[2] **poznajući** Ivanišević 75. Dobretić, bogosl. 214. D. Milaković, ist. crn. 172.

[3] V. S. Karadžić, nar. pjes. I. 81. **osvećtaje** u S. Milutinovića ist. crn. 38. **obećaje** Dobretić, bogosl. 96. 104. 229. Kačić, korab. 162. **vinčaje, obećaje, pomanjkaje** Dobretić, bogosl. 472. 340. 383. **približaje** Kačić, korab. 63. **zadržaje** P. Petrović Njeguš, gor. vijen 93. Isto se tako nalaze po istijem krajevima i drugi glagoli iz prvoga razdjela u sadašnjem vremenu po ovom razdjelu, i to u trećem licu mn.: **gagju** (mjesto gagjaju). P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 52. S. Milutinović, ist. crn. 25. **puču** (mjesto pucaju) P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 43. 72. i u trećem licu jed.: **nabraje** (mjesto nabraja). P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 47. — Nalazi se i **parićaje** (nar. pjes. 1. 81.) **pružaješ** (P. Petrović Njeguš gor. vijen. 98.) **determinaje, obligaje** (Dobretić, bogosl. 181. 170.), ali to nije po ovom razdjelu, nego po prvom, pa s krajnjim glasom od osnove nije izjednačen umetak e.

[4] **drktim, drhti, drkteći, drhteći** P. Petrović Njeguš, gor. vijen. 53. 90. šćep. mal. 19. 109.

Iz drugoga je razdjela treće vrste glagol *hotjeti* prešao u ovaj razdio pete vrste sa sadašnjim vremenom, ali ne cijelijem; u prvom je licu jed. sačuvao staro *u*, te glasi hòću, a tako glasiti može i po onom razdjelu, iz kojega je prešao ovamo, i po ovom, u koji je prešao; treće mu je lice mn. spomenuto u razdjelu, iz kojega je prešao ovamo s ostalim licima, a ostala mu lica glase po ovom razdjelu: hȍćêš, hȍćê, hòćemo, hòćete. Njemu se u sadašnjem vremenu može odbaciti slog *ho*, a tada mu sve drugo ostaje u svijem licima kao i kad je cio: ću, ćeš itd.; a tako se skraćeno govori samo, kad nije sila u govoru na njemu, ili kad je pred njim riječca *ne*, n. p. ako ne *će* Božić kaše, ono *će* djeca. Ali se i tada mjesto skraćenoga govori i cijelo. [1]

Treći razdio.

Osnova s nastavkom *a*, ali ne u svijem oblicima, nego bez i kakoga nastavka u sadašnjem vr., u glag. prilogu sad. vr. i u zapov. načinu. U kojim je oblicima osnova s nastavkom *a*, u njima biva ono, što biva po ostalim razdjelima ove vrste; a u kojim je oblicima osnova bez nastavka, u njima biva ono, što biva u prvoj vrsti, i jošte se taka osnova, ako nema u sebi samoglasnoga, širi uzimajući megju svoja dva suglasna kako samoglasno; n. p. glagolu, koji u neodregjenom načinu glasi *brati*, osnova je tomu obliku *bra*, a u sadašnjem vremenu, u kojem osnova nema nastavka, ta ista osnova bez nastavka *a* glasi *bьr*. U mnogih glagola ovoga razdjela kad postaje osnova nastavkom *a*, dolazi u njoj to *a* iza drugoga samoglasnoga, a tada nastaje zijevanje, pa se zijevanje ukida po svojim zakonima na tri načina: ili se megju oba samoglasna umeće *j*, n. p. *kajati*; ili se megju oba samoglasna umeće *v*, n. p. *kljuvati*; ili se *u*, iza kojega dogje *a*, pretvara u *ov*, n. p. *trovati*; take osnove kad treba da su bez nastavka, ne mogu imati ni ovoga pred nastavkom umetnutoga *j* ni *v*, niti im se onda ima za što pretvoriti *u* u *ov*, za to n. p. u pomenutijeh glagola osnova za sadašnje vrijeme glasi *ka*, *klju*, *tru*. Kad bi u oblicima, u kojima su osnove bez nastavka, moglo nastati zijevanje, ono se opet ukida, i to, kako su u tijem oblicima ovi glagoli jednaki s glagolima prve vrste šestoga razdjela, ukida se onako, kako se u istijem oblicima ukida tamo, t. j. glasom *j*. Da bi se mogli lakše pregledati oblici ovijem glago-

[1] Ne hoće se meni dangubiti. P. Petrović Njeguš, šćep. mal. 47.

lima, evo dva primjera: jedan, u kojem se osnova, kad je bez nastavka, svršuje na suglasno, a drugi, u kojem se osnova, kad je bez nastavka, svršuje na samoglasno.

A. osnova: b r a i b e r.

Neodregjeno: brȁ-ti.

	Sadašnje:	*Zapovjedno*:
Jed.	1. bȅr-ê-m	—
	2. bȅr-ê-š	bèr-i
	3. bȅr-ê	—
Mn.	1. bȅr-ê-mo	bèr-i-mo
	2. bȅr-ê-te	bèr-i-te
	3. bȅr-û.	—

	I. pregjašnje:	*II. pregjašnje*:
Jed.	1. brȁ-h	brâ-h
	2. brȁ	brâ-š-e
	3. brȁ	brâ-š-e
Mn.	1. brȁ-s-mo	brâ-s-mo
	2. brȁ-s-te	brâ-s-te
	3. brȁ-š-e.	brâ-h-u.

Prilog sad. bȅr-ûć-i.
Prilog pregj. brâ-vš-i, brâ-v.
I. pridjev: brȁ-o, brá-l-a, brá-l-o.
II. pridjev: brâ-n, brâ-n-a, brâ-n-o.

B. osnova: k a j a i k a.

Neodregjeno: kȁja-ti.

	Sadašnje:	*Zapovjedno*:
Jed.	1. kȁj-ê-m	—
	2. kȁj-ê-š	kâ-j
	3. kȁj-ê	—
Mn.	1. kȁj-ê-mo	kâ-j-mo
	2. kȁj-ê-te	kâ-j-te
	3. kȁj-û.	—

	I. pregjašnje:	*II. pregjašnje*:
Jed	1. kȁja-h	kȁjâ-h
	2. kȁja	kȁjâ-š-e
	3. kȁja	kȁjâ-š-e
Mn.	1. kȁja-s-mo	kȁjâ-s-mo

2. kàja-s-te kàjâ-s-te
3. kàja-š-e. kàjâ-h-u.

Prilog sad. kà-j-ûć-i.
Prilog pregj. kàjâ-vš-i, kàjâ-v.
I. pridjev: kàja-o, kàja-l-a, kàja-l-o.
II. pridjev: kàjâ-n, kàjâ-n-a, kàjâ-n-o.

Ovoga su razdjela glagoli:

1. s osnovom, koja se svršuje na suglasno, kad je bez nastavka: bràti, gnàti, zvàti, pràti, r̀vati se, rèvati, sàti, tkàti; izmegju njih prva dva i četvrti kad im je osnova bez nastavka, imaju u njoj *e*, pred kojim se u onoga drugoga glas *g* pretvara u *ž*, pa im tada osnove glase: *ber, žen, per;* a *zvati*, kad mu je osnova bez nastavka, ima u njoj *o*, pa mu tada osnova glasi *zov;* u ostalih nema promjene u osnovi, kad je bez nastavka; u *sati* je s prijeda otpalo съ, pa i kad je osnova bez nastavka, ostaje za osnovu samo *s;* u *tkati* u sad. vr., kad se *k* pred umetkom *e* pretvori u *č*, otpada *t*: *čem*, a u trećem licu mn. osim pravilnoga *tku*[1] ima i *ču* po drugom razdjelu ove vrste, a i po prvom razdjelu ove vrste može ovaj glagol imati sve oblike: tkam itd.

2. s osnovom, koja se svršuje na samoglasno, kad je bez nastavka, a kad je s nastavkom, onda zijevanja radi

a) dobija *j*: bàjati, brìjati. vȉjati (južno i zapadno, a istočno vȇjati), vȉjati (u sva tri govora, ululare), gràjati, grȉjati (južno i zapadno, a istočno grȇjati), kàjati, làjati, pòjati, smìjati se (južno i zapadno, a istočno smèjati se), stàjati, sȉjati (južno i zapadno, a istočno sȇjati), tàjati, tràjati, hàjati, čàjati,

b) dobija *v*: bljùvati, kljùvati, pljùvati,

c) pretvara krajnje *u* u *ov*: kòvati, snòvati, tròvati, — svi sa svojima složenima. *

[1] Sam sam tako slušao; a prema tom je i tkuć u S. Vraza u Kolu 7. 23.

* Nema pravo Daničić, što ova tri glagola broji ovamo; kako se oni u svijem oblicima mijenjaju upravo onako kao n. p. glagol kupovati, za to treba da se broje u istu vrstu, u koju i taj glagol, dakle u šestu. Nije nikakav razlog, da se pomenuta tri glagola stavljaju u petu vrstu to, što njihovo ov pripada korijenu (jer n. pr. trov-a-ti stoji mjesto tru-a-ti), dok u kup-ov-a-ti pripada to ov osnovi; jer u svakoj pravoj diobi treba da bude zajedno ono, što je jednako. Kad bi se već htjelo razlikovati glagole kao trovati od glagola kao kupovati, onda bi svakako bolje bilo jedne i druge metnuti u istu vrstu, ali trovati itd. u jedan, a

Glagol *kovati* može i u onijem oblicima, u kojima je osnova bez nastavka, ukinuti zijevanje na isti način, na koji ga ukida kad ima u sebi nastavak, t. j. pretvorivši *u* u *ov*, pa n. p. u sad. vr. glasi ne samo *ku-j-e-m*, nego i *ko-v-e-m*. — U glagola *gnati* kad mu se *g* pretvori u *ž*, tada se govori i *r* mjesto *ž*: renem, prorenem; kad je složen tako da mu pred *ž* dogje *z*, onda se *z* pretvara u *ž*, pa se onda glasovi *žž* zamjenjuju blažim glasovima *žd*: iždenem, raždenem. [1]

Negda su ovi glagoli i u II. pregj. vr. mogli imati osnovu onaku, kaka im je u sadašnjem vr.; za to i sada ima gdješto *zov-ija-h*, [2] *ber-ija-h* [3], i *ber-a-h*. [4]

U II. glag. pridjevu mjesto nastavka *en* može se čuti i *t*, n. p. kȍvât.

Glagol *gnati* može i po prvom razdjelu ove vrste imati oblike, u kojima mu po ovom razdjelu osnova nema nastavka, pa ima i *gnam* itd.

ŠESTA VRSTA.

Osnova postaje nastavkom *ova* ili *eva* ili *iva* U sadašnjem vremenu. u glag. prilogu sad. vr. i u zapov. načinu osnova u svojem nastavku nema krajnjega *a*; u tom nastavku glasovi *ov*, *ev* i *iv* stoje mjesto *u*, koje se pretvara u njih samo za to, da ne bi bilo zijevanja izmegju njega i krajnjega *a*; za to kad u pomenutim oblicima osnova ostane bez toga *a*, nema se za što ni ono *u* pretvarati, nego ostaje *u*, a zijevanje, koje bi tada u rečenim oblicima moglo nastati, ukida se u sad. vremenu i u glag prilogu sad. vr. glasom *j*, a u zapov. načinu pretvara se nastavak njegov *i* u *j*. U

---

kupovati itd. u drugi razred. Tomu bi načelu posve odgovaralo, kad bi se i glagol znati brojio onamo, kamo i glagol čuvati, jer se posve jednako mijenjaju u svijem oblicima.

[1] iždenite S. Milutinović, dika 93.

[2] Ali svoju slugu zovijaše,
Zovijaše slugu Useina. Nar. pjes. II. 611.
Zeta se zovijaše Prevala. S. Milutinović, ist. crn. 1.

[3] Berijahu cvijet po planini. Nar. pjes. III. 430.
Oko vode cmilje berijaše. Petran. nar. pjes. u Sarajevu 1867, 112.

[4] Srpske nar. pjesme iz Hercegovine, u Beču 1866. 332. Petranović, nar. pjes. u Sarajevu 1867. 29.

kojim oblicima osnova ostaje s glasom *a* u svojem nastavku, u njima biva ono, što biva u glagola pete vrste.

N. p. osnova: **k u p o v a i k u p u.**

Neodregjeno: kupòva-ti.

		Sadašnje:	*Zapovjedno:*
Jed.	1.	kùpu-j-ê-m	—
	2.	kùpu-j-ê-š	kùpû-j
	3.	kùpu-j-ê	—
Mn.	1.	kùpu-j-ê-mo	kùpû-j-mo
	2.	kùpu-j-ê-te	kùpû-j-te
	3.	kùpu-j-û.	—

		I. pregjašnje:	*II. pregjašnje:*
Jed.	1.	kupòva-h	kùpovâ-h
	2.	küpovâ	kùpovâ-š-e
	3.	küpovâ	kùpovâ-š-e
Mn.	1.	kupòva-s-mo	kùpovâ-s-mo
	2.	kupòva-s-te	kùpovâ-s-te
	3.	kupòva-š-e.	kùpovâ-h-u.

Prilog sad. kùpu-j-ûć-i.
Prilog prègj. kupòvā-vš-i, kupòvâ-v.
I. pridjev: küpova-o, küpovâ-l-a, küpovâ-l-o.
II. pridjev: küpovân, küpovâ-n-a, küpovâ-n-o.

Izmegju mnogo glagola ove vrste samo u dva nastavak u osnovi glasi *eva*: vojèvati, kraljèvati,* a ostali imaju jedni *ova*, n. p. bòžićovati, bolòvati, vjekòvati, vjêrovati, vôjvodovati, gladòvati, dèsetkovati, djevòvati, drugòvati, duhòvati, zimòvati, jàdovati, kmètovati, kumòvati, ljêtovati, miròvati, mladòvati, momkòvati, mudròvati, pàmetovati, poslòvati, pôštovati, pȑstenovati, putòvati, ràdovati se, ràtovati, rukòvati se, svjêtovati, sirotòvati, tamnòvati, cärovati, čêtovati, štètovati itd.;** — drugi *iva*, n. p. danjívati, dobacívati, dovikívati, dovršívati, dojahivati, dokazivati, dokučivati, dopisivati, dosagjivati, zabranjivati, zabunjivati, zavezivati, zagašivati, zaglavljivati, zagragjivati, zakusivati, zalagivati, zalizivati, zamazivati, za-

* Još je jedan takav glagol: sužnjèvati — sûžnjujêm.

** Tako je i: psòvati, štòvati, pašòvati, samoćòvati, starješòvati, ùčiteljovati, prijateljòvati.

mahivati itd.[1] — Koji još glagoli pripadaju ovamo, može se znati i po onom, što je napomenuto u drugim vrstama.

U II. glag. pridjevu može se čuti i nastavak *t*, n. p. kupova-t.

DODATAK GLAGOLIMA.

I.

Bilo je u staro vrijeme nekoliko glagola, koji se razlikovahu od svijeh ostalijeh tijem, što u sadašnjem vr. nijesu imali umetka izmegju osnova i ličnih nastavaka osim trećega lica mn., u kojem su jedni imali umetak *o*, a drugi *e*. Izmegju tijeh glagola imaju tri još i sada, ali se ni jedan nije sačuvao sa svijem u rečenoj staroj osobini. Najbolje se sačuvao jedan, kojemu je osnova *jes*, i koji je imao samo sadašnje vr. i glagolski prilog sad. vr., a u drugim se oblicima zamjenjivao kao i sada glagolom *biti (budem)*. On sada ima samo sad. vrijeme. Kako mu u prvom licu jed. do osnove dolazi nanastavak *m*, sastaju se dva suglasna na kraju, koja ne mogu na kraju stajati, za to se megju njih umeće *a*; kako mu i u drugom licu nastavak *si* dolazi do osnove, a osnovi je na kraju glas *s*, pa se nagju dva *s* jedno do drugoga, za to se jedno izbacuje, kao što je bilo od svagda; u trećem je sačuvao nastavak *t*, koji mu dolazi do osnove;[2] i u prvom i u drugom licu mn. dolaze do osnove nastavci *mo* i *te*; treće je lice mn. jedino, u kojem se taj glagol pomjerio, a pomjerio se u 3. l. mn. dvojako: u tom licu osnova u staro vrijeme nije imala prva dva glasa *je*, a sada su ti glasovi iz ostalijeh lica prešli i u ovo; osim toga izgubio je u tom licu krajnje *t* od nastavka; imajući u tom licu umetak *o* i s njim slijevajući glas *n* od nastavka dobija kao i drugi glagoli mjesto ta dva glasa danas *u*. Po tom u pomenutim oblicima sada glasi:

Jed.	1. jès-a-m	Mn.	1. jès-mo
	2. jè-si		2. jès-te
	3. jês-t		3. jès-u.

[1] Kako mislim da je postalo iva u tijeh glag., vidi u Radu VI. 148.

[2] Tomu se licu može dodati na kraju e onako, kako se može dodati gdjekojim padežima:

Nju mi jeste drugi preprosio. Nar. pjes. III. 249.

Ovaj se glagol sada govori i bez prva dva glasa *je* u svijem licima osim trećega lica jed., a u tom licu može biti bez krajnja dva glasa *st*, dakle: sam, si, je, smo, ste, su; ali tako okrnjeno ne može nigda stajati u početku niti onda, kad je na njemu sila u govoru; samo treće lice jed. stoji tako okrnjeno i u početku onda, kad se njim i riječju *li* pita, n. p. *je* li tako? Samo se tako krnje treće lice jed. govori i u poricanju, koje biva kao i uz druge glagole riječju *ne* (n. p. ne bih, ne bjeh, ne bijaše, ne budi). U poricanju ovaj glagol stojeći s prvijem glasovima od svoje osnove *je* iza rečenoga *ne* slijeva te svoje glasove s glasom *e* od onoga *ne* u jedan glas, koji je u staro vrijeme bio ѣ, a sada glasi u južnom govoru *ije*, u istočnom *e*, u zapadnom *i*; a kako sada i treće lice mn. ima u osnovi *je*, biva i u njemu sve to; po tom taj glagol tako s poricanjem glasi:

	južno	*istočno*	*zapadno*
Jed.	1. nijès-a-m	nés-a-m	nís-a-m
	2. nijè-si	né-si	ní-si
	3. nìje	(nê)	(nî)
Mn.	1. nijès-mo	nés-mo	nís-mo
	2. nijès-te	nés-te	nís-te
	3. nijès-u	nés-u	nís-u.

Ali u istočnom govoru, gdje je treće lice jed. glasilo *ne*, i u zapadnom govoru, gdje je isto lice glasilo *ni*, po što je to lice tako glaseći postalo jednako s riječima, koje isto tako glase (*ne* non; *ni* nec), dodade se tomu licu još jedan put *je* zaboravljajući, da ono već jest u onom istočnom *e*, a zapadnom *i*, te je poslije glasilo u istočnom govoru *neje*, a u zapadnom *nije*;[1] tako u zapadnom govoru

[1] Vidi za sve to potvrdu u mojem rječniku kod riječi **ѥсмь**. A kako se može zaboravljati, da se kojom riječju kaže sve što treba, pa se na novo dodaje ono, što se zaboravlja, da u njoj već jest, pokazuje n. p. **išao**, gdje se zaboravilo, da je u samom **šao** sve što treba, pa se još dodalo **i** od glagola **iti**; tako **slaziti, nalaziti, naći** ima u sebi sve što treba, pa se opet i od glagola **iti** umeće **i**, te se govori i **silaziti, nailaziti, naići**; tako se u **ozgo** i **ozdo** po dva puta isto kaže: jedan put prijedlogom **s** pretvorenim u **z**, a drugi put prijedlogom **od**, od kojega je otpalo **d** pa ostalo samo **o**; šta više, zaboravlja se, da je i tako u dva puta kazano, što treba, pa gdjekoji dodaju još jedan put prijedlog **od** govoreći i pišući **odozgo, odozdo**. Pogledaj o tom i članak moj u „Glasniku" XI. str. 201. — (Tako se mjesto samoga u podne govori: u po podne, Vuk, Mil. Obr. 74).

glasi i sada, a iz zapadnoga je prešlo i u istočni po gdjekojim krajevima, po kojima je i u drugim prilikama zapadni govor prodr-o u istočni; po ostalijem krajevima, gdje se istočni govor bolje sačuvao, još se drži na rečeni način postalo *neje*.

Još dva glagola, kojima je ovako postajalo sadašnje vrijeme, jesu, koji u neodregjenom načinu glase *jesti* i *dati*. Prvom je osnova *jed*, a drugi je u sad. vr. uzimao dva puta osnovu tako, da mu drugi put dogje samo *d* njezino, te mu je osnova u tom obliku bila *dad;* u prvom je licu pred nastavkom *m* otpadalo krajnje *d* od osnove i jednom i drugom tom glagolu, a tako je i sada; u drugom je licu jed. pred nastavkom *si* otpadalo takogjer *d* od osnove, a tako je i sada, ali sada nije stari nastavak *si*, nego kao u ostalijeh glagola *š;* u trećem se licu jed. *d* od osnove pred nastavkom *t* pretvaralo u *s*, ali sada nema toga nastavka, nego je otpao, a za njim je otpalo i krajnje suglasno od osnove. U prvom je licu mn. krajnje *d* od osnove otpadalo pred nastavkom *mo* kao i u prvom licu jed., a tako je i sada; u drugom licu mn. pred nastavkom *te* pretvaralo se krajnje *d* od osnove u *s*, ali sada nema toga, nego je taj glas otpao pred nastavkom, a mogao je samo za to otpasti, što se po ostalijem licima pomenutim moglo zaboraviti, da u tijeh glagola osnova ima na kraju *d;* u trećem je licu mn. izmegju nastavka *nt* i krajnjega *d* od osnove bio umetak *e*, s kojim se *n* od nastavka slijevalo u jedan glas, koji je staro slovensko ѧ, a danas glasi *e*. Ali sada niti ima toga *e* niti za njim glasa *t* od nastavka, nego izjednačivši se u pomenutim licima s ostalim glagolima imaju kao i ostali do osnove glas *u;* pred tijem se glasom u glagola *dati* jošte sačuvalo krajnje *d* u osnovi, a glagol je *jesti* i to *d* od svoje osnove izgubio, pa izmegju samoglasnoga završetka svoje osnove i glasa *u*, koji pokazuje to lice, ima zijevanja radi *j* kao glagoli, kojima se osnova svršuje na samoglasno; u istočnom se govoru sačuvalo u tom licu *d* u osnovi na kraju. U ovoga pošljednjega glagola stoji u osnovi *je* mjesto staroga ѣ, za to se u južnom govoru po zakonima toga govora pretvara u *ije* i *i*. Na pokazani način glagoli *dati* i *jesti* imaju u sadašnjem vremenu ovako, i to pošljednji u južnom govoru:

Jed.	1.	dâ-m	ȉje-m
	2.	dâ-š	ȉje-š
	3.	dâ	ȉje

Mn. 1. dá-mo ȉje-mo
2. dá-te ȉje-te
3. dád-û. ȉ-j-û.

Mjesto ovakoga sadašnjega vr. glagol *jesti* ima ga i po prvom razdjelu prve vrste, po kojem ima i ostale oblike; u zapov. načinu ima ne samo po tom razdjelu *jedi*, nego i prema ovom sadašnjem vr. starinski *jegji*, samo što je i tu krajnje *i* dodano starinskom obliku *jegj*. Treće lice mn. ovakoga sadašnjega vr. u istočnom govoru, gdje se, kako je pomenuto, još sačuvalo u osnovi *d*, razlikuje se dobro akcentom od istoga oblika po prvom razdjelu prve vrste; u ovakom sadašnjem vr. glasi jédu, a po prvom razdjelu prve vrste jȅdû, a i prvo i drugo lice mn. ima u tom govoru akcenat ′: jémo, jéte. — Glagol je *dati* u II. pr. vr imao osnovu onaku, kaka mu je u sad. vremenu, pa taku ima i sada, i u tom je obliku jednak s glagolima, kojima se osnova svršuje na suglasno, te glasi: dadijah, dadijaše itd.[1] Isti glagol kako u trećem licu mn. sad. vr. ima po zakonu *d* u osnovi, može taj glas prenijeti i u ostala lica, pa onda ima po prvom razdjelu prve vrste dádêm, dádêš itd. U ostalim oblicima osnova mu je *da*, te u njima glasi kao i drugi glagoli, kojima se osnova svršuje na samoglasno: dâj, dàh, dâvši, dào; u II. glag. prid. ima nastavak *t* i *en* bez *e*: dât i dân. U I. pregj. vr. može k osnovi *da* uzeti još *d*, pa onda ima kao glagoli, kojima se osnova svršuje na suglasno: dȁdoh, dȁde itd. Vrlo je rijetko s takim *d* u zapov. nač.: dadi.[2] U prilogu sadašnjega vremena nije u običaju, nego se mjesto njega govori u tom obliku glagol *davati*.

II.

1. *Buduće vrijeme* (futur) postaje, kad se glagol uzme u neodregjenom načinu pak mu se doda sadašnje vrijeme od glagola *hotjeti*, n. p.

Hoćeš poći, al' *ćeš* grdno *proći*.
Bog *će dati*, te *će* dobro *biti*.

Kad ovako skraćeno sadašnje vr. od *hotjeti* dogje odmah za glagolom, onda se u glagola nastavak *ti* izostavi pak se ostalo sastavi

[1] Ne dadijaše Mar. XI. 16. u V. S. Karadžića.
[2] Te glas dadi u ćeliju crkvu. Ogled. str. 200.

